

Via loopbaandialoog naar autonome studiekeuze

Een onderzoek naar het LOB-programma en de invloed van LOB op
de studiekeuze van leerlingen op Scholengemeenschap Sint Ursula

SCHOOL

**UITEINDELIJK
WORD JE
TOCH**

WIE JE ZELF BENT

Loesje

Judith Pijls

Studentnummer 2148267

Master Special Educational Needs (M SEN)

Opleidingscentrum Speciale Onderwijszorg

Leerroute: Schooldecanaat

Begeleid door: Kara Vloet

Juni 2011

Voorwoord

De zoektocht naar een onderwerp voor dit meesterstuk heeft lang geduurd. Ursula is een school waar Loopbaanoriëntatie en –begeleiding (LOB) een prominente plaats heeft en we lopen voorop als het gaat om nieuwe ontwikkelingen. Toch was de schooluitval ook bij ons een groot probleem. Van oud-leerlingen vernamen we dat zij verkeerde keuzes hadden gemaakt, geswitcht of zelfs gestopt waren met studeren. Hoe keken onze bovenbouw leerlingen eigenlijk aan tegen LOB en had die wel invloed op de studiekeuze? En de mentoren, hoe ervoeren zij dit programma en wat misten ze? Zo heb ik besloten het huidige LOB-programma tegen het licht te houden en te onderzoeken hoe dat door de leerlingen werd ervaren.

Dit onderzoek was nooit tot stand gekomen zonder de fantastische hulp die ik gehad heb van mijn drie collega-decanen: Els Daris, Jack Heuts en Sjaak Vestjens. Ook een woord van dank aan de directie, de afdelingscoördinatoren, mentoren en alle examenleerlingen voor hun bijdrage aan dit onderzoek.

Kara Vloet wil ik bedanken voor de professionele en persoonlijke manier waarop zij mij begeleid heeft in dit onderzoek. Met veel geduld, humor en aandacht voor alle studenten heeft zij mij en mijn studiegenoten begeleid naar dit eindresultaat.

Tenslotte een woord van dank aan mijn critical friends in Roermond en natuurlijk voor mijn dochter Renée, die steeds tegen mij zei: “Mama, kijk naar het einddoel!”.

Judith Pijls

Juni 2011

Inhoudsopgave	Paginanummer
Voorwoord	2
Inhoudsopgave	3
Samenvatting	5
Hoofdstuk 1 Aanleiding en probleemstelling onderzoek	
§ 1.1 Inleiding	7
§ 1.2 Aanleiding en probleemstelling onderzoek	8
Hoofdstuk 2 Theoretische onderbouwing	
§ 2.1 Inleiding	12
§ 2.2 Van zelfconceptverheldering en horizonverruiming naar een Krachtige loopbaangerichte leeromgeving	12
§ 2.3 Het Zwitsers “kwalificatieboek”	15
§ 2.4 Inclusie	15
Hoofdstuk 3 Methode van onderzoek	
§ 3.1 Inleiding	17
§ 3.2 Context onderzoek	17
§ 3.3 Onderzoeksstrategie	18
§ 3.4 Onderzoeksgroep	19
§ 3.5 Onderzoeksmethode en onderzoeksinstrument	19
§ 3.6 Data-analyse	20
§ 3.7 Ethiek	21
§ 3.8 Betrouwbaarheid & validiteit	22
§ 3.9 Protocol	22
Hoofdstuk 4 Data analyse en resultaten	
§ 4.1 Inleiding	23
§ 4.2 Deelvraag 1: Hoe ziet het huidige LOB-programma eruit voor leerlingen in de bovenbouw?	23
§ 4.3 Deelvraag 2: Wat spreekt de leerlingen aan in het LOB-programma en wat missen ze?	25
§ 4.4 Deelvraag 3: Wat is de rol van ouders, mentor, decaan, vakdocenten en de peergroep bij het maken van een studiekeuze?	28
§ 4.5 Deelvraag 4: Hoe komen de leerlingen tot een keuze en welke rol speelt LOB hierin volgens henzelf?	31
Hoofdstuk 5 Conclusies, discussie en aanbevelingen	
§ 5.1 Inleiding	34
§ 5.2 Deelvragen 1 en 2: Hoe ziet het huidige LOB-programma eruit voor leerlingen in de bovenbouw, wat spreekt de leerlingen aan in het LOB-programma en wat missen ze?	34
§ 5.3 Deelvraag 4: wat is de rol van ouders, mentor, decaan, vakdocenten	

en de peergroep bij het maken van een studiekeuze?	36
§ 5.4 Deelvraag 4: Hoe komen de leerlingen tot een keuze en welke rol speelt LOB hierin volgens henzelf?	37
§ 5.5 Beantwoording van de onderzoeksvraag	38
§ 5.6 Hoe nu verder?	38
Hoofdstuk 6 Evaluatie onderzoek	
§ 6.1 Inleiding	40
§ 6.2 Het onderzoek	40
§ 6.3 Mijn eigen leerproces	41
Literatuurlijst	45
Overzicht bijlagen	47
Bijlagen	
1 Brochure LOB in de tweede fase	48
2 Vragenlijst enquête	58
3 Instructie enquête	65
4 Samenvatting interview leerlingen	66
5 Samenvatting interview mentoren	69
6 Vragenlijst leerlingen	71
7 Vragenlijst mentoren	72
8 Uitslagen enquête	73
9 Grafiek invloed factoren studiekeuze	94
10 Planning werkzaamheden	95

Samenvatting

Het doel van mijn onderzoek is te komen tot een geactualiseerd LOB-beleid op Scholengemeenschap Sint Ursula voor de bovenbouw havo en vwo. Ursula heeft een gedegen LOB-programma voor de bovenbouw, maar toch worstelen ook onze leerlingen met de studiekeuze en weten we dat leerlingen staken of switchen. Daarom heb ik de volgende onderzoeksvraag geformuleerd: *Hoe ervaren leerlingen in de bovenbouw havo vwo LOB en wat is de mogelijk ervaren invloed hiervan op hun studiekeuze?* De onderzoeksvraag is uitgewerkt in een aantal deelvragen.

Om antwoord te krijgen op de onderzoeksvraag heb ik een literatuurstudie gedaan.

Daarnaast heb ik 223 leerlingen geënquêteerd over LOB en met 8 leerlingen en 7 mentoren een interview gehouden waarin de nadruk lag op de deelvragen en waarin de uitkomsten van de enquête als basis gebruikt werden.

Uit mijn onderzoek blijkt dat klassikale LOB-activiteiten minder invloed hebben op de studiekeuze dan individuele activiteiten, zoals de meeloopdag en bezoeken aan open dagen. Opmerkelijk is verder dat de leerlingen gesprekken over activiteiten en studiekeuze missen, met zowel mentor als decaan. Ook is naar voren gekomen dat mentoren de expertise missen in de gesprekvoering over LOB, terwijl leerlingen daar wel nadrukkelijk om vragen.

Verder vragen zowel leerlingen als mentoren om meer structuur en minder vrijblijvendheid in het LOB-programma. Ook is gebleken dat de begeleidingsstructuur niet altijd duidelijk is voor leerlingen, waardoor er verwachtingen zijn naar de decaan (die tweedelijs functioneert). De mentor zou de leerlingen als eerstelijs functionaris nadrukkelijker moeten wijzen op de noodzaak van het tijdig starten met LOB en de leerlingen ook eerder moeten doorverwijzen naar een decaan.

Een andere opmerkelijke uitkomst is dat leerlingen beschikken over de eerste twee loopbaancompetenties (motieven en kwaliteitenreflectie) van Kuijpers (2003) na het doorlopen van het LOB-programma, maar aan toekomstige leerlingen adviseren zich vooral te verdiepen in de laatste drie competenties (werkexploratie, loopbaansturing en netwerken).

Tenslotte is het opvallend dat Ursula zo weinig gebruik maakt van de invloed die ouders hebben op de studiekeuze. Leerlingen voeren de meeste gesprekken met hun ouders over de studiekeuze, meer dan met klasgenoten, decaan of mentor.

Uit mijn literatuurstudie blijkt dat een goed loopbaangesprek onontbeerlijk is om te komen tot een studiekeuze. Om deze gesprekken effectiever te laten verlopen, zou niet alleen de inhoud van de gesprekken, maar ook voorwaarden moeten worden aangepast. Mentoren vragen om scholing op dit gebied en leerlingen vragen om structuur en continuïteit en structuur in deze loopbaangesprekken. Pas dan zullen leerlingen leren te reflecteren op hun LOB-activiteiten en zal ons LOB-programma nog beter kunnen bijdragen tot hun studiekeuze. Tenslotte is gebleken dat veel informatie over LOB pas boven tafel komt, als leerlingen en mentoren ernaar gevraagd wordt. Hier zou jaarlijks meer ruimte voor gecreëerd moeten worden.

Hoofdstuk 1 Aanleiding en probleemstelling onderzoek

§ 1.1 Inleiding

Als docent Frans en Nederlands ben ik sinds 2002 werkzaam op scholengemeenschap Sint Ursula (vanaf nu Ursula) in Horn. Ursula is een scholengemeenschap voor vmbo-t, havo en vwo. De school heeft ongeveer 1600 leerlingen en is een streekschool. Er werken 120 docenten op school en het decanaat bestaat uit vier medewerkers (allen decaan).

Vanaf 2003 ben ik mentor van een 3 vwo. In het voorjaar van 2009 werd ik benoemd tot decaan.

Ik ga me in dit afstudeeronderzoek bezighouden met de vraag hoe leerlingen van Ursula LOB ervaren en wat hun ervaren invloed hiervan is op hun studiekeuze. Enerzijds deel ik de overtuiging van de decanen op school dat Ursula een degelijk LOB-beleid voert. Anderzijds liegen de cijfers er niet om: ook op onze school kiezen leerlingen verkeerd.

Ik voer het onderzoek alleen uit, maar ik word gecoacht door mijn collega-decanen, door mijn onderzoek wekelijks ter sprake te laten komen tijdens het werkoverleg. Toen ik net aangesteld was, maar nog niet werkzaam was als decaan, nam ik al deel aan dat overleg.

Wat me opviel, was dat er nogal wat kritiek was op mentoren en afdelingscoördinatoren in de bovenbouw havo en vwo, in tegenstelling tot het vmbo, waar LOB een volwassen plaats had gekregen in het curriculum. In eerste instantie was mijn bedoeling te onderzoeken waar die weerstand vandaan kwam en wat het effect daarvan zou kunnen zijn op de leerlingen.

Omdat dit onderwerp me lastig te onderzoeken leek, verschoof mijn onderzoeksvraag meer richting LOB-beleid en hoe we dat zouden moeten aanpassen aan de leerling anno 2011.

Ook hier voorzag ik problemen omdat de vraag te vaag was. Ik heb uiteindelijk gekozen om de leerling in mijn onderzoek centraal te stellen. Ik wil graag in dialoog gaan met de leerling om te weten te komen wat hem motiveert in LOB, of juist niet. Concreet wil ik onderzoeken hoe de leerlingen in de bovenbouw havo vwo LOB ervaren. Deze vraag heb ik aangevuld met een tweede vraag, namelijk in hoeverre de leerlingen invloed ervaren van LOB op de studiekeuze die ze maken.

Tijdens de studie heb ik veel literatuur bestudeerd. De kennis en inzichten die ik daarmee heb opgedaan, hebben mij doen besluiten de tweede vraag in mijn onderzoek toe te voegen. Het aantal leerlingen dat switcht of stopt in het eerste jaar van hun studie op HBO of WO is

erg hoog (afhankelijk van de bron varieert dit percentage van 20-40% in het HBO en 15-25% in het WO). Uit een onderzoek binnen de Haagse Hogeschool blijkt dat de voornaamste reden om zowel de studie te staken als om van studie te veranderen, een “verkeerde” studiekeuze is (Zijlstra & Meijers, 2006, 2008). Voor een grote groep geldt dat de verwachtingen vooral niet overeenkomen met de werkelijkheid (Meijers, Kuijpers & Winters, 2010). Waar baseren de leerlingen die verwachtingen dan op? Met andere woorden, zijn wij als decanen in staat de leerlingen met ons LOB-programma goed voor te bereiden op de studiekeuze opdat hun verwachtingen van de studie ook uitkomen?

De Nationale Denktank concludeerde in 2007 dat niet-optimale studiekeuzes, onnodig grote studie-uitval, de onderbenutting van capaciteiten van leerlingen en inflexibiliteit van het onderwijssysteem Nederland jaarlijks zeven miljard euro kosten. Ik heb niet de pretentie dit bedrag substantieel te verlagen met mijn onderzoek, maar ik zie het als een uitdaging daar een steentje aan bij te dragen.

Meijers et al. (2010) constateren dat er weinig betrouwbaar wetenschappelijk onderzoek naar de effectiviteit van (studie-) loopbaanbegeleiding bestaat, vooral wat betreft de loopbaanbegeleiding in het onderwijs. Dit gegeven sterkt mij in mijn besluit ons eigen LOB-beleid tegen het licht te houden. In hoofdstuk 2, de theoretische onderbouwing, ga ik dieper op dit theoretische kader in.

Met mijn onderzoek wil ik een steentje bijdragen aan een kwalitatief hoogstaand en modern LOB-beleid op Ursula. Ik hoop dat Ursula het LOB-beleid naar aanleiding van mijn onderzoek actualiseert. De ontwikkelingen op het gebied van LOB hebben niet stilgestaan en ik wil ons beleid dan ook waar nodig moderniseren en aanpassen aan de leerlingen anno 2011.

§ 1.2 Aanleiding en probleemstelling onderzoek

Op SG St. Ursula wordt LOB uitgevoerd door vier decanen en een beleidsplan ligt daaraan ten grondslag (Daris, Heuts & Vestjens, 2010). Dit plan is ontwikkeld door de decanen en wordt elk jaar bijgesteld. Het plan wordt gedragen door de directie en uitgevoerd door de decanen en de mentoren. De decanen zijn tweedelijns functionarissen. LOB wordt in de praktijk uitgevoerd door de mentoren en in enige mate door de vakdocenten.

Over het algemeen lijkt men tevreden over LOB, zowel het management, de decanen en de mentoren. Of de leerlingen een zelfde mate van tevredenheid hebben, is minder bekend.

Het hoge uitvalpercentage van studenten in HBO en WO doet echter vermoeden dat ook op

Ursula “verkeerde” keuzes worden gemaakt, ondanks onze aanpak. Nu is er op zich niks mis met een “verkeerde keuze”, want veel mensen werken uiteindelijk niet in een richting waarvoor ze gestudeerd hebben. Anderzijds vergoedt de overheid nog maar een bachelor- of masterdiploma, dus een economische factor speelt hier zeker mee.

Weten we eigenlijk wel wat de leerlingen vinden van ons LOB-programma? Past het beleid nog wel bij de leerlingen anno 2011? En hoe zit het met de motivatie bij de leerlingen voor LOB?

In dit onderzoek wil ik dan ook gaan onderzoeken hoe de leerlingen LOB in de bovenbouw ervaren en wat hun ervaren invloed hiervan is op hun studiekeuze. Ik heb gekozen voor de bovenbouw, omdat ik als decaan voornamelijk daar werkzaam zal zijn. Bovendien ben ik als mentor al jaren betrokken bij de profielkeuze van 3 vwo-leerlingen, dus dat gebied ken ik goed. Ik geef geen les in de bovenbouw, maar toch ga ik als decaan deze leerlingen begeleiden. Voor mij is dat een extra motivatie om een onderzoek onder deze groep leerlingen te gaan uitvoeren. Op deze manier hoop ik een beter beeld te krijgen van de keuzeproblematiek in de bovenbouw en de leerlingen als decaan dus ook beter te begrijpen.

Mijn collega-decanen en de directie juichen dit onderzoek toe en onderschrijven de noodzaak om te onderzoeken wat er leeft onder de leerlingen over LOB. De decanen zijn lid van het mentorenteam van 4 en 5 havo, 4, 5 en 6 vwo en volgen in die hoedanigheid de ontwikkelingen op het gebied van LOB van leerlingen. Ze krijgen echter eenzijdige informatie, namelijk alleen van de mentoren en van de afdelingscoördinatoren. De leerlingen in de bovenbouw komen in principe niet bij de decaan, omdat die tweedelijns is. De mentor begeleidt de leerlingen op weg naar een studiekeuze en de decaan springt alleen bij in gevallen waarin de leerlingen het niet weten. Zodoende horen de decanen dus weinig tot niks over de motieven, wensen, onzekerheden of vragen die leven bij leerlingen over LOB.

Elk jaar vullen de schoolverlaters een schoolverlatersenquête in. Hierin wordt o.a. gevraagd naar de rol en de betekenis van LOB voor de leerlingen. De laatste jaren komt daarin naar voren dat de leerlingen weinig tot geen steun van het decanaat hebben ervaren. Een kritische vraag zou kunnen zijn of de leerlingen het allemaal zelf oplossen, of ze voldoende

hulp van de mentor ontvangen, of de ouders ondersteunen waar nodig is, of de sites van de Hogescholen en Universiteiten perfecte informatie geven en of de invloed van de peergroep over studiekeuze afdoende is. Ook Meijers et al. (2010) stellen dat de rol van LOB op scholen verder onderzocht moet worden om te achterhalen wie of wat invloed heeft op de leerlingen. Feit blijft dan dat ook de leerlingen van Ursula verkeerd kiezen. Nog een reden om de leerlingen te ondervragen.

Centraal in dit onderzoek staat de vraag: *Hoe ervaren de leerlingen in de bovenbouw LOB en wat is de mogelijk ervaren invloed hiervan op hun studiekeuze?* Hiervan afgeleid ben ik gekomen tot de volgende deelvragen:

- Hoe ziet het huidige LOB-programma eruit voor leerlingen in de bovenbouw?
- Wat spreekt de leerlingen aan in het LOB-programma en wat missen ze?
- Wat is de rol van ouders, mentor, decaan, vakdocenten en de peergroep bij het maken van een studiekeuze?
- Hoe komen de leerlingen tot een keuze en welke rol speelt LOB hierin volgens henzelf?

Voor het beantwoorden van deze vragen maak ik gebruik van de brochure LOB in de tweede fase (bijlage 1) waarin alle activiteiten per leerjaar omschreven staan met betrekking tot LOB. Verder maak ik gebruik van enquêtes, interviews, individuele vraaggesprekken, groepsgesprekken en bestaande onderzoeken. In hoofdstuk 3 ga ik hier dieper op in.

Tot nu toe is op onze Ursula nooit onderzoek gedaan naar dit onderwerp. De schoolverlatersenquête is daar een uitzondering op, maar daarin wordt maar weinig aandacht besteed aan LOB. Wel is er landelijk veel onderzoek gedaan naar LOB in het algemeen, maar dan vooral op vmbo, mbo en hbo (Meijers, Kuijpers & Bakker, 2006), (Winters, Kuijpers & Meijers, 2008) en (Meijers, et al. 2010). Voor mij is dat een extra uitdaging me te verdiepen in de bovenbouw havo vwo.

Ik hoop met dit onderzoek te bereiken dat voor Ursula duidelijk wordt of het LOB-programma nog aansluit bij de bovenbouw leerling havo vwo anno 2011. De conclusies en aanbevelingen hoop ik om te kunnen zetten in een aanzet tot een modern LOB-beleid dat

past bij onze school. Hierin verwacht ik ook de nieuwe inzichten op het gebied van LOB te kunnen verwerken. Daarbij denk ik dan speciaal aan de verschuiving van het accent van “horizonverruiming” en “zelfconceptverheldering” naar het verkrijgen van “loopbaancompetenties” om zo te komen tot een afgewogen studiekeuze. Deze begrippen worden verhelderd in hoofdstuk 2.

Mijn verwachtingen voor dit onderzoek zijn hoog. We zeggen in ons beleidsplan de leerling centraal te stellen en uit te gaan van de waarden en identiteit van de leerling. Hierop aansluitend probeer ik in dit onderzoek achter de motieven van de leerlingen te komen die hun keuze bepalen voor een studie, probeer ik te achterhalen in hoeverre de huidige LOB-activiteiten hen daarbij helpen en hoop ik inzicht te krijgen hoe LOB wordt ervaren door de leerlingen.

Hoofdstuk 2 Theoretische onderbouwing

§ 2.1 Inleiding

In de voorbereiding van dit meesterstuk heb ik me in veel publicaties, onderzoeken en literatuur verdiept. Om een goed beeld te krijgen van de theorie die ik gebruik voor dit onderzoek, zet ik een aantal belangrijke ontwikkelingen op het gebied van LOB op een rij en kom zo tot een verheldering van de begrippen die ik gebruik in dit meesterstuk.

In dit hoofdstuk komt ook het begrip inclusie aan bod en dan met name de betekenis van inclusie in relatie tot LOB.

§ 2.2 Van zelfconceptverheldering en horizonverruiming naar een krachtige loopbaangerichte leeromgeving

Lang werd LOB in Nederland gezien als een activiteit waar vooral informatie moest worden gegeven. Vanuit de visie van de traditionele matchingsbenadering van Parsons (1903, 1967) en later Holland (1992) wordt ook in Nederland nog steeds door veel decanen gewerkt. Deze matchingsbenadering gaat uit van *“de beoordeling van de vraag of en welke functies passen bij de persoon en het vertalen van psychische kwaliteiten naar functie-eisen”* (Spijkerman & Admiraal, 2000, p. 20). Een goede keuze komt volgens Parsons tot stand als men:

1. Een juist beeld heeft over de eigen capaciteiten, interesses, ambities: mogelijkheden en beperkingen;
2. Kennis heeft van vereisten welke arbeid stelt, wil men deze succesvol uitoefenen;
3. Logisch nadenkt over de samenhang tussen beide groepen van factoren.

De verheldering van het zelfconcept werd vergroot door het inzetten van testen en door zoveel mogelijk informatie te geven over de vervolgopleidingen en beroepen werd horizonverruiming gerealiseerd. Hierdoor lijkt het of er sprake is van een objectieve “fit”: door “test & tell” zouden leerlingen in staat zijn een goede keuze te maken voor studie of beroep, maar in werkelijkheid gaat het om een subjectief proces van betekenisgeving door de persoon zelf.

In het beleidsplan LOB van Ursula wordt de visie als volgt verwoord: loopbaanoriëntatie en begeleiding (LOB) moet ons inziens gericht zijn op zelfconceptverheldering en horizonverruiming, uitgaande van eigen waarden en eigen identiteit van ieder mens (Daris et

al. 2010). De praktijk leert dat Ursula nog vrij traditioneel werkt, volgens het matchingsprincipe, zeker waar het havo en vwo betreft (zie hoofdstuk 4). De recente ontwikkelingen op het gebied van LOB laten een verschuiving zien naar het belang van het individu en ze leggen de nadruk meer en meer op het eerder genoemde proces van bewustwording. Begrippen als reflectie, arbeidsidentiteit, zelfsturing en loopbaancompetenties doen hun intrede in de literatuur.

Arbeidsidentiteit wordt gedefinieerd (Meijers, 1995, p. 63) als: “een structuur of netwerk van betekenissen waarin het individu de eigen motivatie, interesses en capaciteiten bewust verbindt met acceptabele werkrollen”. Voor een weloverwogen keuze voor opleiding of beroep zijn individuen zelf verantwoordelijk. Winters et al. (2008) betogen dat een individu een eigen identiteit moet vormen, moet leren richting te bepalen en moet leren een loopbaan te plannen en zichzelf daarop te sturen. Zelfsturing vraagt om twee bewegingen: naar binnen en naar buiten (interne en externe dialoog). De leerling moet zich afvragen wat werk betekent in en voor zijn leven en wat hij door zijn werk voor anderen wil betekenen. Om te komen tot zelfsturing moeten individuen specifieke competenties ontwikkelen (o.a. Blustein, 1992, Dawis, 1996, Savickas, 2002). Kuijpers (2003) heeft deze competenties naar haar onderzoek vertaald in loopbaancompetenties: welke competenties heeft een persoon nodig om zelfsturing in de eigen loopbaanontwikkeling te realiseren? Ze kwam tot de volgende vijf loopbaancompetenties:

1. **Kwaliteitenreflectie** (“Wat kan ik?”)
2. **Motievenreflectie** (“Wat wil ik en waarom wil ik dat?”)
3. **Werkexploratie** (“Waar vind ik werk dat bij me past?”)
4. **Loopbaansturing** (“Hoe bereik ik dat?”)
5. **Netwerken** (“Wie kan me daarbij helpen?”)

Uit datzelfde onderzoek kwam naar voren dat loopbaancompetenties en arbeidsidentiteit groeien in een krachtige, loopbaangerichte leeromgeving. Lodewijks (1995) geeft aan dat deze leeromgeving slechts kan bestaan als:

1. Er sprake is van een krachtige leeromgeving die de overgang van theorie naar praktijk mogelijk maakt;
2. Er sprake is van een dialogische leeromgeving: dialoog met zichzelf en met de omgeving;

3. Er sprake is van een vraaggerichte leeromgeving: leerlingen willen (mede)zeggenschap hebben over het eigen leerproces om zo de weerstand tegen reflectie te overwinnen.

Oomen (2007) stelt dat de krachtige leeromgeving van Lodewijks en de loopbaancompetenties van Kuijpers wel, maar Meijers' concept van arbeidsidentiteit niet van betekenis en vertaalbaar zijn voor havo en vwo omdat deze twee vormen van onderwijs per definitie geen eindonderwijs zijn. Of deze bewering ook geldt voor Ursula, zal blijken uit de resultaten van dit onderzoek.

Recent literatuuronderzoek van Meijers et al. (2010) toont aan dat leerlingen te maken hebben met een lastig keuzeprocess. Op jonge leeftijd moeten zij uit complexe informatie beslissingen nemen die voor de lange termijn gevolgen hebben. Bij deze keuze is hulp van ouders, begeleiders, docenten en decanen onmisbaar. Het beste kan deze hulp geboden worden in de vorm van een uitdagende dialoog met de leerling in plaats van over of tegen de leerling, terwijl in de praktijk blijkt dat er vooral monologen gevoerd worden die leerlingen niet of nauwelijks aanzetten tot reflectie of actie. De onderzoekers noemen in het onderzoek een viertal aanbevelingen:

1. Realiseer een krachtige, loopbaangerichte en dialogische leeromgeving;
2. Investeer in training van docenten/begeleiders voor het voeren van loopbaandialogen;
3. Realiseer een samenwerking tussen onderwijs en bedrijfsleven;
4. Investeer in collectieve leerprocessen rond loopbaanleren (deze laatste aanbeveling vereist een cultuurverandering in het onderwijs).

In hoofdstuk 1 heb ik al aangegeven dat er weinig onderzoek is gedaan naar de effectiviteit van loopbaanbegeleiding in het onderwijs (Meijers et al., 2010). Toch komen de auteurs tot bovenstaande aanbevelingen. Reden te meer om mijn onderzoek hierop te richten, hoewel effectonderzoek lastig is in de praktijk van het onderwijs. In hoofdstuk 5 geef ik de conclusies weer uit mijn onderzoek naar de mogelijk ervaren invloed van LOB op Ursula voor bovenbouwleerlingen havo en vwo.

§ 2.3 Het Zwitsers “Kwalificatieboek”

Een internationaal voorbeeld van zelfsturing die tot het verwerven van competenties moet leiden is het Zwitsers loopbaankwalificatieprogramma: CH-Q (Dungen, Mulders & Pijls, 2004). Het is een model voor zelfmanagement van competenties dat in de Zwitserse samenleving is ingebed in opleiding en beroep. Een kwalificatieboek omvat alle stappen die een individu kan ondernemen voor verdere ontwikkeling in opleiding en beroep, vanaf de beschrijving van de startpositie tot de vaststelling van de reeds aanwezige competenties om de opleidings- en loopbaandoelen te halen. Het is in feite een persoonlijk ontwikkelingsplan dat te allen tijde aanpast kan worden, tijdens een opleiding, maar in het werkzame leven van een individu. In Nederland wordt dit model toegepast bij o.a. ROC's en vmbo's.

§ 2.4 inclusie

De grondgedachte van inclusief onderwijs staat op de site van inclusief onderwijs als volgt omschreven: “inclusief onderwijs vindt plaats op een school die een plek is waar iedereen welkom is om bij te dragen aan het doel van de school, waar iedereen wordt gezien als een mens met waarde en waar alle leerlingen en volwassenen elkaar ondersteunen en actief leren (www.inclusiefonderwijs.nl)”. Op diezelfde site staat het doel van goed inclusief onderwijs als volgt omschreven: “het doel van inclusief onderwijs is om samen met ouders, volwassenen en kinderen binnen een school te werken aan een optimale en excellente leerervaring op cognitief en sociaal terrein. Onderwijs bereidt voor op een volwassenheid waarin zowel plaats is voor persoonlijk presteren als voor zaken als respect, invoelend vermogen, tolerantie, eerlijkheid en verantwoordelijkheid”.

De leus “gewoon waar mogelijk, speciaal waar noodzakelijk” is ook op Ursula ingebed. Elke leerling is in principe welkom op onze school en er wordt zelden of nooit een leerling geweigerd. Zorgleerlingen worden besproken in de ZAT's en rugzakleerlingen krijgen daarnaast ambulante begeleiding en er wordt een handelingsplan opgesteld. Vanuit het LOB-standpunt gezien wordt aan alle leerlingen dezelfde begeleiding en zorg gegeven. De mentoren voeren in meer of mindere mate loopbaangesprekken met alle leerlingen en de zogenaamde rugzakleerling (LGF-leerlingen) krijgen in overleg met de ambulant begeleider extra ondersteuning bij LOB. Omdat de mentor nauw betrokken is bij het opstellen van het handelingsplan, zal hij er zorg voor dragen dat de leerling de

benodigde hulp krijgt voor LOB. Deze hulp, die geconcretiseerd wordt in het handelingsplan, wordt vervolgens gecommuniceerd met de leerlingbegeleiders en de decanen.

Als zorgleerlingen in de examenklas zitten, wordt in overleg tussen mentor, afdelingscoördinator, leerling, ouders en decaan maatwerk geleverd. Gekeken wordt naar de capaciteiten en motieven van de leerlingen om voor een studie te kiezen en naar de mogelijkheden die een opleiding biedt aan deze leerling. Tijdens diverse gesprekken met de leerling proberen we de leerling in te laten zien wat hij, gezien zijn beperkingen kan betekenen in de wereld van arbeid en wat die wereld van arbeid voor hem kan betekenen.

Hoofdstuk 3: Methode van onderzoek

§ 3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk begin ik met de context van mijn onderzoek te schetsen. Vervolgens ga ik dieper in op de onderzoeksstrategie en licht ik toe van welke onderzoeksmethoden ik gebruik heb gemaakt. Aansluitend vertel ik iets over de onderzoeksgroep, de onderzoeksmethode en het onderzoeksinstrument. Daarna ga ik dieper in op de manier waarop ik met de data omga. In een aparte paragraaf komen de zes principes voor ethische reflectie aan bod en de laatste twee paragrafen gaan over betrouwbaarheid & validiteit en de planning van dit onderzoek.

§ 3.2 Context onderzoek

Tot eind jaren negentig was LOB een eiland binnen Ursula, waar een aantal decanen leerlingen vooral adviseerde over de studiekeuze. Met de integratie van LOB in het curriculum, ook eind jaren negentig, werd LOB ineens iets van meer geledingen: de mentor werd eerstelijns functionaris en de decanen werden tweedelijns.

Vorig jaar is met de schoolleiding de LOB-scan¹ uitgevoerd en LOB heeft in twee opvolgende schooljaren een prominente plaats gehad in studiedagen. Doel van deze studiedagen was de noodzaak van de betrokkenheid van alle medewerkers van Ursula te vergroten. Er was dus veel aandacht voor LOB en de school was bereid het beleid waar nodig aan te passen of te verbeteren. Tijdens de studiedagen werd goed geluisterd naar de behoeften van de medewerkers en in aansluiting daarop besloot ik in mijn onderzoek goed te luisteren naar de behoeften van de leerlingen. In combinatie met de recente ontwikkelingen van studieswitch, studiestaken en met alle gevolgen die dat heeft, heb ik besloten het LOB-beleid van Ursula in de bovenbouw havo en vwo tegen het licht te houden. Als tweedegraads docent geef ik geen les in de bovenbouw, dus op deze manier wilde ik me het LOB-programma en de keuzeproblematiek sneller eigen maken.

¹ De LOB-scan is een meetinstrument voor scholen ontwikkeld door de VO-raad om in een opslag helder te krijgen waar scholen staan op het gebied van LOB en waar verbetermogelijkheden liggen.

Een en ander heeft geresulteerd in de volgende onderzoeksvraag: Hoe ervaren de leerlingen in de bovenbouw LOB en wat is de mogelijk ervaren invloed hiervan op hun studiekeuze?

Hiervan afgeleid ben ik gekomen tot de volgende deelvragen:

- Hoe ziet het huidige LOB-programma eruit voor leerlingen in de bovenbouw?
- Wat spreekt de leerlingen aan in het LOB-programma en wat missen ze?
- Wat is de rol van ouders, mentor, decaan, vakdocenten en de peergroep bij het maken van een studiekeuze?
- Hoe komen de leerlingen tot een keuze en welke rol speelt LOB hierin volgens henzelf?

§ 3.3 Onderzoeksstrategie

Voor dit onderzoek heb ik gekozen voor het survey-onderzoek. In Harinck (2010, p. 60) staat dit soort onderzoek als volgt omschreven: “Survey-onderzoek is gericht op de vraag hoe mensen ergens over denken, wat ze ergens van vinden, hoe ze handelen, wanneer en wat ze doen”. En: “Het onderzoek wil weten hoe een bepaalde populatie over een onderwerp denkt”. Om antwoord te kunnen geven op de vraag hoe leerlingen over LOB denken heb ik een vragenlijst ontwikkeld (bijlage 2). In mijn enquête probeer ik verbanden te leggen tussen de begeleiding van de leerlingen en de invloed ervan op hun studiekeuze. Ik heb dus ook gebruik gemaakt van het interpretatieve onderzoek, omdat die vorm van onderzoek ook ingaat op meningen en ervaringen van mensen. Harinck (2010, p. 60) omschrijft het onderzoek als volgt: “Het gaat om betekenissen die deze waarnemingen voor betrokkenen hebben, om de impliciete en expliciete regels die zij voor geldig houden en die hun handelen leiden”.

Behalve het survey-onderzoek en het interpretatieve onderzoek heb ik ook deels gebruik gemaakt van de programma-evaluatie. Harinck (2010, p. 63): “Programma-evaluatie is een onderzoeksvorm die zich richt op het beoordelen van de kwaliteit van lopende projecten of programma’s binnen een instelling of school”. Omdat ik het LOB-programma tegen het licht wil houden, doe ik tevens een programma-evaluatie. Dit onderzoek is dus een combinatie geworden van de drie bovengenoemde onderzoeksmethoden.

§ 3.4 Onderzoeksgroep

De groep waar ik mijn onderzoek op heb gericht zijn de leerlingen van de bovenbouw havo en vwo. Om het onderzoek uitvoerbaar te houden, heb ik gekozen voor de examenleerlingen van havo vwo, omdat zij voor de studiekeuze stonden en ik juist naar deze keuze en de ervaren invloed van LOB daarop onderzoek wilde doen. Het betreft een groep leerlingen uit drie 6 vwo-klassen en vijf 5 havo-klassen, in totaal 223 leerlingen. Per klas heb ik digitaal een enquête afgenomen, die de leerlingen zelfstandig en anoniem hebben ingevuld. Omdat het om acht klassen ging, heb ik de hulp ingeroepen van de drie decanen. De instructie bij het invullen van de enquête heb ik op papier gezet (bijlage 3) zodat alle decanen op dezelfde manier instrueerden en er dus zo min mogelijk kans op interpretatieverschillen kon ontstaan.

§ 3.5 Onderzoeksmethode en onderzoeksinstrument

Als methode heb ik gekozen voor de enquête en het groepsinterview. Met de onderzoeksvragen in het achterhoofd ben ik aan de slag gegaan met de operationalisatie. Met andere woorden, hoe ga ik meten wat ik in mijn onderzoeksvragen heb vastgelegd. Het gaat hierbij om zowel kwantitatieve als kwalitatieve gegevens. Omdat het bestaande LOB-programma uitgangspunt van mijn onderzoeksvraag is, heb ik het hoofdstuk uit deze brochure LOB tweede fase gebruikt (bijlage 1). Daarin kwam ik een groot aantal activiteiten tegen die de school de leerlingen laat uitvoeren. Mijn vraag is of de leerlingen al deze activiteiten doen, ze als nuttig ervaren en of ze van invloed zijn op hun studiekeuze. In de enquête gaan vijf vragen over deze activiteiten. De bedoeling is dat leerlingen van alle activiteiten een LOB-wijzer invullen waarin ze reflecteren op de activiteit. Ook hierover heb ik een vraag opgenomen. Omdat ik graag wilde weten wat de rol en invloed van ouders, mentoren, decanen, peergroep en eventueel anderen zou zijn, heb ik in de enquête over dit onderwerp zes vragen opgenomen. Deze vragen hebben betrekking op de frequentie waarin gesprekken plaats vinden, met wie en over de invloed van deze gesprekken en mensen op de studiekeuze van de leerlingen. Uit mijn theoretische onderbouwing blijkt dat het belangrijk voor leerlingen is om loopbaancompetenties te ontwikkelen. De vijf competenties heb ik uitgesplitst en ook als enquêtevragen toegevoegd. Dit heeft geresulteerd in vijf vragen die betrekking hebben op: kwaliteitenreflectie, motievenreflectie, werkexploratie,

loopbaansturing en netwerken. Ook was ik zeer benieuwd naar de eigen rol van de leerling en hoe hij die rol ervaren heeft. In de enquête zitten twee vragen hierover.

In de laatste vraag van de enquête heb ik de leerlingen gevraagd of ze deel wilden nemen aan een groepsinterview over de ingevulde enquête. Tijdens dit groepsinterview ben ik dieper ingegaan op de rol en invloed van mentor, decaan, ouders en peergroep op de studiekeuze. Ik wilde met name achterhalen waar de gesprekken over gaan die leerlingen voeren met eerder genoemde groepen en in welke mate die gesprekken invloed hebben op hun studiekeuze. De leerlingen konden bij deze vraag hun naam invullen en onwillekeurig heb ik er acht namen uitgekozen. Ook bij dit onderdeel van het onderzoek geldt weer dat anonimiteit voorop staat.

Tenslotte is er een groepsinterview met een aantal mentoren uit de bovenbouw georganiseerd. Tijdens dit interview ging het over hun rol in het keuzeproces en hoe zij de LOB-activiteiten ervaren.

Van beide groepsinterviews zijn bandopnamen en een samenvatting (bijlagen 4 en 5) gemaakt die ik betrokkenen heb laten lezen voor ze in dit onderzoek te publiceren.

De enquête heb ik gemaakt en laten uitvoeren in “Its Learning”. Dit is de elektronische leeromgeving van Ursula en met dit instrument kon ik eenvoudig per klas leerlingen de enquête laten invullen.

De vragenlijst voor het groepsinterview met de leerlingen en mentoren (bijlagen 6 en 7) is ontwikkeld in samenwerking met de decanen.

§ 3.6 Data-analyse

De kwantitatieve gegevens zijn verwerkt met behulp van Excel en de kwalitatieve gegevens volgens “het geordende schoenendoosmode”: de kwantitatieve gegevens worden geordend op overeenkomsten en verschillen of op opvallende patronen. In de enquête zat een drietal open vragen waarin de leerlingen extra informatie konden geven over bijvoorbeeld activiteiten die zij ondernomen hadden om tot een studiekeuze te komen, maar die nog niet in het overzicht vermeld stonden. Door analyse op categorieën ontstond een overzichtelijk geheel van kwalitatieve gegevens.

§ 3.7 Ethiek

In het artikel “Ethische uitgangspunten bij praktijkonderzoek” benoemt Boerman (2008) zes principes voor ethische reflectie. Ik laat deze principes de revue laten passeren en steeds geef ik aan hoe ik er in mijn onderzoek rekening mee heb gehouden.

De gevonden en gebruikte gegevens in dit onderzoek zijn zo valide en betrouwbaar mogelijk en ik heb steeds op de juiste manier verwezen naar gebruikte literatuur en andermans werk conform de APA-richtlijn (American Psychological Association). De resultaten van de vragenlijsten liggen digitaal vast en zijn dus altijd verifieerbaar. De gesprekken met de leerlingen en mentoren heb ik vastgelegd op een voicerecorder en er is een verslag van gemaakt. Dit verslag hebben de betrokkenen ontvangen. Bij elk onderdeel van mijn onderzoek heb ik de betrokkenen het doel van het onderzoek uitgelegd en ik heb steeds aangegeven dat de gegevens geanonimiseerd worden weergegeven. De voortgang van het onderzoek heb ik regelmatig besproken met mijn critical friends van de opleiding, met mijn onderzoeksbegeleidster en met mijn collega-decanen.

Voor aanvang van het onderzoek heb ik de locatiedirecteur, de rector en de sectordirecteur toestemming gevraagd dit onderzoek uit te voeren. De leerlingen heb ik geïnformeerd via hun mentoren en tijdens het afnemen van de enquête is het doel van de enquête op uniforme wijze meegedeeld.

Alle verkregen gegevens zijn gebruikt voor het onderzoek. Een selectie van gegevens heeft zo integer mogelijk plaats gevonden door de onderzoeker en werd gecheckt door de betrokkenen in het onderzoek met betrekking tot de vraag of zij zich in de weergave voldoende konden herkennen. Dit was inderdaad het geval.

De samenwerking met de critical friends verliep goed. Er werd serieus naar elkaars werk gekeken en er was respect voor ieders eigenheid.

Mijn onderzoek mag gepubliceerd worden aan derden, bijvoorbeeld de HBO Kennisbank, maar niet nadat ik daartoe toestemming heb gevraagd aan de locatiedirecteur van Ursula.

De directie van Ursula, noch anderen hebben bemoeienis gehad met de inhoud van dit onderzoek. Wel heb ik van tijd tot tijd mijn critical friends in mijn werkomgeving geraadpleegd. Uiteindelijk moet dit onderzoek leiden tot een aanpassing van het LOB-beleid

van Ursula dat past bij de leerlingen anno 2011 en daar is de directie het van harte mee eens.

§ 3.8 Betrouwbaarheid & validiteit

Met betrouwbaarheid wordt verwezen naar de herhaalbaarheid en de nauwkeurigheid van een meting. Dit heb ik geprobeerd zeker te stellen door de enquête te laten inleiden volgens een opgestelde instructie zodat alle leerlingen zoveel mogelijk op dezelfde wijze de vragen interpreteren. Ook heb ik alle leerlingen in dezelfde week de enquête laten invullen, dus allemaal voor de laatste schoolexamens.

Met validiteit wordt bedoeld of het instrument wel dat meet wat ik wil weten. Om hier zoveel mogelijk van verzekerd te zijn heb ik de vragenlijst diverse malen voorgelegd aan mijn critical friends, zowel van de opleiding als van mijn werkomgeving. Een mondelinge proefafname bij een 6 vwo-leerling heeft er tevens toe geleid dat het onderzoeksinstrument verschillende keren is bijgesteld.

§ 3.9 Protocol

De planning voor de uitvoering van het onderzoek staat beschreven in bijlage 10.

Hoofdstuk 4 Data analyse en resultaten

§ 4.1 Inleiding

Dit hoofdstuk is een weergave van de analyse van de onderzoeksresultaten. De kwantitatieve gegevens worden weergegeven in tabellen en grafieken, de kwalitatieve worden beschreven. De kwantitatieve gegevens zijn verkregen uit de enquête en de kwalitatieve gegevens uit de enquête en uit twee interviews met acht mentoren van examenklassen en zeven eindexamenleerlingen havo en vwo (bijlagen 4 en 5).

Centraal in dit onderzoek staat de vraag hoe leerlingen in de bovenbouw havo vwo LOB ervaren en wat de mogelijke ervaren invloed hiervan is op hun studiekeuze. Deze vraag heeft geresulteerd in vier deelvragen die in dit hoofdstuk zo goed mogelijk beantwoord worden aan de hand van de onderzoeksresultaten.

§ 4.2 Deelvraag 1: Hoe ziet het huidige LOB-programma eruit voor leerlingen in de bovenbouw?

Om deze vraag te beantwoorden, wordt gebruik gemaakt van de brochure Tweede fase (bijlage 1). In deze brochure staan onder andere de klassikale en individuele LOB-activiteiten die de leerlingen vanaf de vierde klas tot aan hun eindexamen doorlopen. Per schooljaar wordt verder beschreven welke activiteiten aan bod komen en hoe en met wie de leerlingen daarover reflecteren. Omdat de LOB-activiteiten een grote rol spelen in de enquête, neem ik ze hier integraal over:

Klassikaal of individueel	ACTIVITEIT
K	Introductie site LOB-decanaat voor 4 havo
K	Introductie site LOB-decanaat voor 4 vwo
K	School School Traject Spiegelbeeld
K	Bezoek Fontys Hogeschool Venlo (alleen voor 4 havo)
K	School School Traject wereld werk
K	School School Traject beroepen
K	School School Traject opleidingen
K	Mijn Levensloop
I	Bezoek aan Open Dag MBO
I	Bezoek aan Open Dag HBO/Universiteit
I	MBO Infoavond
I	HBO Infoavond
I	WO Infoavond
K	Presentatie en motivatie gekozen opleiding
I	Interview met een beroepsbeoefenaar
I	Interview met een student
I	Meeloopdag bij een vervolgopleiding
I	Meeloopdag bij een bedrijf of instelling
I	Interesse in een beroep
I	Advertentie van jezelf (maximaal 1x per leerjaar)
K	Keuzegids en kwaliteitstest van het Hoger Onderwijs
K	Ilias (Interactieve Leeromgeving op Internet voor Aankomende Studenten), (alleen voor 5 vwo)
I	Mijn toekomstige opleiding
I	Evaluatie leerlingen helpen leerlingen

Tabel 1: Overzicht van LOB-activiteiten voor de 2^e fase

Opvallend is dat de leerlingen in het interview aangeven dat ze vrij willen worden gelaten in het LOB-programma en dat er geen verplichtingen aan vast zitten, terwijl de mentoren juist

willen dat ze afgerekend worden op hun inspanningen die ze verrichten voor het programma. Tevens zouden sommige mentoren meer structuur in het programma wenselijk vinden.

De meeste geïnterviewde leerlingen geven aan dat ze liever eerder waren begonnen met het LOB-programma, de mentoren daarentegen merken op dat het programma wat hen betreft later zou mogen beginnen, omdat de leerlingen er halverwege de voorexamenklas pas echt mee aan de slag gaan. Hier is een discrepantie in beleving tussen mentoren en leerlingen vast te stellen. Wel zouden de leerlingen eerder kennis kunnen maken met LOB, bijvoorbeeld door oud-leerlingen iets te laten vertellen over hun ervaringen.

Samenvattend: het LOB-programma omvat veel activiteiten die wat mentoren betreft meer gestructureerd aangeboden zouden moeten worden en waar leerlingen afgerekend op zouden moeten kunnen worden. Leerlingen zouden eerder willen starten met het LOB-programma.

§ 4.3 Deelvraag 2: Wat spreekt de leerlingen aan in het LOB-programma en wat missen ze?

In de enquête heb ik leerlingen gevraagd hoe ze de LOB-activiteiten hebben ervaren en welke activiteiten ze eventueel gemist hebben. Hierin wordt duidelijk dat de open dagen aan een HBO- of WO-instelling en de meeloopdagen het positiefst gewaardeerd worden door de leerlingen (bijlage 8 uitslag enquête, vraag 2). De respons op klassikale activiteiten is beduidend hoger dan die op individuele activiteiten en daardoor representatiever voor dit onderzoek. Activiteiten die leerlingen wel hebben uitgevoerd, maar die ze missen op het overzicht varieerden van “zelf informatie zoeken op internet”, “gesprek met decaan”, “proefstuderen bij opleiding”, “diverse andere tests op internet”, “onderzoek naar aanleiding van profielwerkstuk”, “onderwijsbeurs” tot “maatschappelijke stage”. Een volledige weergave van de antwoorden staat in vraag 2 van de enquête in bijlage 8.

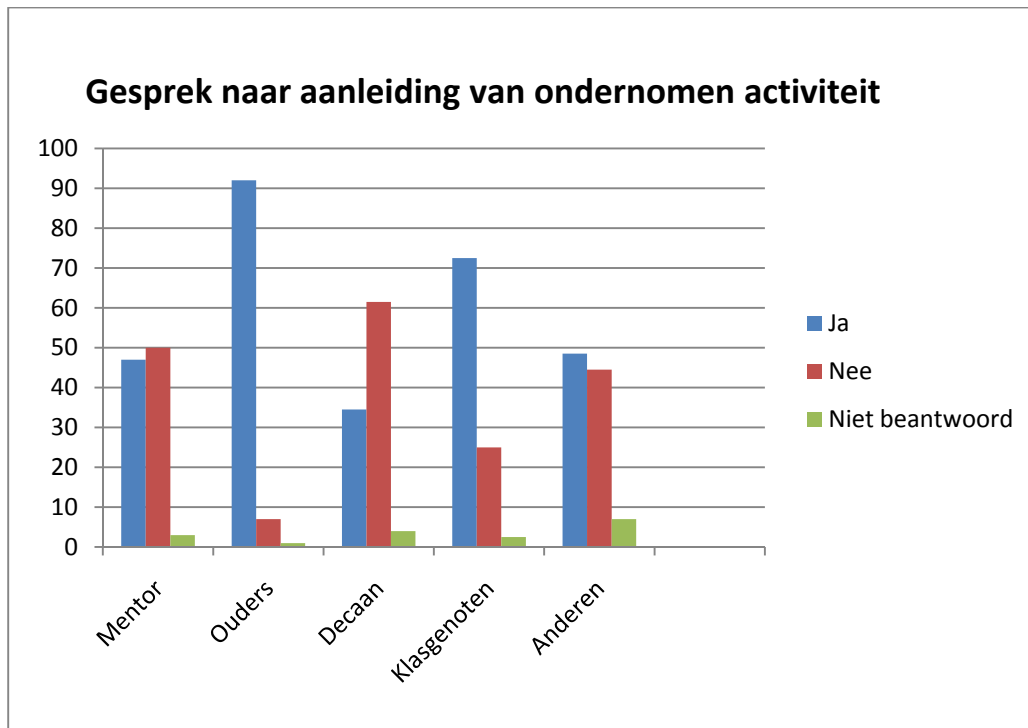
De leerlingen werd vervolgens gevraagd of de activiteiten zinvol zijn geweest om te komen tot een studiekeuze (bijlage 8, vraag 7). Hieruit komt naar voren dat de open dagen van de opleidingen (88,9%) en de meeloopdagen bij een opleiding (72,5%) als zinvolst worden ervaren om te komen tot een studiekeuze. Daarnaast scoort ook de presentatie en motivatie van de gekozen opleiding goed (46,5%).

Tijdens het interview geven de mentoren aan dat ze afscheid willen nemen van het programma School Traject, omdat dat weinig zou bijdragen tot de studiekeuze. Over het algemeen zijn de vwo-mentoren positiever over de Ilias (een ander digitaal begeleidingsprogramma: Interactieve Leeromgeving op Internet voor Aankomende Studenten) en er wordt dan ook om invoering van dit programma op de hele bovenbouw gevraagd.

In een open vraag in de enquête werd gevraagd of de leerlingen activiteiten gemist hadden in het overzicht die hadden bijgedragen tot de studiekeuze. Het vaakst werden genoemd “de gesprekken met anderen” (bijvoorbeeld ouders, studenten, beroepsbeoefenaars), “het zoeken op internet” en “de gesprekken met de decaan” werden even vaak genoemd; “de Onderwijsbeurs in Eindhoven” haalde sommige leerlingen over de streep terwijl anderen na “het doorlopen van de maatschappelijke stage” hun keuze maakten. Tenslotte werd door een enkeling “een vooropleiding” en “het bekijken van medische programma’s op tv” genoemd. Een volledige weergave staat in vraag 8 van de enquête in bijlage 8.

Op de vraag of leerlingen bij de niet-klassikale activiteiten een LOB-wijzer hadden ingevuld of een verslag hadden gemaakt antwoordde 35,5% met “ja” en 64,8% met “nee”.

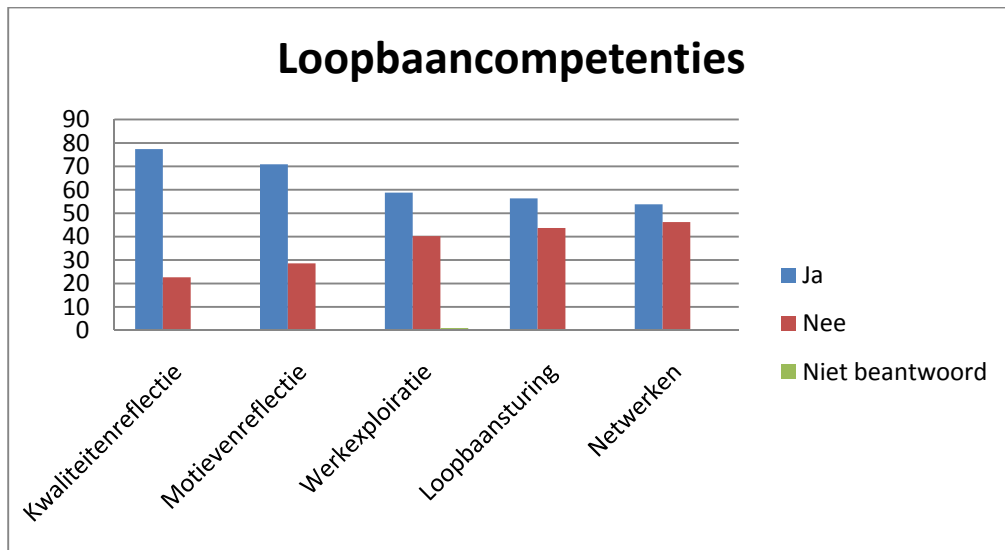
Bij het uitvoeren van het LOB-programma hebben leerlingen gesprekken met diverse personen. In onderstaande grafiek wordt weergegeven of leerlingen gesprekken hebben gevoerd en met wie. Wat daarbij opvalt is dat de meeste leerlingen met hun ouders en klasgenoten praten en minder met de mentor en decaan.

Grafiek 1: Gesprek naar aanleiding van ondernomen activiteiten (in procenten)

Tijdens het interview geven mentoren aan wel met de leerlingen te praten, maar dat het lang niet altijd over LOB gaat. Tijd en gebrek aan kennis over opleidingen spelen volgens de mentoren hier een grote rol. De leerlingen daarentegen vragen om meer aandacht voor LOB in de mentorgesprekken. Lang niet alle activiteiten worden nabesproken terwijl ze daar wel behoefte aan hebben. Ook vragen de leerlingen om eerder doorgestuurd te worden naar de decaan, als de mentor in een vroeg stadium in de gaten heeft dat een leerling (nog) geen keuze heeft gemaakt. Verderop in dit hoofdstuk en in hoofdstuk 5 kom ik hier nog op terug.

Het LOB-programma zou de loopbaancompetenties van de leerlingen moeten ontwikkelen. Door de vijf competenties op te nemen in de enquête, heb ik geprobeerd te achterhalen over welke competenties de leerlingen al beschikken dankzij het LOB-programma en welke nog ontwikkeld moeten worden:

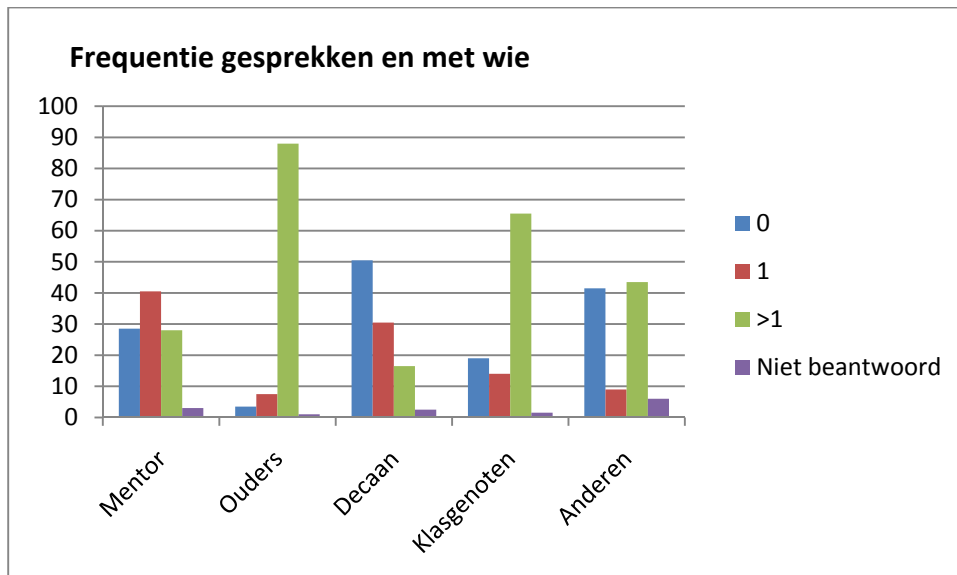

Grafiek 2: Mate waarin leerlingen zelf aangeven loopbaancompetenties te hebben ontwikkeld (in procenten)

Samenvattend: wat de leerlingen vooral aanspreekt in het LOB-programma zijn de meeloopdagen en de open dagen en die twee activiteiten ervaren ze ook als het zinvolst om te komen tot een studiekeuze. Leerlingen voeren vooral gesprekken met ouders en klasgenoten over de ondernomen activiteiten, maar ze missen de gesprekken over LOB met hun mentor of decaan. De mentoren geven aan dat dit vooral komt door tijdgebrek en gebrek aan kennis over vooropleidingen.

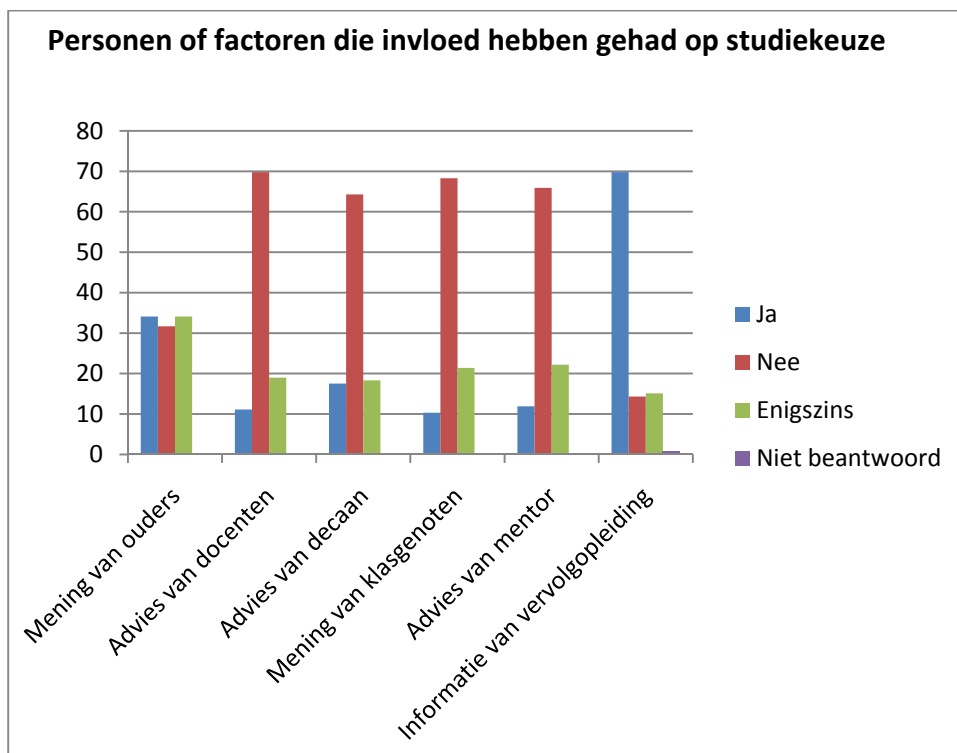
§ 4.4 Deelvraag 3: Wat is de rol van ouders, mentor, decaan, vakdocenten en de peergroep bij het maken van een studiekeuze?

In de enquête hebben de leerlingen aangegeven hoe vaak en met wie ze een gesprek hebben gehad over de ondernomen activiteiten. In het interview vragen de leerlingen om een prominentere rol van de mentor in LOB. De mentor zou moeten bewaken dat leerlingen actief met LOB bezig zijn en ook tijdig een studiekeuze maken. De groep gaf aan twee keer in de bovenbouw een LOB-gesprek te willen hebben met de mentor en als de leerling er met de mentor niet uit komt, dan willen de leerlingen veel eerder een gesprek met de decaan. Ook de mentoren vragen om een grotere bemoeienis van het decanaat, met name vanwege zijn expertise.

Grafiek 3: Frequentie gesprekken (in procenten)

Bij een andere vraag werd de leerlingen een aantal stellingen voorgelegd. Deze stellingen hebben te maken met de personen of factoren die invloed hadden gehad op hun studiekeuze:

Grafiek 4: Personen of factoren die invloed hebben gehad op de studiekeuze (in procenten)

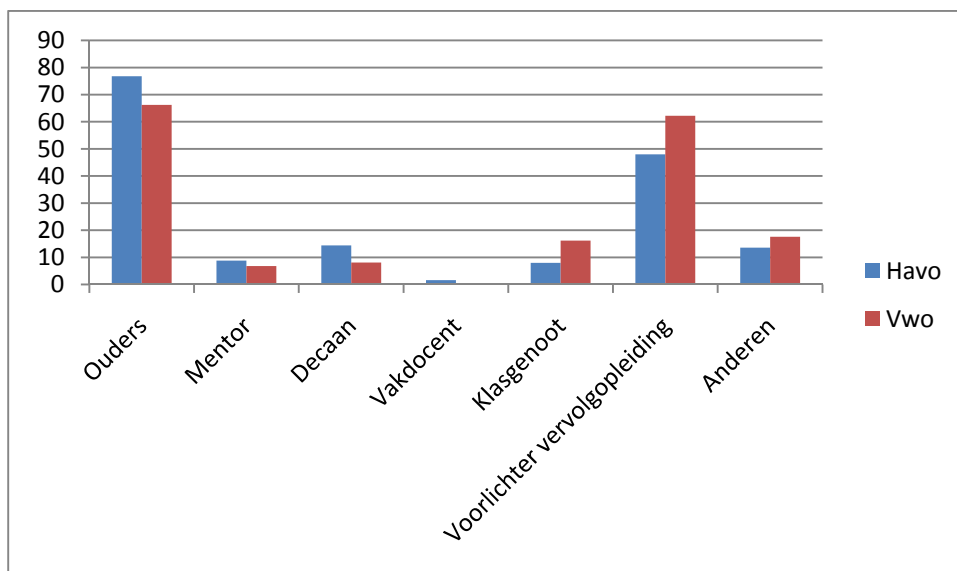
Op de open vraag in de enquête welke personen/factoren die niet genoemd waren in de vraag en die ook invloed hadden gehad op hun studiekeuze, gaven de respondenten twaalf keer aan dat dat vrienden, familie, kennissen, familieleden of vrienden waren die studeren

of zelfs dezelfde studie doen, acht keer studenten die de opleiding al doen of docenten van de opleiding. “Het financiële plaatje” of “een ziekte van een leerling” wordt een keer genoemd. Een volledige weergave staat in vraag 10 van de enquête in bijlage 8.

In het interview vullen de leerlingen aan dat ze het niet wenselijk zouden vinden als er op school geen LOB-programma zou zijn, omdat dan de invloed van de ouders veel te groot zou zijn. De LOB-activiteiten zorgen volgens hen voor een goede balans in de invloed die verschillende personen en factoren hebben op de leerlingen.

De leerlingen zijn helder als het gaat over het feit dat LOB erg afhangt van de mentor. Ze vinden dan ook dat de schoolleiding kritisch zou moeten kijken wie wordt ingezet in de bovenbouw en tevens vinden ze dat alle mentoren een training gesprekstechniek zouden moeten volgen.

Aan de leerlingen werd ook gevraagd welke personen de meeste invloed hebben gehad op hun studiekeuze. Opvallend daarbij is dat zowel voor de havo-leerlingen als voor de vwo-leerlingen de ouders en de voorlichters van de vervolgopleiding de grootste invloed hebben.

Grafiek 5: Personen waar leerlingen invloed aan toekennen bij het maken van hun studiekeuze (in procenten)

Samenvattend: leerlingen praten het meest met hun ouders en met klasgenoten over de vervolgopleiding en de voorlichters van die opleidingen en de ouders hebben uiteindelijk de meeste invloed op hun studiekeuze. Toch zien de leerlingen de toegevoegde waarde van LOB op school, waarbij de expertise van de mentor op het gebied van gesprekstechniek

kritisch zou moeten worden bekeken, de frequentie van de gesprekken verhoogd moet worden en de decaan eerder in beeld zou moeten komen.

§ 4.5 Deelvraag 4: Hoe komen de leerlingen tot een keuze en welke rol speelt LOB hierin volgens henzelf?

In de enquête werd de vraag gesteld welke drie activiteiten de meeste invloed hebben gehad op hun studiekeuze. Sommige activiteiten worden alleen op havo of op vwo ondernomen, wat de verschillen verklaart in activiteiten als open dag HBO of universiteit en bezoek Fontys. Ook hier springen de open dagen en de meeloopdagen er uit en voor vwo-leerlingen het interview met studenten. Bij de havo-leerlingen heeft ook de HBO-infoavond een belangrijke rol gespeeld (zie bijlage 9).

Als laatste werd de leerlingen in een open vraag in de enquête gevraagd wat ze een leerling van 4 havo-vwo zouden adviseren die aan het begin van het keuzeproses voor een vervolgopleiding stond.

Bijna alle respondenten hebben deze vraag beantwoord (98%) en hun uitgebreide adviezen zijn verdeeld/gerubriceerd volgens de vijf loopbaancompetenties van Kuijpers (2003). De volgorde waarin de competenties aan bod komen, hangt samen met de hoeveelheid adviezen die leerlingen gegeven hebben die terug te voeren zijn op een competentie. Bij elke competentie is gekeken naar de antwoorden die gegeven zouden kunnen worden op denkbeeldige vragen. Deze worden kort weergegeven en tevens voeg ik een aantal opvallende uitspraken van leerlingen toe die horen bij de competentie:

1. Kwaliteitenreflectie: wie ben ik, wat kan ik, welk type ben ik, waar liggen mijn interesses.

Enkele uitspraken:

“Kijk vooral naar jezelf”

“Probeer je eigen interesses te volgen”

“Kies iets wat je leuk vindt”

2. Motievenreflectie: wat wil ik en waarom wil ik dat. Waarom wil ik welke opleiding, om de sfeer, om de opleiding zelf, om de type studenten of volg je je hart?

Enkele uitspraken:

“Ga na bij welke opleiding je een goed gevoel hebt”

“Volg je hart”

“Doe het serieus”

“Kijk welke opleiding bij je past”

3. Werkexploratie: waar vind ik werk of een opleiding die bij me past: open dagen, internet, brochures, tests, meeloopdagen, opleidingen vergelijken.

Enkele uitspraken:

“Bezoek zoveel mogelijk open dagen, meeloopdagen en informatieavonden van vervolgoopleidingen”

“Zoek opleidingen op op internet”

“Vul alle tests eerlijk in”

“Doe serieus mee aan het LOB-project”

“Goed oriënteren”

4. Loopbaansturing: hoe kan ik dat werk of die opleiding vinden, hoe bereik ik dat: op tijd beginnen, meeloopdagen, open dagen, voorkomen tunnelvisie, zelf verantwoordelijkheid nemen.

Enkele uitspraken:

“Meteen beginnen”

“Begin vroeg en ben serieus”

“Kijk verder dan je neus lang is”

“Wacht niet tot het laatste moment, een open dag is altijd handig”

5. Netwerken: wie kan mij helpen dat werk of die opleiding te vinden: ouders, vrienden, mentoren, decaan, beroepsbeoefenaars, studenten, voorlichters.

Enkele uitspraken:

“Praat met je decaan”

“Praat met je ouders en kennissen, die kennen je het best”

“Praat met vrienden en vriendinnen over hun ervaringen”

Veel respondenten adviseren de 4 havo- en vwo-leerlingen open dagen te bezoeken en meeloopdagen te plannen. Deze activiteiten zijn terug te vinden in zowel werkexploratie als in loopbaansturing, omdat de vragen die gesteld kunnen worden bij deze competenties beide activiteiten als antwoord zouden kunnen geven. Soms konden uit een advies

meerdere competenties gehaald worden. Uit de tabel blijkt dat de meeste adviezen te maken hebben met werkexploratie en loopbaansturing.

Loopbaancompetenties	Aantal keren genoemd
Kwaliteitenreflectie	18
Motievenreflectie	41
Werkexploratie	52
Loopbaansturing	74
Netwerken	20

Tabel 2: Gegeven adviezen ingedeeld naar loopbaancompetenties

Een volledige weergave staat in vraag 20 van de enquête in bijlage 8.

In het interview gaven de leerlingen aan dat gesprekken over ondernomen activiteiten, zowel van te voren als na afloop, niet of nauwelijks plaatsvinden met de mentor en dat zien ze als een gemis. Ze zien het nut zeker in van allerlei LOB-activiteiten, maar zonder reflectie wordt het nut ervan minder. Reflecteren doen ze vooral met elkaar en met ouders, maar ze missen de reflectie met de mentor of decaan. De leerlingen geven in het interview aan liefst twee maal per schooljaar een LOB-gesprek met hun mentor te willen voeren. Ook de mentoren geven aan dat die gesprekken te weinig plaatsvinden, onder andere door tijdgebrek en gebrek aan expertise op het gebied van gesprekstechnieken.

Samenvattend: de leerlingen komen vooral tot een studiekeuze door open dagen en meeloopdagen te bezoeken en deze twee activiteiten worden ook het vaakst genoemd als advies richting toekomstige leerlingen. Ze ontwikkelen gedurende hun schoolloopbaan vooral competenties op het gebied van kwaliteiten en motieven (zie grafiek 2), maar ze adviseren de leerlingen zich vooral te verdiepen in competenties als werkexploratie en loopbaansturing (zie tabel 2). LOB speelt voor leerling pas echt een grote rol als er een dialoog plaatsvindt met diverse betrokkenen, waaronder de mentor.

Hoofdstuk 5 Conclusies, discussie en aanbevelingen

§ 5.1 Inleiding

In mijn onderzoek heb ik een antwoord gezocht op de onderzoeksvraag: “Hoe ervaren de leerlingen in de bovenbouw havo vwo LOB en wat is de mogelijk ervaren invloed hiervan op hun studiekeuze”. In het vorige hoofdstuk staan de kwalitatieve en kwantitatieve resultaten van mijn onderzoek die voort zijn gekomen uit interviews en uit een enquête met leerlingen en mentoren van examenklassen. Met deze resultaten heb ik antwoord gekregen op vier deelvragen. In dit hoofdstuk ga ik per deelvraag de uitkomsten, conclusies en aanbevelingen formuleren om zo te komen tot het antwoord op de onderzoeksvraag. Omdat de eerste twee deelvragen nauw op elkaar aansluiten, bespreek ik de uitkomsten, conclusies en aanbevelingen van deze twee vragen tegelijkertijd.

§ 5.2 Deelvragen 1 en 2 : Hoe ziet het huidige LOB-programma eruit voor leerlingen in de bovenbouw, wat spreekt de leerlingen aan in het LOB-programma en wat missen ze?

Het LOB-programma staat beschreven in de brochure tweede fase (bijlage 1). Het betreft een groot aantal klassikale en individuele activiteiten. Opvallend is dat leerlingen de klassikale activiteiten over het algemeen heel positief ervaren, terwijl die juist minder invloed hebben op hun studiekeuze. Een voorbeeld van een klassikale activiteit is het digitale begeleidingsprogramma School Traject: alle onderdelen van dit programma worden als positief ervaren, maar de invloed ervan op de studiekeuze is beduidend kleiner dan een individuele activiteit als de meeloopdag of een open dag. Mogelijk is dat leerlingen door zo’n programma op een spoor worden gezet voor een alternatieve studiekeuze, maar dat ze zich daar in zo’n vroeg stadium nog niet bewust van zijn. Ook het ontbreken van of in ieder geval minimale reflectie op klassikale activiteiten kan een oorzaak zijn van een minder grote invloed op de studiekeuze. Overigens gaven enkele mentoren in het interview aan School Traject niet positief te ervaren, dit in tegenstelling tot de Ilias, die nu al op 5 vwo wordt ingezet. Tijdens een evaluatiebijeenkomst in juni met alle mentoren bovenbouw zal een besluit worden genomen over het gebruik van dit programma.

Een andere mogelijke oorzaak van het positief ervaren van klassikale LOB-activiteiten is de behoefte van de leerlingen aan meer begeleiding door de mentor. Helaas constateren de leerlingen dat de mentoren ook hier niet of te weinig uitnodigen tot reflectie. Lodewijks

(1995) geeft aan dat een krachtige leeromgeving pas kan ontstaan als er sprake is van een dialogische leeromgeving: dialoog met zichzelf en met de omgeving. Als die dialoog met de omgeving ontbreekt, verklaart dat wellicht dat een leerling te weinig toekomt aan het ontwikkelen van een zelfbeeld, iets wat noodzakelijk is om te komen tot een goede studiekeuze. Dit vinden we ook terug bij Meijers en Kuijpers (2008). Hoewel dat geënt was op het vmbo, geldt het wellicht ook voor havo en vwo.

Leerlingen geven aan de gesprekken over LOB met mentoren en decaan te missen. Uit het interview met de leerlingen kwam duidelijk naar voren dat de eerste- en tweedelijns structuur bij de leerlingen niet bekend is en sommigen gaan er zelfs van uit dat iedere leerling met een decaan zou moeten praten in de bovenbouw. Blijkbaar slagen de mentoren er onvoldoende in deze structuur duidelijk over te brengen en zouden de decanen daar in een vroeger stadium een grotere rol in kunnen spelen. Mogelijk zouden we moeten komen tot een gestructureerd, periodiek mentorgesprek waarin telkens het welbevinden van de leerlingen, de resultaten en LOB ter sprake zouden moeten komen.

Tijdens de mentorgesprekken zou het volgens de leerlingen veel vaker moeten gaan over LOB en over het welzijn van de leerling. Meijers, Kuijpers en Winters (2010) geven al aan dat hulp bij het lastige keuzeprocess geboden moet worden in de vorm van een uitdagende dialoog met de leerling in plaats van over of tegen de leerling.

Een dergelijke dialoog zou ook de LGF- en andere zorgleerlingen helpen in hun keuzeprocess. Elke leerling zou op Ursula dezelfde begeleiding moeten krijgen op het gebied van LOB waardoor de inclusiegedachte “gewoon waar mogelijk, speciaal waar noodzakelijk” gestalte kan krijgen. Het mes snijdt zo dus aan twee kanten.

Kuijpers (2003) heeft vijf loopbaancompetenties ontwikkeld die iedereen zou moeten hebben om zelfsturing in zijn eigen loopbaan te realiseren. De leerlingen beschikken na het doorlopen van het LOB-programma in grote mate over de kwaliteiten- en motievenreflectie, en minder over werkexploratie, loopbaansturing en netwerken. Toch zijn de laatste drie competenties juist herkenbaar in de adviezen die de geënquêteerde leerlingen aan toekomstige leerlingen geven. Blijkbaar zitten we als school op de goede weg met het aanleren van competenties over “wat kan ik” en “wat wil ik”, maar hebben we nog een weg te gaan als het gaat om vragen als “waar en hoe kan ik een opleiding/werk vinden” en “wie kan mij daarbij helpen”.

Een aanbeveling is dan te zorgen voor structuur in de (LOB)-gesprekken met leerlingen en inplannen van die gesprekken. De begeleidingsstructuur op Ursula is nog steeds niet voor alle betrokkenen helder; hier moet meer aandacht voor komen in de mentor- en decaanles zodat de leerlingen weten waar ze terecht kunnen met hun vragen.

§ 5.3 Deelvraag 3: Wat is de rol van ouders, mentor, decaan, vakdocenten en de peergroep bij het maken van een studiekeuze?

Ouders hebben een grote invloed op leerlingen bij het maken van een studiekeuze. Hun mening telt het zwaarst, voor die van advies van de decaan, informatie van de opleiding, advies van de mentor, advies van vakdocenten en tenslotte de mening van klasgenoten. Leerlingen praten ook het meest met hun ouders over de studiekeuze, en met hun klasgenoten. Dit neemt niet weg dat de leerlingen de mentoren een zeer grote rol toedichten bij de studiekeuze, ook al heeft die mentor er weinig invloed op. Ze geven aan dat LOB erg afhangt van de mentor die hen begeleidt en ze vinden dat de schoolleiding kritisch zou moeten kijken wie wordt ingezet als mentor. Uit het interview met de mentoren komen soortgelijke geluiden die duiden op minder betrokkenheid van sommige mentoren bij LOB. Leerlingen en mentoren realiseren zich dat niet iedereen beschikt over de juiste competenties om met een leerling aan de slag te gaan en dus ook minder geschikt is om met de leerling de dialoog aan te gaan. Meijers et al. (2010) pleiten niet voor niks voor een investering in training van docenten en begeleiders voor het voeren van loopbaandialogen en voor collectieve leerprocessen rond loopbaanleren.

LOB zou volgens de mentoren meer gewicht krijgen als de leerlingen “afgerekend” zouden worden op hun inzet voor LOB. Deze mening wordt gedeeld door de decanen, die al jaren pleiten voor een kwalificatie op het rapport voor LOB. Ook de leerlingen adviseren op grote schaal toekomstige bovenbouw leerlingen tijdig te beginnen met LOB en vragen om meer sturing van de mentor. Middels een kwalificatie op het rapport kunnen mentoren leerlingen wijzen op de noodzaak tijdig met LOB te beginnen en wordt op die manier voorkomen dat sommige leerlingen er te laat achter komen dat ze nog geen keuze hebben gemaakt. Helaas is de directie geen voorstander van dit plan, maar wellicht kan dit onderzoek een bijdrage leveren aan het opnieuw voeren van deze dialoog.

Een aanbeveling is scholing voor mentoren en liefst voor alle docenten op het gebied van loopbaangesprekken en gesprekstechnieken in het algemeen. Belangrijk hierbij is dat de directie in ziet wat het belang is van loopbaangesprekken voor de leerlingen en tijd beschikbaar stelt om die gesprekken te voeren. LOB-gesprekken zouden opgenomen moeten worden in het LOB-beleid zodat het loopbaangesprek niet meer vrijblijvend is. Ook zou Ursula meer gebruik moeten maken van de expertise en de invloed van de ouders. Projecten hierover zijn al bekend. Tenslotte zou een controlemiddel, bijvoorbeeld rapportage op het rapport, leerlingen, ouders en mentoren helpen te bewaken dat alle leerlingen met LOB aan de slag gaan of zijn.

§ 5.4 Deelvraag 4: Hoe komen de leerlingen tot een keuze en welke rol speelt LOB hierin volgens henzelf?

Ondanks alle klassikale activiteiten die Ursula leerlingen aanbiedt, blijkt dat uiteindelijk de twee individuele activiteiten “open dag HBO en WO” en “de meeloopdag bij een vervolgopleiding” de meeste invloed hebben gehad op hun studiekeuze. Houdt deze conclusie dan in dat het LOB-programma overboord kan? Deze vraag is de leerlingen gesteld tijdens het interview en daar gaven ze eensgezind aan dat het programma er juist voor gezorgd heeft dat de invloed van de ouders niet te groot zou worden en dat ze door de verschillende activiteiten uit het LOB-programma juist beter naar zichzelf zijn gaan kijken: “de spiegel werd me voorgehouden”. Uit de uitgebreide respons van de leerlingen op de vraag wat ze een havo vwo-leerling die aan het begin van het keuzeproces staat zouden adviseren blijkt vooral dat de adviezen liggen op het terrein van werkexploratie en loopbaansturing. Hun kwaliteiten en motieven hebben ze blijkbaar met behulp van het LOB-programma ontdekt, maar voor werkexploratie, loopbaansturing en netwerken zou meer aandacht moeten zijn. Aanvullend op deze vraag in de enquête gaven de leerlingen in het interview aan het noodzakelijk te vinden te reflecteren op de ondernomen activiteiten, wat in de vorige twee paragrafen ook al naar voren kwam. Ze willen onderzoeken of een studie bij hen past en daarover willen ze een dialoog aangaan met ouders, mentor en decaan. Het lijkt erop dat ook op Ursula de krachtige leeromgeving van Lodewijks (1995) en het ontwikkelen van loopbaancompetenties van Kuijpers (2003) voorwaarden zijn om te komen tot een weloverwogen studiekeuze, iets wat Oomen (2007) bepleit.

Een aanbeveling is het huidige LOB-programma continueren, maar een grote nadruk moet gelegd worden op de dialoog met de leerlingen. Deze dialoog moet plaatsvinden met mentor, ouders en decaan. In het curriculum zou minimaal een, maar liever twee maal per schooljaar een verplicht gesprek over LOB met de mentor opgenomen moeten worden. De decaan zou in een vroeg(er) stadium betrokken moeten worden als leerlingen vast dreigen te lopen.

§ 5.5 Beantwoording van de onderzoeksvraag

“Hoe ervaren leerlingen in de bovenbouw havo vwo LOB en wat is de mogelijk ervaren invloed hiervan op hun studiekeuze?”

Uit de enquête en uit de interviews blijkt dat diverse onderdelen van het LOB-programma invloed hebben gehad op de studiekeuze en dat zonder het programma het keuzeprocess anders was verlopen. Door LOB hebben de leerlingen kennis gemaakt met mogelijke vervolgopleidingen, maar ook met hun eigen competenties. Als de dialoog over de ondernomen activiteiten en over de gemaakte keuzes frequenter was geweest, zou de invloed van LOB mogelijk groter zijn geweest. Terugkijkend op de enquête en het interview had ik daar specifiek naar kunnen vragen. Wellicht dat dit onderzoek het startsein kan zijn tot een frequenter overlegmoment met leerlingen en mentoren over deze onderzoeksvraag.

Verkeerde studiekeuzes zouden te wijten kunnen zijn aan een gebrek aan dialoog met mentor en/of decaan. Uit mijn aanbevelingen in dit hoofdstuk komt naar voren dat de leerlingen vragen om betere begeleiding, waaronder periodiek overleg over LOB. Als deze aanbevelingen door de directie worden overgenomen, zal over een aantal jaren blijken of de ervaren invloed van LOB positiever is geworden.

§ 5.6 Hoe nu verder?

LOB heeft de aandacht op Ursula. Dit is te danken aan een aantal factoren: het invullen van de LOB-scan door decanen en schoolleiding, de studiedag in maart 2011 waar onder andere duidelijk werd dat mentoren vragen om een ander digitaal begeleidingsprogramma, dit onderzoek en de hopelijk over te nemen aanbevelingen. In juni wordt het LOB-programma

met alle bovenbouw mentoren geëvalueerd. Zoals blijkt uit landelijke onderzoeken op LOB-gebied (Kuijpers & Meijers, 2008) blijken leerlingen beter in staat goede keuzes te maken als ze kunnen reflecteren. Reflectie wordt bereikt door dialoog en een goede dialoog over de loopbaan kan pas plaatsvinden als de betrokkenen daartoe in staat zijn. Het aanbieden van een training gesprekstechnieken aan mentoren zou de eerste logische stap zijn om de invloed van het LOB-programma op de leerlingen te vergroten. De leerlingen van Ursula zouden daar zeer bij gebaat zijn.

Hoofdstuk 6 Evaluatie onderzoek

§ 6.1 Inleiding

In dit laatste hoofdstuk kijk ik terug op mijn ervaringen met het praktijkonderzoek. Wat is er goed gedaan en wat zou ik de volgende keer anders doen. Ik blik terug op het procesverloop en op de vraag wat dit onderzoek voor mij betekend heeft, zowel persoonlijk als professioneel.

§ 6.2 Het onderzoek

Omdat ik wilde onderzoeken hoe de leerlingen op Ursula dachten over het LOB-programma, heb ik gekozen voor het survey-onderzoek in combinatie met het interpretatieve onderzoek en een programma-evaluatie. Mijn uitgangspunt was het LOB-programma tegen het licht te houden middels de programma-evaluatie, met het survey-onderzoek nagaan hoe de leerlingen erover dachten en tenslotte met het interpretatieve onderzoek dieper in te gaan op hun meningen en ervaringen.

Het survey-onderzoek en de programma-evaluatie bleken voor mij goed uitvoerbaar te zijn: door het opstellen van een enquête kon ik een aantal zaken voorleggen die ook goed meetbaar waren. Lastiger vond ik het interpretatieve onderzoek, omdat dat subjectiever was. Door het houden van interviews met zowel leerlingen als mentoren kregen de objectieve gegevens uit de enquête een diepere betekenis, wat enerzijds heel verhelderend werkte voor mij, maar anderzijds leidde tot nieuwe vragen. Ook kwam ik er door de interviews achter dat ik op sommige vragen dieper in had moeten gaan, of ze anders had moeten formuleren.

Omdat ik gedurende het onderzoek goed op schema heb gelegen, heb ik nergens echt tijdsdruk ervaren. Ik ben al in een vroeg stadium begonnen met betrokkenen te informeren, mijn wensen aangaande het onderzoek duidelijk te maken, de gang van zaken rondom de enquête en de interviews te organiseren.

Omdat de literatuur voor het capita selecta goed bruikbaar was voor de theoretische onderbouwing van het onderzoek, had ik al vroeg helder wat de theoretische basis van mijn onderzoek zou worden. Het feit dat de presentatie van het capita selecta zo goed is verlopen, heeft mij een positieve impuls gegeven voor het onderzoek.

Wat ik ook als prettig heb ervaren is de feedback gedurende het onderzoek. Omdat ik steeds redelijk op tijd was met inleveren van de hoofdstukken, was mijn werk enkele keren voorbeeld voor mijn critical friends. Ook dit gaf mij een positieve impuls. De feedback die ik kreeg had meestal betrekking op de aanpak en de wijze van formuleren en hij was voor mij concreet en bruikbaar.

Over het afnemen van de enquêtes en de interviews ben ik ook tevreden. Ik heb gebruik gemaakt van de elektronische leeromgeving van school ("Its Learning") en ik heb mijn collega-decanen gevraagd mij te helpen bij de enquêtes. Het verwerken van de kwantitatieve gegevens ging snel, omdat die via "Its Learning" werden geproduceerd. Het verwerken van de kwalitatieve gegevens was tijdrovender. Ook hier heb ik de hulp ingeschakeld van mijn collega-decanen. Dit had, behalve het tijdslelement ook als voordeel dat zij zo actief bij het onderzoek betrokken werden en het draagvlak daardoor werd verbreed. De interviews heb ik steeds opgenomen, verwerkt in een verslag en door minimaal twee aanwezigen laten lezen. Bij zowel het interview met de leerlingen als met de mentoren was een collega-decaan aanwezig. Hiervoor heb ik gekozen omdat twee meer horen dan een. Achteraf is dit een goede keuze gebleken, omdat juist die interviews mij waardevolle informatie hebben opgeleverd die tijdens het wekelijkse decanenoverleg fel is bediscussieerd.

De volgende keer zou ik meer leerlingen en mentoren interviewen. Hier liep ik wel op tegen tijdsdruk, vooral bij de leerlingen. Omdat zij na een bepaalde datum niet meer op school zouden zijn in verband met het eindexamen, heb ik hier tijdsdruk ervaren. Ook worstelde ik met de anonimiteit omdat het een relatief klein groepje leerlingen betrof, waardoor ik gemakkelijk kon inschatten over welke mentoren ze uitspraak deden. Dit is tijdens het onderzoeksproces het geval geweest, maar niet als zodanig in het onderzoeksverslag.

§ 6.3 Mijn eigen leerproces

Door het onderzoek ben ik goed thuis geraakt in de (recente) theorie rondom loopbaanoriëntatie en -begeleiding. Zoals ik al vermeldde in paragraaf 6.2 heeft ook de theoretische verdieping rondom het capita selecta mij zeer veel nieuwe inzichten opgeleverd, vooral op het gebied van loopbaancompetenties en loopbaandialoog. Mijn onderzoek is hierdoor "up-to-date" en daardoor ben ik voor mijn collega-decanen en de mentoren meer een vraagbaak geworden op gebied van recente ontwikkelingen. Hierdoor

ben ik nog gemotiveerder geworden bij te blijven op het gebied van LOB en alle recente ontwikkelingen op de voet te volgen. In het Stimuleringsplan (2009) van de VO-raad wordt aangegeven dat er veel moet veranderen op het gebied van LOB en door dit onderzoek ben ik van de noodzaak daartoe doordrongen.

Toen ik in september 2010 naar de studiedag van de VO-raad ging, werd de kiem gelegd voor mijn capita selectie, maar ook voor mijn onderzoek. Ik wist dat ik iets met de bovenbouw wilde doen, maar nog niet precies wat. Ik bezocht workshops over de rol van de mentoren bij LOB en ik hoorde Marinka Kuijpers praten over het belang van de loopbaandialoog. Ik maakte kennis met nieuwe werkvormen met betrekking tot LOB, waaronder de loopbaanmat die een prominente plaats innam bij mijn capita selecta, en ik maakte gebruik van mijn groeiende netwerk.

Door vroeg te beginnen en mezelf een strakke planning op te leggen, is het onderzoek mijns inziens voorspoedig verlopen. Ik wist al dat ik streng voor mezelf kon zijn en gedisciplineerd kon werken, en dat heeft me gedurende dit proces geen windeieren gelegd. Mijn naaste omgeving heeft dit ook ervaren en dat was niet altijd prettig. Een minder rigide aanpak zou bij een volgend onderzoek voor mijn naaste omgeving wat meer rust opleveren.

Door het onderzoek ben ik me zekerder gaan voelen, ten opzichte van de decanen, de leerlingen, de mentoren en de directie. Met de decanen heb ik intensief samengewerkt en ze zijn gedurende het hele onderzoek mijn critical friends op school geweest. Tijdens het wekelijkse werkoverleg kwam mijn onderzoek bijna altijd ter sprake en vooral in de fase van de formulering van de onderzoeksvraag, hebben zij me vooral geholpen met “weglaten” van overbodige en niet ter zake doende informatie. Tijdens het afnemen van enquêtes hebben ze een actieve rol gespeeld en bij de interviews waren ze toehoorder.

Omdat ik geen les geef in de bovenbouw, heb ik er bewust voor gekozen mijn onderzoek te houden onder bovenbouwleerlingen. Ik heb geleerd dat leerlingen van zeventien of achttien jaar anders aankijken tegen LOB dan leerlingen in de onderbouw. Wat deze leerlingen al beter kunnen, of in ieder geval bereid zijn te leren, is reflecteren. Ik heb het interview dan ook als zeer leerzaam ervaren en door de informatie die zij met mij wilden delen, ben ik me

veel zekerder gaan voelen. Het feit dat ik een onderzoek aan het doen was, iets wat zij ook moeten gaan doen, zeker na het vwo, heeft me ook zekerder gemaakt als het gaat om voorlichting geven aan bovenbouwleerlingen over wetenschappelijk onderwijs.

Door het onderzoek heb ik op een andere manier kennis leren maken met de mentoren bovenbouw havo vwo. Dit zijn allemaal eerstegraders, wat ik niet ben. Doordat ik nu ook onderzoek heb gedaan, voel ik me als tweede grader en als decaan meer geaccepteerd. Dit zegt wellicht meer over mijn eigen onzekerheid, maar ik ervaar het wel zo. Mijn professionele identiteit heeft zich zo kunnen ontwikkelen.

Gedurende het onderzoek heb ik veel contact gehad met de directieleden en afdelingscoördinatoren over allerlei praktische zaken. Ik heb niet nagelaten ze gaandeweg het onderzoek te informeren over de vorderingen en ik heb voorgesteld de bevindingen te presenteren, zoals ik dat ook heb gedaan bij mijn capita selecta. Op deze manier hoop ik de directie te kunnen overtuigen van de nut van mijn onderzoek en hopelijk nemen zij mijn aanbevelingen over. Dit informeren komt voort uit onzekerheid over de geleverde prestaties. Ik zou het zeer bevredigend vinden als mijn werk omgezet kan worden in resultaat en als de directie mijn aanbevelingen niet opvolgt (of een aantal daarvan), zal dat bij mij zeker tot teleurstelling leiden.

Door het onderzoek heb ik een aantal competenties verworven die ik voor die tijd niet had. Ik heb geleerd literatuuronderzoek te doen en die literatuur te verbinden met de praktijk. Wat me goed af ging was het schrijven van het onderzoek en het onder woorden brengen van de resultaten, hoewel ik wat moeite had binnen het toegestane aantal woorden te blijven. Lastiger vond ik het om subjectieve gegevens uit het interview helder weer te geven, maar dat is uiteindelijk wel gelukt.

Ook heb ik geleerd dat ik goed informatie kan verzamelen en mijn netwerk optimaal benut. Ik heb geleerd welke personen me op welke momenten het beste kunnen helpen en ik heb geleerd om hulp te vragen bij mijn critical friends. Wat me tenslotte duidelijk is geworden, is dat er op Ursula heel veel expertise aanwezig is op het gebied van LOB, ook bij mentoren, maar dat er te weinig overleg is over LOB. Een van mijn aandachtspunten voor deze opleiding was dat ik wilde leren hoe ik mensen kon motiveren en enthousiasmeren voor mij

(lees voor de leerling) iets te doen. Door het doen van dit onderzoek ben ik daarover in ieder geval veel zekerder geworden en daarin liggen ook mijn doel en missie als decaan.

Literatuurlijst

Blustein, D.L. (1992). Applying current theory and research in career exploration to practice. *Career Development Quarterly*, 41, 174-184.

Boerman, R. (2008) *Ethische uitgangspunten bij praktijkonderzoek*. Tilburg: Fontys

Daris, E., Heuts, J. en Vestjens, S., (2010). *Loopbaanoriëntatie in een schoolloopbaan*. Horn: Ursula

Dawis, R.V. (1996). Vocational psychology vocational adjustment, and the workforce: Some familiar and unanticipated consequences. *Psychology, Public Policy, and Law*, 2, 229-248

De Nationale Denktank (2007). *Succes op school! 12 frisse ideeën voor onderwijs als intermediair tussen leerlingen, arbeidsmarkt en maatschappij*. Eindrapport Kennis maken zonder kaders. Amsterdam: Stichting De Nationale Denktank.

Dungen, M., Mulders, M. en Pijls, T., (2004). *Kwaliteitsimpuls voor EVC en loopbaanbegeleiding. Een slag dieper met CH-Q*. 's-Hertogenbosch: Cinop.

Harinck, F. (2010). *Basisprincipes praktijkonderzoek*. Antwerpen – Apeldoorn: Garant.

Holland, J.L., (1992). Making vocational choices: *A Theory of vocational Personalities and Workenvironments*, Psychological Assessment Resources Inc., Odessa, Florida.

Kuijpers, M. (2003). *Loopbaanontwikkeling. Onderzoek naar "Competenties"*. Dissertatie. Enschede: Twente University Press.

Kuijpers, M. & Meijers, F. (2009a). *Loopbaanleren en -begeiden in het hbo*. Den Haag: Platform Bèta Techniek.

Lodewijks, J. (1995). Leren in en buiten de school; op weg naar krachtige leeromgevingen. In R. Verwayen-Leijh & F. Studulski (Red.), *De leerling en zijn zaak* (pp. 21-57). Utrecht: Adviesraad voor het Onderwijs.

Meijers, F. (1995). *Arbeidsidentiteit; studie- en beroepskeuze in de post-industriële samenleving*. Alphen aan den Rijn: Samsom H.D. Tjeenk Willink.

Meijers, F., Kuijpers, M. & Bakker, J. (2006). *Over leerloopbanen en loopbaanleren. Loopbaancompetenties in het (v)mbo*. Driebergen: Het Platform Beroepsonderwijs.

Meijers, F., Kuijpers, M. & Winters, A. (2010). *Loopbaanbegeleiding en loopbaandialoog in het onderwijs*. In Handboek Effectief Opleiden.

Meijers, F., Kuijpers, M. & Winters, A. (2010). *Leren kiezen/kiezen leren – een literatuurstudie*. 's-Hertogenbosch/Amsterdam: ECHO.

Oomen, A. (2007). *Onderwijsuitval en talentontwikkeling: Met lob in het HAVO en VWO*. Utrecht: APS.

Parsons, F., (1909, herdruk 1967). *Choosing a vocation*, New York.

Savickas, M. (2002). Career Construction: A development theory of vocational behavior. In D.A. Brown (Ed.), *Career choice and development* (4th ed., pp. 149-205). San Francisco: Jossey-Bass.

Spijkerman, R. & Admiraal, D., (2000) *Loopbaancompetenties, Management van mogelijkheden* (blz. 20). Alphen aan de Rijn: Samson.

VO-raad (2009). Stimuleringsplan LOB. Via <http://www.voraad.nl/actueel/nieuws/vo-raad-lanceert-stimuleringsplan-lob>.

Winters, A., Kuijpers, M. & Meijers, F. (2008). *Loopbaanoriëntatie en –begeleiding: de rol van communicatie*. Impuls.

www.inclusiefonderwijs.nl

Zijlstra, W. & Meijers, F. (2006). Hoe spannend is het hoger beroepsonderwijs? *TH&MA – Tijdschrift voor Hoger Onderwijs & Management*, 13 (2), 53-60.

Zijlstra, W. & Meijers, F. (2008). Draagt studieloopbaanbegeleiding bij aan een dialogische leeromgeving in het hoger beroepsonderwijs? *Tijdschrift voor Hoger Onderwijs*, 26 (2), 77-92

Overzicht bijlagen:**Pagina**

Bijlage 1 Brochure LOB in de Tweede fase	49
Bijlage 2 Vragenlijst enquête	
Bijlage 3 Instructie enquête	
Bijlage 4 Samenvatting interview leerlingen	
Bijlage 5 Samenvatting interview mentoren	
Bijlage 6 Vragenlijst leerlingen	
Bijlage 7 Vragenlijst mentoren	
Bijlage 8 Uitslag enquête	
Bijlage 9 Grafiek invloed activiteiten op studiekeuze	
Bijlage 10 Planning werkzaamheden	

Bijlage 1: Brochure LOB in de Tweede fase

Loopbaanoriëntatie in de Tweede Fase

schooljaar 2010-2011

Verantwoording

Op onze school heeft LOB een vaste plaats binnen het onderwijsaanbod. In dit schrijven geven we een zo compleet mogelijk beeld van de manier waarop wij binnen het decanaat nu en in de toekomst gestalte willen geven aan LOB. LOB staat voor LoopbaanOriëntatie en Begeleiding.

visie op LOB

Een veranderende maatschappij....

Onder invloed van de veranderende maatschappij is gaandeweg ook het leven van de mens aan het veranderen. In een maatschappij waarin gezin, school, kerk en werk geborgenheid en zekerheid boden lagen waarden en normen voor de meeste mensen redelijk vast. Men dacht misschien wel na over eigen waarden, eigen vermogens en eigen wensen, maar men bleef meestal binnen het maatschappelijk patroon. Er was weinig ruimte voor een eigen patroon. Vaak werd een leven lang gewerkt bij dezelfde baas of bij hetzelfde bedrijf. Het gevolg van die stabiele situatie op de arbeidsmarkt was dat mensen de noodzaak er niet van inzagen om stil te staan bij eigen functioneren of eigen wensen. Juist die stabiliteit van de arbeidsmarkt maakte deze zelfreflectie eigenlijk overbodig. De werknemer identificeerde zich met zijn werk. Zo kwam het dat mensen bij ontslag het zicht op zichzelf kwijt konden raken. Soms lieten ze zich een alternatieve werkplek aanpraten die hun absoluut niet lag, maar die ze dankbaar accepteerden om maar niet werkloos te worden. Als met pionnen werd met hen geschoven. Hierdoor ontstonden vaak enorme frustraties en werd men vanwege zogenaamde overspannenheid of disfunctioneren later in vele gevallen zelfs arbeidsongeschikt verklaard. Werknemers hadden meestal niet geleerd flexibel te zijn en voor zichzelf een goed alternatief te zoeken.

Arbeidsidentiteit

De nieuwe technologieën (computer, internet, snel vervoer) hebben de mens minder afhankelijk gemaakt van stabiliteit, die zo kenmerkend was voor de periode voorafgaand aan het computertijdperk. Door de globalisering maken mensen kennis met andere culturen en daardoor leren ze kritischer te kijken naar de eigen samenleving. De mens gaat voor zichzelf normen en waarden bepalen en probeert zichzelf een plaats in de maatschappij te geven. Hij vaart daarbij op zijn eigen kompas. Daarvoor is van belang dat hij een duidelijk beeld vormt van zijn eigen identiteit en dat hij een helder zelfconcept heeft. Een mens is altijd in ontwikkeling, leert steeds weer dingen bij en wil die ook weer in nieuwe situaties gebruiken (horizonverruiming). Dit kan alleen als iemand zijn eigen waarde(n) goed kent en terdege heeft nagedacht over zichzelf (zelfconcept). Zo ontwikkelt hij een arbeidsidentiteit en in de wereld van arbeid zal hij ernaar streven om een baan te krijgen die goed bij zijn identiteit past (arbeidsidentiteit).
Loopbaanoriëntatie en begeleiding (LOB) moet ons inziens dan ook gericht zijn op zelfconceptverheldering.
en horizonverruiming, uitgaande van eigen waarden en eigen identiteit van ieder mens.

LOB: een doorlopend groeiproces

LOB dient een prominente plaats te krijgen in de schoolloopbaan van de leerling in alle leerjaren, van brugklas tot en met eindexamen. De school moet ervoor zorgen dat de maatschappij en dus ook de wereld van arbeid inzichtelijk gemaakt wordt voor de leerling. Alle geledingen hebben hierbij hun taak. De mentor heeft hierin een belangrijke begeleidende rol en het hele team van vakdocenten is

gericht op horizonverruiming voor de leerling. Tevens dienen ook de ouders bij dit alles betrokken te worden. De decaan stuurt het hele proces aan en zorgt voor het nodige materiaal. Binnen de school dienen alle begeleidende krachten gebundeld te worden om de leerling te begeleiden. Om samenhang binnen het onderwijs te effectueren is een school noodzakelijk waarin de schoolleiding zich sterk maakt voor de implementatie van geïntegreerde leerlingbegeleiding en de docenten als coach functioneren bij het proces van “leren leren”. De mentor begeleidt zijn leerlingen intensief zowel op intellectueel en op sociaal-emotioneel vlak als op het gebied van Loopbaanoriëntatie en de ouders zijn actief betrokken bij het leer- en bewustwordingsproces van hun kinderen. In dit licht bezien kan LOB ons inziens niet iets zijn wat zomaar op enig moment start in een keuzeklas. Het betreft hier immers een doorlopend groeiproces dat eigenlijk niet stopt.

LOB op SG St. Ursula Horn

Loopbaanoriëntatie en begeleiding: een bewustwordingsproces!

Op onze school is in 1998 de nota “naar een geïntegreerde leerlingbegeleiding” gepresenteerd met de mentor als spil. De mentor is immers het eerste aanspreekpunt binnen de school. Hij kent de leerlingen het best. Op het gebied van Loopbaanoriëntatie is hij de aangewezen persoon om het proces van zelfconceptverheldering en bewustwording van eigen waarden bij leerlingen te begeleiden. De mentor ziet zijn takenpakket dus uitgebreid worden. Hij zal zich op dit terrein verder moeten professionaliseren. De decaan kan dan een 2e lijnsfunctie vervullen en er voor zorgen dat de mentor over de benodigde middelen beschikt. LOB is overigens geen taak voor de decaan of de mentor afzonderlijk. Idealiter begeleidt het team van vakdocenten de leerling tijdens zijn schoolcarrière en brengt hem de vaardigheden bij die hem in staat stellen later zelfstandig kennis te verwerven. De maatschappij gaat er immers van uit dat leren een leven lang duurt. Naar onze mening moet de vakdocent de leerling bewust leren kijken naar zijn eigen leerproces. Hem wijzen op zijn capaciteiten, hem bewust maken van zijn interesses en hem een beeld geven van zijn vak en de plaats ervan in de maatschappij. Zo krijgt de leerling een bredere kijk op de wereld en maakt hij een bewustwordingsproces door betreffende zijn eigen plaats in die wereld. Hij leert zijn interesses, zijn capaciteiten, zijn levensopvattingen koppelen aan de baan (banen) die hij later wil krijgen. De hele schoolloopbaan is eigenlijk in al zijn aspecten een oriëntatie op zijn toekomst. Hij leert bewust naar zichzelf te kijken bij het maken van een keuze en kan later flexibel omgaan met de mogelijkheden die de arbeidsmarkt hem biedt.

LOB in de 2^e Fase

In 2^e fase gaan de leerlingen verder met Loopbaanoriëntatie. In het begin van het vierde leerjaar (HAVO/VWO) krijgen ze uitleg over de manieren waarop ze zich verder kunnen oriënteren op hun toekomst. Daarbij worden ze begeleid door hun mentor die op zijn beurt ondersteund wordt door de decaan.

Ze werken voornamelijk aan de hand van LOB-wijzers. Deze LOB-wijzers hebben betrekking op de verschillende fases die de leerling doormaakt om te komen tot een goede keuze. We onderscheiden een **oriëntatiefase**, waarin de leerling probeert te ontdekken, wat de arbeidsmarkt te bieden heeft en welke arbeidssector het best bij hem past. Deze keuze is wel al enigszins afgebakend door het gekozen profiel. Hij doet dit o.a. door grondig te leren werken met het programma Schooltraject.

Verder onderscheiden we een **verdiepingsfase**. De leerling is dan al zover dat hij een paar opleidingen wat nader gaat onderzoeken. Hij gaat naar diverse presentaties op de HBO-avond. In de **beoordelingsfase** zoekt hij meer informatie over een bepaalde opleiding of een bepaalde sector. De leerling gaat naar een open dag of neemt deel aan een meeloopdag. Tot slot komt hij in de **uitvoeringsfase**. Hij heeft dan zijn keuze bepaald en gaat zich inschrijven bij een vervolgopleiding.

Deze vier fases zijn natuurlijk niet exact van elkaar te scheiden, maar het is voor de leerling wel belangrijk dat hij begrijpt dat in het proces van oriënteren beweging zit. Hij moet inzien dat hij bewust moet werken vanuit zichzelf om tot een goede keuze te komen.

Het tempo waarin de leerling de verschillende fases doorloopt zal per leerling verschillen.

De decaan voor 4 HAVO en 6 VWO is Els Daris

De decaan voor 4 VWO, 5 VWO en 5 HAVO is Jack Heuts

LOB-activiteiten voor de 2^e Fase

ACTIVITEIT
Introductie site LOB-decanaat voor 4 HAVO
Introductie site LOB-decanaat voor 4 VWO
School School Traject Spiegelbeeld
Bezoek Fontys Hogeschool Venlo (alleen voor 4 HAVO)
School School Traject wereld werk
School School Traject beroepen
School School Traject opleidingen
Mijn Levensloop
Bezoek aan Open Dag MBO
Bezoek aan Open Dag HBO, Universiteit
MBO Infoavond
HBO Infoavond
WO Infoavond
Presentatie en motivatie gekozen opleiding
Interview met een beroepsbeoefenaar
Interview met een student
Meeloopdag bij een vervolgopleiding
Meeloopdag bij een bedrijf of instelling
Interesse in een beroep
Advertentie van jezelf (maximaal 1x per leerjaar)
Keuzegids en kwaliteitstest van het Hoger Onderwijs
ILIAS (alleen voor 5VWO)
Mijn toekomstige opleiding
Evaluatie leerlingen helpen leerlingen

Overige LOB-activiteiten:

Maatschappelijke stage (alleen voor T3, H4 en V4)

Voor deze LOB-activiteit bestaat geen LOB-wijzer. Het is bedoeling dat de leerling van deze activiteit een verslag maakt dat aan een aantal eisen moet voldoen. Informatie hierover kunnen de leerlingen krijgen op het decanaat.

Mocht de leerling zelf nog activiteiten verzinnen op het gebied van Loopbaanoriëntatie die niet in dit schema van LOB-wijzers staan, dan neemt de leerling contact op met de mentor of de decaan.

Hoe te handelen?

De leerling komt in het bezit van deze LOB-wijzers via de mentor of kan deze LOB-wijzers downloaden van It's learning vaklokaal LOB plein HV.

De leerling vult binnen een week de LOB-wijzer in en levert deze in bij de mentor.

De mentor zal hem kritisch onder de loep nemen alvorens te paraferen.

De mentor houdt ook een overzicht bij van de diverse LOB-activiteiten van zijn leerlingen.

De leerling die heeft voldaan aan het LOB programma, gaat met zijn volledige toekomstdossier naar zijn mentor.

De mentor controleert het aantal ingevulde LOB-wijzers en tekent het toekomstdossier af.

Taken voor de mentor binnen LOB

Als mentor vorm je de spil in de begeleiding van de LOB:

De mentor heeft in de derde klas de leerlingen gecoacht bij het kiezen van het juiste profiel aan de hand van de gebruikte keuzebegeleidingboekjes. Ongetwijfeld zijn er mentoren die al veel aandacht besteden aan de sociale en emotionele ontwikkeling van de leerling. Ze zullen hem zeker ook bewust maken van het belang van een goede keuze voor hem zelf.

In de 2^e Fase coacht de mentor zijn leerlingen bij het zoekproces. Als hulpmiddel hanteer je de LOB-wijzers, waarin de leerlingen een verslag geven van hun ervaringen op het gebied van Loopbaanoriëntatie.

De mentor controleert en bespreekt de voortgang ten aanzien van LOB. Leerlingen die vertraging oplopen worden hierop aangesproken en kunnen taken opgelegd krijgen op een "inhaaldag".

Decaan en mentor

- De decaan zorgt dat je de middelen hebt om je leerlingen te begeleiden op het gebied van LOB.
- De decaan zorgt dat je weet wat LOB inhoudt, voordat je moet beginnen. Hij vertelt uitgebreid over LOB in een vergadering met mentoren en coördinator van de afdeling.
- De decaan zorgt ervoor dat je kunt beschikken over de LOB-wijzers en zorgt dus op tijd voor eventuele aanvullingen.
- De decaan zorgt dat je een sleutel hebt van de LOB-kast, waarin de LOB-wijzers bewaard worden.
- De decaan ondersteunt je in zijn activiteiten binnen de LOB, stelt je op de hoogte van speciale open dagen, meeloopdagen etc.
- De decaan overlegt met jou over het verloop van LOB in zijn klas /cluster.

Mentor en leerling

Als mentor

- Zorg je ervoor dat de leerling echt serieus werkt en creëer je een sfeer waarin de leerling het gevoel heeft dat hij zinvol bezig is.
- Laat je leerlingen samen ervaren dat het zinvol is om bezig te zijn met het keuzeproces. Het gaat om een proces waarin iedereen groeit.
- Plaats je de keuzeproblematiek in het kader van arbeidsontwikkeling van de laatste tijd.
- Zorg je ervoor dat leerlingen hun bevindingen steeds terugkoppelen naar zichzelf en hun eigen omgeving, zodat het niet alleen maar abstracte informatie blijft.
- Geef je de leerlingen duidelijk het gevoel dat zij zélf aan hun eigen toekomst werken, zélf verantwoordelijk zijn voor hun keuzes en zélf een beeld moeten krijgen van hun toekomst.
- Zorg je ervoor dat er een besef groeit van eigen waarden en dat er begrip ontstaat van eigen interesses en capaciteiten. Dit alles gezien in het licht van de toekomst. Hun eigen plaats in deze toekomst.
- Leg je uit dat het ontdekken van een mogelijke geschikte plaats in deze toekomst en het daaraan koppelen van een opleiding een gevoel van voldoening geeft als het zover gekomen is
- Zorg je ervoor dat je zelf goed weet wat LOB inhoudt.
- Heb je zelf kennis genomen van de LOB-wijzers.
- Stimuleer je de leerling zoveel mogelijk om zich bezig te houden met Loopbaanoriëntatie.
- Leg je de leerlingen uit hoe je de LOB wilt organiseren. (Wanneer kunnen ze komen voor LOB-wijzers etc.)
- Adviseer je een leerling eventueel een gesprek aan te vragen bij de decaan.
- Hou je bij welke LOB-activiteiten door de leerling zijn uitgevoerd.

4 HAVO/ 4 VWO

Structuur LOB 4 HAVO / 4 VWO

In de vierde klas is het de bedoeling dat na de LOB-instructieles (door de mentor) een aantal LOB-activiteiten klassikaal onder begeleiding van de mentor wordt uitgevoerd:

- Introductie site LOB-decaan voor 4 HAVO/4 VWO
- Mijn levensloop
- Traject spiegelbeeld
- Traject wereld werk
- Traject beroepen
- Traject opleidingen

In december heeft de leerling deze oriënterende activiteiten dan afgerond.

Aan te bevelen is dat de leerlingen in november de HBO-infoavond bezoeken. In jaren waarin een WO-avond georganiseerd wordt doen de 4 VWO leerlingen er goed aan deze te bezoeken. Meestal vindt deze avond plaats in maart.

In het voorjaar komt de decaan in de klas om LOB te koppelen aan de toekomst.

Vervolgens geven de leerlingen een eigen invulling aan andere LOB-activiteiten.

5 VWO

5 VWO zet het proces voort dat begonnen is in leerjaar vier. Meestal gaan de mentoren van de vierde klassen mee naar de vijfde. Zo niet dan zorgt de decaan dat de nieuwe mentor beschikt over de LOB-gegevens van de leerlingen. De procedure ten aanzien van LOB is verder gelijk aan die van 4 HAVO/ 4 VWO. De leerlingen krijgen tevens tijdens een mentorles de mogelijkheid een Beroepentest -de ILIAS- te maken en aan de hand van de resultaten daarvan kunnen zij zich verder verdiepen in alle ins en outs van een bepaald beroep of werkveld.

Tenslotte wijst de decaan de leerlingen op de publicatieborden bij lokaal B101 voor nieuwe opleidingen en open dagen. Deze zullen ook vermeld worden op het LOB-Plein in IL.

De decaan komt in maart nog een keer in een les praten over de volgende stappen binnen LOB.
(Meeloopdagen, proefstuderen, type onderwijs, WO of HBO)

De leerlingen geven een eigen invulling aan andere LOB-activiteiten. Aan te bevelen is in november de HBO-infoavond te bezoeken. In jaren waarin een WO-avond georganiseerd wordt doen de 4 VWO leerlingen er goed aan deze te bezoeken. Meestal vindt deze avond plaats in maart.

Andere mogelijke LOB-activiteiten:

- Open dag HBO en/of WO
- Meeloopdag HBO en/of WO
- Interview student
- Interview beroepbeoefenaar
- Meeloopdag bedrijf

Eindexamenklassen 2^e Fase

De decaan komt een keer in de les in het begin van het schooljaar. Hij vertelt over aanmeldingsprocedures, open dagen en voorlichtingsdagen. Ook organiseert hij een voorlichtingsavond over studiefinanciering in december. Een medewerker van IB-Groep steunpunt Sittard komt uitleg geven aan alle ouders van alle examenklassen.

Bovendien wijst de decaan op de mogelijkheid van individuele gesprekken. De mentor bespreekt in het begin van het schooljaar welke LOB-activiteiten de leerlingen nog kunnen ondernemen om te komen tot een verdieping van LOB.

In het eindexamenjaar vullen de leerlingen dus op individuele wijze de overige LOB-activiteiten in.

Kenmerkend zijn de activiteiten met betrekking tot de toekomstige opleiding:

- HBO-informatieavond / WO-informatieavond
- Open Dag HBO en/of WO
- Meeloopdag HBO en/of WO
- Interview student
- Interview beroepbeoefenaar
- Interesse in een beroep

Zowel een meeloopdag als een interview met student of beroepbeoefenaar hebben een duidelijke meerwaarde.

Overige activiteiten kunnen zijn:

- Meeloopdag bedrijf/instelling
- Keuzegids en kwaliteitstest van het Hoger Onderwijs

Het LOB programma wordt afgesloten met een presentatie van de gekozen vervolgopleiding.

De decaan wijst de leerlingen op de publicatieborden bij lokaal B101 voor nieuwe opleidingen en op het LOB-plein in It's learning. Over open dagen staat alle informatie op internet.

Regeling met betrekking tot de afsluiting van LOB in 5 HAVO en 6 VWO

In februari moeten de LOB-activiteiten afgerond zijn. Hij kan met behulp van de LOB-wijzers hieraan voldoen. Als hij eind februari van het eindexamenjaar zijn LOB-dossier nog niet in orde heeft (dit na een gesprek met de mentor), geldt het volgende:

Hij maakt –liefst via de mentor- een afspraak met de decaan en gaat met zijn toekomstdossier met daarin alle tot dan toe ingevulde LOB-wijzers en verslagen, bij hem op gesprek. Tijdens dit gesprek kan hij duidelijk maken wat hij tot nu toe gedaan heeft aan activiteiten en waarom. Het is dan aan de decaan om te beoordelen of er nog verdere activiteiten ontplooid moeten worden of dat voldoende aandacht besteed is aan loopbaanoriëntatie.

De leerling ontvangt een certificaat van de mentor en de decaan als bewijs dat er intensief gewerkt is met LOB. Onderstaand overzicht laat de leerling zien welke stappen hij vanaf dat moment dient te zetten.

De mentor geeft een uitdraai van het overzicht met de ondernomen activiteiten aan de decaan.

Bijlage 2: Vragenlijst enquête

Enquête examenleerlingen over het LOB-beleid op Ursula

Deze vragenlijst is opgesteld in het kader van mijn afstudeeronderzoek voor de masteropleiding leerlingbegeleider/schooldecaan. In dit onderzoek probeer ik antwoord te krijgen op de vraag hoe de leerlingen van de bovenbouw havo-vwo het LOB-beleid van Ursula ervaren en hoe dat beleid van invloed is op hun studiekeuze. Het LOB-beleid is vormgegeven in een LOB-programma waarover deze enquête gaat. De enquête is anoniem en de gegevens worden uitsluitend gebruikt voor mijn onderzoek. Wel vraag ik je aan te geven in welke klas je zit, omdat de uitvoering van het LOB-programma begeleid wordt door een mentor en ik in mijn onderzoek ook wil onderzoeken in hoeverre dat van invloed is op de keuze.

De enquête is opgebouwd uit 3 onderdelen:

In het **eerste onderdeel** staan alle LOB-activiteiten die je in de bovenbouw worden aangeboden. Per onderdeel geef je aan hoe je de activiteit hebt ervaren en of deze van invloed is geweest op je studiekeuze.

In het **tweede onderdeel** krijg je een aantal vragen voorgelegd over personen of factoren die mogelijk invloed hebben (gehad) op je studiekeuze.

Het **derde onderdeel** gaat over je eigen rol in je keuzeproces: hoe kom je tot een keuze en welke rol speelt LOB hierin?

Klas:.....

Deel 1: LOB-activiteiten in de bovenbouw havo-vwo

1a. In de bovenbouw heb je deelgenomen aan een aantal LOB-activiteiten. De activiteiten staan in het LOB-programma voor de tweede fase, dat je aan het begin van de vierde klas is uitgereikt. Een aantal activiteiten heb je klassikaal gedaan, een aantal individueel. Geef nu aan hoe je deze activiteiten hebt ervaren.

	Positief	Negatief	Niet van toepassing
Introductie site LOB-decaanaat voor 4 havo/4vwo			
Bezoek Fontys Hogeschool Venlo (alleen 4 havo)			
School Traject Spiegelbeeld			
School Traject Wereld werk			
School Traject Beroepen			
School Traject Opleidingen			
Mijn levensloop (in Spiegelbeeld)			
Bezoek open dag MBO			
Bezoek open dag HBO			
Bezoek open dag Universiteit			
MBO-infoavond			
HBO-infoavond			
WO-infoavond			
Presentatie en motivatie gekozen opleiding			
Interview met beroepsbeoefenaar			
Interview met student			
Meeloopdag bij een vervolgopleiding			
Meeloopdag bij een bedrijf of instelling			
Interesse in een beroep			
Advertentie van jezelf			
Keuzegids en kwaliteitstest van het Hoger Onderwijs			
Ilias (alleen 5 vwo)			
Mijn toekomstige opleiding			
Evaluatie leerlingen helpen leerlingen			

1b. Heb je een activiteit uitgevoerd die in het overzicht uit de vorige vraag niet vermeld is? Zo ja, beschrijf die dan hier:

.....

.....

1c. Heb je naar aanleiding van de ondernomen activiteiten een gesprek gehad met:

	Ja	Nee
Mentor		
Ouders		

Decaan

Klasgenoten

Anderen

1d. Hoe vaak heb je in de bovenbouw een gesprek gehad en met wie over de ondernomen activiteiten?

0

1

>1

Mentor

Ouders

Decaan

Klasgenoten

Anderen

Ja

Nee

1e. Heb je bij de niet-klassikale LOB-activiteiten een LOB-wijzer ingevuld of een verslag gemaakt?

1f. Geef nu aan of deze activiteiten zinvol zijn geweest om te komen tot je studiekeuze. Kruis de betreffende kolom aan.

Ja

Nee

Introductie site LOB-decaanaat voor 4 havo/4vwo

Bezoek Fontys Hogeschool Venlo (alleen 4 havo)

School Traject Spiegelbeeld

School Traject Wereld werk

School Traject Beroepen

School Traject Opleidingen

Mijn levensloop (in Spiegelbeeld)

Bezoek open dag MBO

Bezoek open dag HBO

Bezoek open dag Universiteit

MBO-infoavond

HBO-infoavond

WO-infoavond

Presentatie en motivatie gekozen opleiding

Interview met beroepsbeoefenaar

Interview met student
 Meeloopdag bij een vervolgopleiding
 Meeloopdag bij een bedrijf of instelling
 Interesse in een beroep
 Advertentie van jezelf
 Keuzegids en kwaliteitstest van het
 Hoger Onderwijs
 Ilias (alleen 5 vwo)
 Mijn toekomstige opleiding
 Evaluatie leerlingen helpen leerlingen

1g. Heb je een activiteit uitgevoerd die heeft bijgedragen tot je studiekeuze en die in het overzicht uit de vorige vraag niet vermeld is? Zo ja, beschrijf die dan hier.....

Deel 2: Personen of factoren die invloed hebben gehad op je studiekeuze

Je krijgt bij dit onderdeel een aantal stellingen voorgelegd waar je met ja of nee op moet antwoorden.

	Ja	Nee
2.1 Als ik nu terugdenk, denk ik dat de mening van mijn ouders mij bij de studiekeuze heeft beïnvloed		
2.2 Als ik nu terugdenk, denk ik dat het advies van mijn docent(en) mij bij de studiekeuze heeft beïnvloed		
2.3 Als ik nu terugdenk, denk ik dat het advies van mijn decaan mij bij de studiekeuze heeft beïnvloed		
2.4 Als ik nu terugdenk, denk ik dat de mening van mijn klasgenoten mij bij de studiekeuze heeft beïnvloed		
2.5 Als ik nu terugdenk, denk ik dat het advies van mijn mentor mij bij de studiekeuze heeft beïnvloed		
2.6 Als ik nu terugdenk, denk ik dat de informatie van de vervolgopleiding mij bij de studiekeuze heeft beïnvloed		
2.7 Indien andere personen/factoren van invloed zijn geweest op je studiekeuze, vermeld dat dan hier:.....		

Deel 3: Hoe kom je tot de studiekeuze en welke rol speelt LOB hierin?

In dit onderdeel krijg je een aantal vragen voorgelegd die te maken hebben met je eigen rol in het keuzeproces. Wie of wat heeft je keuze bepaald voor je vervolgopleiding en welke rol heeft LOB hierin gespeeld?

3.1 Kruis de 2 activiteiten aan die de meeste invloed hebben gehad op je studiekeuze:

Introductie site LOB-decaan voor 4 havo/4vwo
Bezoek Fontys Hogeschool Venlo (alleen 4 havo)
School Traject Spiegelbeeld
School Traject Wereld werk
School Traject Beroepen
School Traject Opleidingen
Mijn levensloop (in Spiegelbeeld)
Bezoek open dag MBO
Bezoek open dag HBO
Bezoek open dag Universiteit
MBO-infoavond
HBO-infoavond
WO-infoavond
Presentatie en motivatie gekozen opleiding
Interview met beroepsbeoefenaar
Interview met student
Meeloopdag bij een vervolgopleiding
Meeloopdag bij een bedrijf of instelling
Interesse in een beroep
Advertentie van jezelf
Keuzegids en kwaliteitstest van het Hoger Onderwijs
Ilias (alleen 5 vwo)
Mijn toekomstige opleiding
Evaluatie leerlingen helpen leerlingen

3.2 Welke personen hebben de meeste invloed gehad op je studiekeuze? Kruis deze personen aan (maximaal 2 mogelijkheden).

- ☐ ouders
- ☐ mentor
- ☐ decaan
- ☐ vakdocent
- ☐ klasgenoot
- ☐ voorlichter vervolgopleiding
- ☐ anderen

3.3 Vermeld hier de persoon of personen die je bij de vorige vraag bij anderen zou willen noemen:

.....

3.4 Uit de LOB-literatuur kennen we 5 loopbaancompetenties: de kwaliteitenreflectie, de motievenreflectie, de werkexploratie, de loopbaansturing en netwerken. Als een individu (scholier, student, werknemer) over veel loopbaancompetenties beschikt, is hij/zij beter in staat zijn eigen loopbaan vorm te geven, zullen minder studenten wisselen van studie, zullen leerlingen zekerder zijn van gemaakte studiekeuze en zal de motivatie voor een gekozen opleiding toenemen.

Bij de volgende 5 vragen noem ik steeds een loopbaancompetentie en geef jij aan of je na het doorlopen van het LOB-programma beschikt over deze competentie.

3.5 I.: **Kwaliteitenreflectie**: geeft antwoord op vragen als: "Wie ben ik en wat kan ik?"

Heb je hier een antwoord op gekregen? Ja/nee

3.5 II: **Motievenreflectie**: geeft antwoord op vragen als: "Wat wil ik en waarom wil ik dat?"

Heb je hier antwoord op gekregen? Ja/nee

3.6 III: **Werkexploratie**: geeft antwoord op vragen als: "Waar vind ik werk of een opleiding die bij me past?"

Heb je hier antwoord op gekregen? Ja/nee

3.7 IV: **Loopbaansturing**: geeft antwoord op vragen als: "Hoe kan ik dat werk of die opleiding vinden, hoe bereik ik dat?"

Heb je hier antwoord op gekregen? Ja/nee

3.8 V: **Netwerken**: geeft antwoord op een vraag als: "Wie kan mij helpen dat werk of die opleiding te vinden?"

Heb je hier antwoord op gekregen? Ja/nee

3.9 Welk cijfer geef je jezelf voor je eigen rol in je studiekeuze? Omcirkel het juiste cijfer.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

3.10: Een leerling van 4havo/4vwo staat aan het begin van het keuzeprocess voor een vervolgopleiding. Je mag die leerling een advies meegeven. Hoe luidt dat advies dan?

.....

.....

.....

Met een kleine groep leerlingen (maximaal 8 personen) wil ik een vervolgesprek voeren over deze enquête. Tijdens dit gesprek, dat ongeveer een half uur zal duren, wil ik graag boven water krijgen hoe ouders, mentor en decaan van invloed zijn geweest op je studiekeuze. Mijn bedoeling van dit onderzoek is de loopbaanbegeleiding op school te verbeteren en het zou fijn zijn als jullie hier een bijdrage aan willen leveren.

Als je wilt deelnemen aan zo'n gesprek, geef dat dan hier aan. Als er meer dan 8 leerlingen hun naam invullen, maak ik een willekeurige keuze. Het vervolgesprek zal plaatsvinden op maandag 11 april, na de toetsweek.

Ja

Nee

Naam:

Bedankt voor het invullen van de enquête en succes met je examen en je vervolgopleiding!

Mevrouw Pijls

Bijlage 3: Instructie Enquête

Richtlijnen afname enquête afstudeeronderzoek Judith Pijls

- Enquête is anoniem, er hoeft geen naam ingevuld te worden, alleen als leerlingen deel willen nemen aan een vervolggesprek. Dit gesprek wordt gevoerd tijdens een vakles, waarschijnlijk op donderdag 14 april. Het verslag van dit gesprek wordt ook weer geanonimiseerd;
- Deelname is niet verplicht, maar hoe meer leerlingen de enquête invullen, hoe beter het beeld is dat ik krijg;
- Doel van de enquête: Judith houdt het LOB-beleid in de bovenbouw havo-vwo tegen het licht. Onderzoeksvraag: hoe ervaren de leerlingen het LOB-beleid en wat is de ervaren invloed van dat beleid op hun studiekeuze. Resultaten van het onderzoek kunnen dus leiden tot aanpassing/verbetering van LOB-beleid in de bovenbouw;
- Ook vragen naar factoren/personen die invloed hebben gehad op de studiekeuze;
- Zo eerlijk mogelijk invullen, geen sociaal wenselijke antwoorden, benadruk de anonimiteit!
- De enquête heeft voor niemand persoonlijke gevolgen, alleen het LOB-beleid zal aangepast worden;
- Een aantal vragen gaat over de LOB-activiteiten. Sommige daarvan zullen de leerlingen niet gedaan hebben. Dan vullen ze niet van toepassing in.
- Benadruk dat de leerlingen gebruik kunnen maken van de open vragen, die geven vaak aanvullende kwalitatieve informatie.

Bijlage 4: Samenvatting interview leerlingen

Verslag interview examenleerlingen, 14 april 2011

Aanwezig: Els Daris (als toehoorder), Judith Pijls, vier 5 havo-leerlingen en drie 6 vwo-leerlingen

Vraag 1: Wat missen jullie in het LOB-programma?

Prima, over het algemeen zat alles er wel in. De leerlingen ervaren het als prettig dat ze vrij worden gelaten, dat er ieder geval geen verplichting meer in zit die inhoudt dat ze een bepaald aantal uren moeten spenderen aan LOB.

Wel geven ze aan dat leerlingen die zich richten op één opleiding zich ervan bewust moeten zijn wat de risico's hiervan zijn en dat ze niet te lang moeten wachten met zoeken naar een alternatief. Mentoren zouden aan het einde van de voorexamenklas moeten controleren hoe ver de leerlingen zijn gevorderd met de studiekeuze.

Over tests: leerlingen vullen die vaak in met het gekozen profiel of studie in hun achterhoofd en willen dan ook niet verder kijken. Reflecteren op je eigen keuzes kunnen ze ook beter naarmate ze ouder worden. Een leerling geeft aan echt spijt te hebben dat ze niet beter heeft geluisterd naar ouders, decaan en mentor.

Aanvullend op de tests vinden nauwelijks gesprekken plaats met mentoren en de leerlingen geven aan dat de meeste gesprekken met de decaan wel waardevol zijn, omdat dan dieper wordt ingegaan op competenties, interesses etc.

In de onderbouw zou meer aandacht moeten zijn voor vakken in de bovenbouw (duidelijkere instructielessen, waarin concrete voorbeelden gegeven worden van b.v. opgaven, zodat leerlingen een beter beeld hebben van dat vak). Bij de profielkeuze wordt door de leerlingen te veel gekozen voor vakken waar ze goed in zijn en te weinig voor vakken die een bredere keuze mogelijk maken. Ook hier zou volgens de leerlingen al veel meer reflectie moeten plaatsvinden om hen breder te laten kijken naar de mogelijkheden. Vervolgens zou je zo'n reflectiegesprek meerdere keren moeten krijgen.

Vraag 2 en 4: Bespreek je de LOB-activiteiten met de mentor en komt LOB in een gesprek met de mentor altijd aan bod?

Hierop wordt verschillend geantwoord. In principe gaat het wel over LOB, maar te weinig, er wordt niet doorgevraagd door de mentor. Leerlingen pleiten voor 2 LOB-gesprekken in de bovenbouw, waar het ook echt alleen maar over studiekeuze gaat. Daarnaast vinden ze het heel belangrijk dat de mentor ook belangstelling heeft voor hun wel en wee en dat er echt contact is.

Over LOB moet ook met klasgenoten in klassikaal verband gesproken worden omdat de leerlingen elkaar heel goed kennen en dus ook goed kunnen reflecteren naar elkaar toe. Maar daarnaast moet er ook zeker individuele aandacht zijn voor de leerlingen.

In dat kader zijn de leerlingen zeer te spreken over de presentatie van een opleiding in de examenklas, omdat er dan gereflecteerd wordt door leerlingen, maar op die manier maken ze ook kennis met meerder opleidingen.

Leerlingen steken niet onder stoelen of banken dat LOB erg afhangt van de inzet van de mentor en de schoolleiding zou kritischer moeten kijken naar wie ze als mentor inzet in de bovenbouw: niet iedereen is er geschikt voor. Ze adviseren de mentoren te trainen in b.v. gesprekstechniek. Mentoren zouden ook verplicht moeten worden de presentaties te plannen, dan "komen ze er ook niet onderuit".

Om leerlingen te motiveren eerder met LOB aan de slag te gaan, zouden de presentaties aan het begin van het examenjaar gehouden moeten worden. Leerlingen weten dan meestal wel in grote lijnen wat ze willen gaan doen en op die manier worden ze gedwongen er niet mee te wachten tot maart of april.

Vraag 3: Worden de klassikale LOB-activiteiten van te voren uitgelegd en vindt er reflectie plaats na afloop?

Een volmondig nee. De leerlingen maken alle testjes braaf en that's it. In deze vraag betrek ik ook de reflectie n.a.v. de meeloopdagen. Leerlingen zouden het heel fijn vinden als er na een meeloopdag een kort gesprekje zou zijn met de mentor, liever geen verslag, maar in ieder geval een teken van belangstelling: een kort gesprek. Ze willen van een mentor, of decaan horen wat de voors en tegens van een studie zijn: kans op werk, past het bij mij, of studies die in dezelfde richting liggen. De mentor moet in ieder geval weten wanneer een leerling een meeloopdag heeft gehad, anders kan hij ook niet anticiperen.

Als de leerling er niet uitkomt, moet de mentor hem op tijd naar de decaan sturen, dat vinden de leerlingen wel belangrijk.

Vraag 6: Zeggen docenten of mentoren weleens iets over werk of studie die bij jou passen? Hoe weet jij welk soort studie of werk bij jou past?

Het zijn vooral de ouders die dit doen, zeggen de leerlingen unaniem. Mentoren doen het ook wel, maar minder. De mentor bevestigt hooguit een eigenschap die de leerling al wel kent van zichzelf, of een mentor "stuurt" een leerling in een bepaalde richting, b.v. WO. Leerlingen van 5 havo merken op dat 2 verschillende mentoren in de bovenbouw niet wenselijk is, omdat de mentor niet de gelegenheid krijgt een leerling te leren kennen en andersom. Zo kan een mentor dus ook minder bijdragen aan een goede begeleiding van de leerlingen.

Een band opbouwen met de mentor zien de leerlingen als cruciale voorwaarde om te komen tot een goede begeleiding. Dus begin eerst met een kennismaking, wat doet de leerling in zijn vrije tijd, wat houdt hem bezig, waar loopt hij warm voor. Pas dan kan de mentor belangrijk worden voor zelfontplooiing van de leerling en voor het zoeken naar de juiste opleiding. De leerlingen vragen om individuele aandacht van de mentor.

Hier komen de leerlingen weer terug op de reflectie, die bij sommigen in de onderbouw gestart is middels het kwaliteitspel. De leerlingen zijn van mening dat dit spel op 4vwo best nog eens herhaald kan worden. Daarna past het niet meer bij de leeftijd van de leerling. Vanaf de vijfde klassen voelen de leerlingen zich ouder en gaan ze pas goed nadenken over zichzelf. Ze vinden de profielkeuze op de derde veel te vroeg, maar realiseren zich ook dat het onderwijssysteem zo in elkaar zit. Dus begeleiding op de derde is zeer belangrijk. Hier moet door mentor, maar zeker ook door vakdocenten veel aandacht aan besteed worden. Leerlingen moeten uitgebreid kennis maken met alle voors en tegens van de vakken, wat de mogelijkheden zijn. Ook het feit dat sommige vakken in de bovenbouw alleen nog maar inzichtelijk getoetst worden, moet bij de leerlingen bekend zijn. Goede voorlichting dus. Ook de capaciteitentest op de derde heeft voor de meeste leerlingen een voorspellende waarde gehad, dus toch echt meer rekening mee houden.

De meningen over de Ilias zijn verdeeld. Een leerling die de overstap van t4 naar h4 heeft gemaakt spreekt zijn ongenoegen uit over het feit dat die mogelijkheid als bijna onmogelijk werd neergezet door de school. Begeleid die leerlingen individueel.

Docenten spreken wel vaker verwachtingen uit richting leerlingen, maar dan in negatieve zin: “Dat lukt jou toch nooit”. Ze benadrukken dat leraren echt wel invloed hebben op de leerlingen, zeker ook op het gebied van LOB. Maar ze geven ook aan dat een vak als minder leuk wordt ervaren, en dus minder wordt gekozen, als de leraar niet aardig is, of als hij het de leerlingen “tegen maakt”.

Vraag 7: Als je aan het begin van het nieuwe schooljaar de 4 havo of 4 vwo-leerlingen, de decanen en jezelf een advies zou mogen geven over de aanpak van LOB, hoe luidt dat advies dan?

Mentor moet zo snel mogelijk helder hebben welke leerlingen nog geen keuze hebben gemaakt (b.v. simpele vragenlijst rond laten gaan). Dit zou kunnen gebeuren aan het einde van de voorexamenklas en halverwege de examenklas. Heeft een leerling dan geen idee, meteen doorsturen naar de decaan. Wel moet dan duidelijk zijn bij welke decaan de leerlingen terecht kunnen. De mentor moet dat duidelijk communiceren naar de leerlingen toe. En de mentor moet geïnteresseerd zijn in het wel en wee van de leerling, niet alleen waar je goed in bent, maar ook wat je leuk vindt.

Op de vraag wat de leerlingen zouden vinden van een school zonder LOB reageren ze eensgezind met nee. De ouders zouden dan teveel invloed hebben, kijken naar hun eigen interesses, wat de toekomstmogelijkheden zijn etc. LOB zorgt voor een goede balans als het gaat om studiekeuze. Verder moet de leerling het toch echt zelf doen, die mening zijn ze toegedaan!

Bijlage 5: Samenvatting interview mentoren

Verslag interview mentoren examenklassen, 12 april 2011

Aanwezig: Judith Pijls en 7 mentoren

Vraag 1: Wat mist u in het LOB-programma?

Op deze vraag komen verschillende antwoorden. Sommige vwo-mentoren geven aan de structuur te missen en het feit dat leerlingen niet afgerekend kunnen worden op LOB-activiteiten. Ook zouden deze mentoren meer begeleiding door het decanaat op prijs stellen. De havo-mentoren geven aan dat het LOB-programma later zou moeten starten, b.v. na de kerstvakantie. Nadat de leerlingen Schooltraject hebben gedaan zijn ze niet meer te motiveren voor LOB. Alles wat de leerlingen binnen school moeten doen en wat dus verplicht is, gebeurt, maar voor de buitenschoolse LOB-activiteiten zijn ze moeilijk te motiveren. Overigens delen de vwo-mentoren de gedachte dat het LOB-programma op vwo ook pas echt zin heeft halverwege de vijfde klas, pas dan zijn de leerlingen er mee bezig. Eén mentor geeft aan dat je wel in een vroeg stadium met de leerlingen over opleidingen kunt praten of de leerlingen kennis te laten maken met ervaringen van oud-leerlingen, om hen op deze manier ook al eerder bekend te laten worden met b.v. de universitaire wereld. Enerzijds heerst de gedachte later te beginnen met het LOB-programma, anderzijds zijn er wel mogelijkheden de leerlingen er eerder kennis mee te laten maken (b.v. oud-leerlingen, gesprek mentor).

Vraag 2: Bespreekt u de LOB-activiteiten met de individuele leerling?

Vraag 3: Worden de klassikale LOB-activiteiten van te voren uitgelegd en vindt er reflectie na afloop plaats?

Vraag 6: Hoe wijzen jullie leerlingen erop hoe ze kennis kunnen maken met de wereld van studie/werk?

Deze 3 vragen lopen tijdens het interview in elkaar over, daarom heb ik ze hier samengevat: De mentoren geven hier unaniem aan dat LOB altijd ter sprake komt, maar dat het mentorgesprek over andere dingen gaat. Niet alle activiteiten worden nabesproken, dan is niet haalbaar qua tijd. Een mentor geeft zich “niet te laten ringeloren door LOB en hij offert er zijn mentorles niet voor op”. Een andere mentor geeft aan dat hij niet meer tijd hoeft te hebben, maar dat hij niet altijd voldoende kennis heeft om de leerling te helpen (b.v. studie geneeskunde), dat moet het decanaat doen. De klassikale LOB-activiteiten worden lang niet altijd nabesproken. Reflectie vindt wel eens in groepjes plaats bij een mentor, maar verder niet. De mentoren wijzen de leerlingen niet vaak op studies of werk die bij hen zouden kunnen passen, wel in negatieve zin overigens (wat absoluut niet bij een leerling past).

Bij doorvragen naar reflectie blijkt dat de mentoren de presentaties die de leerlingen houden over hun gemaakte studiekeuze als zeer zinnig ervaren: “ze worden dan pas wakker”. Het naar voren halen van de presentaties ervaren ze alleen als zinvol als de leerling al definitief een keuze voor een opleiding heeft gemaakt.

Vraag 5: Hoe komen de leerlingen volgens u tot een keuze voor open dagen?

Hier lopen de meningen over uiteen van een leuk dagje uit tot “cherrypicking”, door beïnvloeding van ouders of klasgenoten tot bewuste keuze omdat de keuze voor de opleiding vast ligt. Als aanvullend argument wordt genoemd dat leerlingen pas een open dag bezoeken als ze weten in welk werkveld ze werkzaam willen zijn. Wanneer de leerlingen bekend zijn met het werkveld hangt af van de leerling zelf, van b.v. kennismaking met werkvelden door Schooltraject, na het maken van de profielkeuze in de derde klas. Sommige leerlingen ontdekken dit pas aan het einde van de vijfde klas (vwo) of einde vierde klas (havo).

Vraag 7: Als u aan het begin van het nieuwe schooljaar de 4 havo of 4 vwo-leerlingen, de decanen en uzelf een advies zou mogen geven over de aanpak van LOB, hoe luidt dat advies dan?

Introduceer een meetbaar systeem: als bepaalde LOB-activiteiten “meetellen”, m.a.w. leerlingen worden afgerekend op het feit dat ze wel of niet bepaalde activiteiten gedaan hebben, dan heb je als mentor, decaan een stok achter de deur en dan wordt het voor alle partijen zichtbaar.

Sommige mentoren geven aan meer structuur te willen, terwijl anderen de vrijheid die ze hebben wel prettig vinden, ze vinden er hun eigen weg in met de leerlingen.

Voor de havo: later beginnen met het LOB-programma, eerst de klas op de rails krijgen, leerlingen studievaardigheden aanleren, studie onder controle krijgen. Dus pas na een aantal maanden starten met het LOB-programma. Op het vwo zou het programma vooral vanaf de vijfde klas moeten beginnen. Indien leerlingen niet op gang komen, zou de mentor hier individueel in actie moeten komen, door b.v. een aantal studies uit de Keuzegids te laten halen en de leerling daarmee aan de slag te laten gaan.

Schooltraject moet vervangen worden door Ilias.

Schoolbreed wordt LOB sowieso geherstructureerd. Op 10 mei vindt er een overleg plaats met alle mentoren bovenbouw, de decanen en de afdelingscoördinatoren om de koers voor LOB voor de komende jaren te bepalen. De op- en aanmerkingen uit de studiedag van 4 maart jl worden ook meegenomen, evenals de bevindingen van Judith Pijls uit haar afstudeeronderzoek.

Bijlage 6: Vragenlijst leerlingen

Vragenlijst interview examenleerlingen 14 april 2011

1. Wat missen jullie in het LOB-programma?
2. Bespreek je de LOB-activiteiten met de mentor?
3. Worden de klassikale LOB-activiteiten van te voren uitgelegd en vindt er reflectie plaats na afloop?
4. Komt LOB in een gesprek met de mentor altijd aan bod?
5. Hoe kom je tot een keuze voor open dagen? Wat heeft je keuze bepaald?
6. Zeggen docenten of mentoren weleens iets over werk of studie die bij jou passen?
Hoe weet jij welk soort studie of werk bij jou past?
7. Als je aan het begin van het nieuwe schooljaar de 4 havo of 4 vwo-leerlingen, de decanen en jezelf een advies zou mogen geven over de aanpak van LOB, hoe luidt dat advies dan?

Bijlage 7: Vragenlijst mentoren

Vragenlijst interview mentoren bovenbouw

1. Wat mist u in het LOB-programma?
2. Bespreekt u de LOB-activiteiten met de individuele leerling?
3. Worden de klassikale LOB-activiteiten van te voren uitgelegd en vindt er reflectie plaats na afloop?
4. Komt LOB in een gesprek met de leerlingen altijd aan bod?
5. Hoe komen de leerlingen volgens u tot een keuze voor open dagen?
6. Hoe wijzen jullie leerlingen erop hoe ze kennis kunnen maken met de wereld van studie/werk? (b.v. welk werk past bij een leerling?)
7. Als u aan het begin van het nieuwe schooljaar de 4 havo of 4 vwo-leerlingen, de decanen en uzelf een advies zou mogen geven over de aanpak van LOB, hoe luidt dat advies dan?

Bijlage 8: Uitslag enquête

Enquête LOB-Totaal

Aantal reacties: 199

1. Meerkeuzevraag

Percentage

In welke klas zit je?

H5a	13,1%
H5b	10,1%
H5c	13,6%
H5d	14,6%
H5e	11,6%
V6a	11,6%
V6b	11,6%
V6c	14,1%

2. Matrixvraag

In de bovenbouw heb je deelgenomen aan een aantal LOB-activiteiten. De activiteiten staan in het LOB-programma voor de tweede fase, dat je aan het begin van de vierde klas is uitgereikt. Een aantal activiteiten heb je klassikaal gedaan, een aantal individueel. Geef nu aan hoe je deze activiteiten hebt ervaren.

	Positief	Negatief	Niet van toepassing	Niet beantwoord
Introductie site LOB-decaanaat voor 4havo/4vwo	42,5%	15,5%	39%	3%
Bezoek Fontys Hogeschool Venlo (alleen 4 havo)	35,5%	11,5%	51,5%	1,5%
School Traject Spiegelbeeld	59,5%	34%	6,5%	0%
School Traject Wereld Werk	43%	35,5%	20,5%	1%
School Traject Beroepen	58,5%	30,5%	10,5%	0,5%
School Traject Opleidingen	61,5%	27%	10,5%	1%
Mijn Levensloop (in Spiegelbeeld)	53,5%	31,5%	14%	1%
Bezoek open dag MBO	8%	2,5%	89%	0,5%
Bezoek open dag HBO	64%	1,5%	34%	0,5%
Bezoek open dag Universiteit	36,5%	2,5%	60,5%	0,5%
MBO-infoavond	5,5%	3%	91%	0,5%
HBO-infoavond	55%	6%	39%	0%
WO-infoavond	19%	4,5%	75,5%	1%
Presentatie en motivatie gekozen opleiding	63,5%	13%	23%	0,5%
Interview met beroepsbeoefenaar	21,5%	5%	72,5%	1%
Interview met student	37,5%	5%	57%	0,5%
Meeloopdag bij een vervolgopeiding	67,5%	4%	27,5%	1%
Meeloopdag bij een bedrijf of instelling	14,5%	4,5%	80%	1%
Interesse in een beroep	66,5%	5,5%	28%	0%

Advertentie van jezelf	9%	12%	78,5%	0,5%
Keuzegids en kwaliteitstest van het Hoger Onderwijs	18,5%	11,5%	69%	1%
Ilias (alleen 5 vwo)	17,5%	20%	61,5%	1%
Mijn toekomstige opleiding	60%	3%	37%	0%
Evaluatie leerlingen helpen leerlingen	15,5%	12%	71%	1,5%

3. Open vraag

Heb je een activiteit uitgevoerd die in het overzicht uit de vorige vraag niet vermeld is? Zo ja, beschrijf die dan hier.

- Heb ik niet gedaan.
- Nee, niet dat ik me kan herinneren of duidelijk een invloed op mij heeft gehad.
-
- Niet dat ik weet
- Ja, Opleidingenbeurs Eindhoven. Meer ter orientatie, om mijzelf ook te verlichten over wat er op HBO-niveau beschikbaar was.
- Ik heb veel informatie zelf opgezocht op internet en 2 keer een gesprek gehad met mijn decaan.
- nee
- Nee
- Nee, ik heb geen activiteit uitgevoerd die niet in het overzicht vermeld was.
- onderwijsbeurs Eindhoven 2010 met stands van universiteiten en hoge scholen
dit was best hulpvol
behalve dat ik nu nog spam krijg van de universiteiten waar ik een folder heb aangevraagd (radboud nijmegen/twente)
- Ja, ik heb een decaangesprek gehad met mevrouw Daris. ik heb dit positief ervaren. het heeft me op de goede weg geholpen toen ik nog geen idee had wat ik wou gaan studeren.
- —
- Nee
- Proefstuderen bij de studie
- Decaangesprek met mevr. Daris in de 6e klas. Dit gesprek heeft me niet echt geholpen bij het maken van een beslissing.
- Zoektochten op het internet - Positief
- Ik heb een gesprek gehad met de decaan en op internet zijn ook veel handige tips te vinden over het kiezen van een vervolgopleiding. Ook hebben we een aantal keren boekjes gekregen waarvan er volgens mij een TOEKOMST heette. Deze waren naar mijn mening ook zeer informatief. Vooral omdat er ervaringen van studenten in stonden en motivaties voor hun keuze.
- nee
- Nee, ik heb alleen de activiteiten gedaan die u vermeldt heeft.
- Nee ik heb geen andere activiteit uitgevoerd.
- Ik heb deelgenomen aan proefstudeerdagen maar achteraf gezien leken deze dagen veel op de meeloopdag die ik ook gevolgd heb.
- Studiekeuzetest op de site van de UvT. Deze test heeft een bredere kennis gezorgd van het aantal en soort opleidingen in Nederland en welke mij interesseren.
- nee
- Ik heb zelf op internet nog naar verschillende opleidingen gekeken en over interessante opleidingen meer informatie opgezocht.
- Ik heb behalve aan een meeloopdag ook deelgenomen aan een proefstudeerdag. Ik denk dat ik meer aan de proefstudeerdag heb gehad dan aan de meeloopdag.
Ook vind ik dat je veel meer aan de open dagen hebt dan aan allerlei enquêtes op school.
- nee, ik heb alleen open dagen bezocht
- nee die heb ik niet gehad
- Nee
- Nee.
- nee
- nvt
- ik heb wel nog op internet informatie gezocht over bepaalde opleidingen en die met elkaar vergeleken.
- Nee.
- Ik heb vooral veel gehad aan de testen die je via de lob boekjes kon maken. Deze kon je op de

site vinden, door verschillende testen te doen, kwam ik erachter dat ik iets met economie wou doen. In de 5e was ik ervan overtuigd dat ik accountancy wou gaan doen, maar ik ben toch verder blijven kijken en uiteindelijk kwam ik erachter dat een andere studie toch geschikter was. Vooral open dagen en meeloopdagen zijn erg nuttig om een beeld te kunnen vormen.

- Nee, ik heb verder geen andere activiteiten uitgevoerd.
- Nee
- nee
- Er stond iets over meeloopdagen, maar hoewel ik deze nog niet heb gevolgd, staan die wel in de planning.
- -
- Nee
- Nee
- nee
- nee
- Nee
- Nee
- Neen
- nee
- /
- nee
- Nee.
- nee
- nein
- informatie avond op een mbo opleiding
- --
- nee
- uhm, nee
- nee
- nee
- nee
- Nee
- Nee
- Nee.
- werk al deels in mijn studierichting.
- Nee
- nee
- HBO-infoavond
- Presentatie van je opleiding
- Toelatings dag
- Meeloopdag
- Nee
- nee
- Nee.
- Alleen maatschappelijke stage op een basisschool.
- Motivatiebrief.
- Een brief waarin je schrijft waarom jij op die opleiding zou horen.
- HBO Info Avond
- Open dag Fontys
- Presentatie over vervolgopleiding
- Maatschappelijke stage bij Kindervakantiewerk Horn
- neen.
- Nee
- -
- Maatschappelijke stage bij politiebureau Heythuysen(mijn toekomstige beroep is hopelijk recherche)
- Nee
- afspraak met Decaan (ermee praten etc)
- Ik ben naar verschillende opend dagen geweest van opleidingen die me interesseerden
- Ook heb ik vaker een gesprek met de decaan gehad
- nee

- Nee
- Meeloopdag Hogeschool Utrecht
Het was leuk, de opleiding beviel, het niveau was goed te doen (we moesten namelijk een test maken)
- Voor zover ik weet niet.
- nee
- nee
- Nee
- nee
- bezoek aan design academy eindhoven
- nope
- Nijmeegse Tweedaagse. Een meeloopdag, maar dan twee dagen met extra informatie van de opleiding!
- Gesprek met decaan Darissen.
- Nee
- Gesprek met decaan in de 4e.
- Ja, op sites gekeken, meerdere studies gezocht. Met ouders overlegd over de mogelijkheden.
- Voor mijn profielwerkstuk heb ik onderzoek gedaan over kankercellen in het ziekenhuis van Amsterdam- UVA. dit had veel invloed op mijn keuze voor biomedische wetenschappen/geneeskunde.
- Ik ben naar de studiebeurs Zuid-Nederland in Eindhoven geweest.
- Gesprekken met mentor, ouders, vrienden
- Nee

4. Ja/nee-vraag

Percentage

Heb je bij de niet-klassikale LOB-activiteiten een LOB-wijzer ingevuld of een verslag gemaakt?

Ja	35,2%
Nee	64,8%

5. Matrixvraag

Heb je naar aanleiding van de ondernomen activiteiten een gesprek gehad met:

	Ja	Nee	Niet beantwoord
Mentor	47%	50%	3%
Ouders	92%	7%	1%
Decaan	34,5%	61,5%	4%
Klasgenoten	72,5%	25%	2,5%
Anderen	48,5%	44,5%	7%

6. Matrixvraag

Hoe vaak heb je in de bovenbouw een gesprek gehad en met wie over de ondernomen activiteiten?

	0	1	>1	Niet beantwoord
Mentor	28,5%	40,5%	28%	3%
Ouders	3,5%	7,5%	88%	1%
Decaan	50,5%	30,5%	16,5%	2,5%
Klasgenoten	19%	14%	65,5%	1,5%
Anderen	41,5%	9%	43,5%	6%

7. Matrixvraag

Geef nu aan of de activiteiten zinvol zijn geweest om te komen tot je studiekeuze. Kruis de betreffende kolom aan.

	Ja	Nee	Niet beantwoord
Introductie site LOB-decanaat voor 4havo/4vwo	19,5%	78,5%	2%
Bezoek Fontys Hogeschool Venlo (alleen 4 havo)	21%	77,5%	1,5%

School Traject Spiegelbeeld	28,5%	70,5%	1%
School Traject Wereld Werk	19%	80%	1%
School Traject Beroepen	34,5%	64%	1,5%
School Traject Opleidingen	39,5%	57,5%	3%
Mijn Levensloop (in Spiegelbeeld)	27,5%	71%	1,5%
Bezoek open dag MBO	7%	90%	3%
Bezoek open dag HBO	67%	31%	2%
Bezoek open dag Universiteit	38%	60%	2%
MBO-infoavond	6%	91%	3%
HBO-infoavond	53,5%	44,5%	2%
WO-infoavond	17,5%	79,5%	3%
Presentatie en motivatie gekozen opleiding	46,5%	51,5%	2%
Interview met beroepsbeoefenaar	23%	75%	2%
Interview met student	39%	59%	2%
Meeloopdag bij een vervolgopeiding	72,5%	25,5%	2%
Meeloopdag bij een bedrijf of instelling	21,5%	76%	2,5%
Interesse in een beroep	55%	43%	2%
Advertentie van jezelf	5,5%	92%	2,5%
Keuzegids en kwaliteitstest van het Hoger Onderwijs	16%	81%	3%
Ilias (alleen 5 vwo)	12,5%	85%	2,5%
Mijn toekomstige opleiding	43,5%	53,5%	3%
Evaluatie leerlingen helpen leerlingen	12%	86%	2%

8. Open vraag

Heb je een activiteit uitgevoerd die heeft bijgedragen tot je studiekeuze en die in het overzicht uit de vorige vraag niet vermeld is? Zo ja, beschrijf die dan hier.

- Nee.
- Nee
-
- Het krijgen van invloeden van personen in directe kring, die deze opleiding doen of een beroep uitoefenen wat bij deze opleiding aansluit.
- Ja, zoals eerder vermeld: De Opleidingenbeurs in Eindhoven. Was enigzins nuttig, gaf mij een beeld wat er op HBO-niveau aanwezig was. Conclusie is dat ik niet op HBO-niveau iets ga doen.
- Decaangesprekken. Hierbij zijn we nagegaan in welke richting ik wilde gaan en hierbij zijn een aantal opleidingen naar voren gekomen.
- nee
- het vele praten met mensen over hoe en wat zij dat gedaan hebben. Ook buiten mijn ouders en vrienden.
- Nee
- Ja, ik heb al vaker medische programma's op tv bekeken en mede door deze programma's ben ik tot mijn vervolgkeuze gekomen.
- nee, de onderwijsbeurs Eindhoven was ter oriëntatie
- Nee
- –
- Nee
- Zoektochten op het internet! Dit moet ook klassikaal/individueel geregeld worden, omdat niet iedereen weet waar op gekeken moet worden.
- Zover ik nu kan bedenken heb ik geen extra activiteiten uitgevoerd.
- nee
- Nee, ik heb geen extra activiteit uitgevoerd.
- Nee ik heb geen andere activiteit uitgevoerd.
- Ik heb veel gesprekken gehad met mijn ouders over mijn vervolgopleiding.
- Nee

- -
- Studiekeuzetest op de site van de UvT. Deze test heeft een bredere kennis gezorgd van het aantal en soort opleidingen in Nederland en welke mij interesseren.
- Nee, ik ben alleen tweemaal naar een open dag geweest en heb bij een van deze universiteiten een meeloopdag gedaan. Op basis hiervan heb ik mijn keuze gemaakt.
- nee
- Ik heb nog meer informatie over opleidingen opgezocht op het internet, om me in verschillende opleidingen te kunnen verdiepen.
- Ja, de proefstudeerdag.
- nee
- nee heb ik niet gehad
- nee
- Nee.
- mailen met een student van de opleiding die ik wil gaan doen
- nvt
- nee
- Nee.
- Ja, ik heb ook op de site van de opleidingen gekeken waardoor je een beter beeld krijgt en op de site staan ook ervaringen van studenten waardoor je weet wat de studie inhoudt. Via de site kun je ook kijken wat je met de opleiding kunt worden en hierdoor vorm je ook een beter beeld.
- Ik heb verder nog informatie gezocht over bepaalde studies. Daarnaast ben ik vaker naar een opendag of meeloopdag geweest.
- Nee
- een profielwerkstukdag in het AMC van geneeskunde
- Studiebeurs (in Eindhoven).
- Nee
- Nee
- nee
- nee
- nee
- nee
- Neen
- nee
- nee
- Introductiedag van medische hulpverlening (Utrecht)
- nee
- nee
- Cursus filosofie aan de volksuniversiteit van Roermond gevolgd en gesprekken met die leraar. (Wil eerst VWO na HAVO doen en erna filosofie op universiteit doen)
- nee
- uhm, nee
- veel via internet opgezocht
- nee
- Nee
- Zelf opleidingen zoeken via google daar heb ik meer aan gehad dan de hele lob boekjes bij elkaar.
- ik ben naar een begeleider in studie advies geweest. Een kennis van mijn moeder en hij heeft me geholpen om een goed beeld van mezelf te krijgen en zo ben ik tot mijn opleiding gekomen.
- Nee
- Nee.
- werk al in de studierichting die ik kiezen ga.
- Nakijken opleidingen internet en brochures aanvragen

- Nee.
- Ja vooropleiding kunstacademie.
- nee
- Nee.

Alleen een maatschappelijke stage op de basisschool.

- Motivatiebrief.
- -
- Met vrienden, die de opleiding al afhadden of nog mee bezig waren, gepraat.
- neen.
- Nee
- neen.
- Maatschappelijke stage bij politiebureau Heythuysen, mijn toekomstige beroep is waarschijnlijk recherche.
- Nee
- Gesprek met een leraar/ambtenaar: Mevrouw J. Lyssen
- Gesprek met decaan of zoiets...
- het gesprek en de open dag hebben goed geholpen
- nae
- gesprek met de mentor
- nee
- ik heb een gesprek gehad met iemand die VAVO volgt.
- Gesprek met beroepsbeoefenaar
- Ja, LOB wijzers ingevuld, met de decaan gesprek gehad, meeloopdag bezocht
- Decaangesprek.
- nee
- de maatschappelijke stage heeft bij mij aangezet tot de opleiding PABO (stage op basisschool).
- nee
- Nee
- nee
- besprek met mentor en decaan
- nope
- Nijmeegse Tweedaagse
- Nee
- Nee
- informatie zoeken over de opleiding
- Praten met andere mensen over de studiekeuze, zoals ouders, kennissen en vrienden.
- Ik heb brochures van opleidingen opgevraagd en doorgelezen. Deze gaven mij een goed beeld van de opleiding. Vaak moest ik op zaterdag werken. Het was dus moeilijk om steeds vrij te vragen. Daarom was het handig om eerst opleidingen te selecteren op hun brochures.
- Gesprekken met mentor, ouders
- Nee.

9. Matrixvraag

De volgende vragen gaan over de personen of factoren die invloed hebben gehad op je studiekeuze. Je krijgt eerst een aantal stellingen voorgelegd waar je met ja of nee op moet antwoorden:

	Ja	Nee	Enigszins	Niet beantwoord
Als ik nu terugdenk, denk ik dat de mening van mijn ouders mij bij de studiekeuze heeft beïnvloed	33,5%	29,5%	37%	0%
Als ik nu terugdenk, denk ik dat het advies van mijn docent(en) mij bij de studiekeuze heeft beïnvloed	10%	73%	17%	0%
Als ik nu terugdenk, denk ik dat het advies van mijn decaan mij bij de studiekeuze heeft beïnvloed	15%	68%	17%	0%
Als ik nu terugdenk, denk ik dat de mening van mijn klasgenoten mij bij de studiekeuze heeft beïnvloed	10,5%	66,5%	23%	0%
Als ik nu terugdenk, denk ik dat het advies van mijn mentor mij bij de studiekeuze heeft beïnvloed	10,5%	69%	20,5%	0%
Als ik nu terugdenk, denk ik dat de informatie van	80%	9%	10,5%	0,5%

de vervolgopleiding mij bij de studiekeuze heeft beïnvloed

10. Open vraag

Indien andere personen/factoren van invloed zijn geweest op je studiekeuze, vermeld dat dan hier:

- Nee.
- De meeloopdag heeft me vooral geholpen en de opendag aan de universiteit. Verder heeft niet veel invloed op mijn keuze gehad.
- Studenten, bekenden van dezelfde leeftijdsgroep, open dagen, meeloopdag.
- Personen waarmee ik omga en die niet bij mij in de klas zitten, zoals mijn vriend die dezelfde studie reeds doet.
- Een vriend van mijn broer, die heeft nuttige informatie gegeven over de studie die ik nu wil gaan doen.
- nvt
- mijn eigen interesses
- nogmaals, de mensen buiten mijn ouders en klasgenoten, zoals bij de verenigingen waar ik lid van ben
- Geen andere personen
- Mijn oom, Jos Vossen, werkt op de Universiteit van Utrecht en doet daar aan diergeneeskunde. Met hem heb ik ook over mijn studiekeuze gepraat.
- Mijn broer, hij doet bijna dezelfde studie
- —
- Nee
- Familie waaronder broer en zus
- Ik ben voornamelijk zelf tot deze beslissing gekomen. Mijn interesses hebben hierbij ook geholpen
- Vrienden en familie die de zelfde opleiding gedaan hebben.
- Ik heb via school helemaal niks over mijn gekozen vervolgopleiding te horen gekregen. Ik hoorde van deze opleiding via een klasgenoot. Toen ik een meeloopdag heb gedaan was ik direct verkocht.
- mijn neef die de zelfde opleiding heeft gedaan die ik ook wil gaan doen
- Mijn meeloopdag was voor mij zeer belangrijk, en gesprekken met mensen die deze opleiding volgen. Ook heb ik met de fysiotherapeut van mijn sportclub en van de sportclub en de sportclub van mijn eigen dorp gepraat.
- mijn zussen. en de studenten waarmee ik heb gepraat op de open dagen/meeloop dagen.
- Nee er zijn geen andere personen/factoren van invloed geweest.
- Ik heb nog een gesprek gehad met iemand die ook heeft gestudeerd in de stad waar ik wil gaan studeren. Diegene heeft mij de positieve en negatieve kanten aangetoond van deze stad en de universiteit waar ik wil gaan studeren. Hij heeft mij dus wel geholpen bij mijn studiekeuze.
- Nee ik ben er voornamelijk zelf achter gekomen en sta volledig achter mijn eigen keuze.
- Mijn zus en mensen die ik ken die die opleiding doen of gedaan hebben
- Alle informatie die op het internet over de vervolgopleidingen te vinden was, en dan vooral over de eventuele beroepsmogelijkheden en uitwijkmogelijkheden naar het buitenland, hebben zeker mijn studie keuze bepaald. Dat laatste dan niet zozeer de studie zelf, maar de locatie van mijn studie.
- Studenten die ouder zijn dan ik heb ik vaker horen praten over hun studies en dan hoor je hun ervaringen en deze hebben zeker een rol gespeeld bij mijn studiekeuze.
- Gesprekken met studenten die de opleiding volgen, die ik wil gaan doen
- nee, het is mijn eigen keuze en mijn ouders en anderen om mij heen staan er achter
- nee ik heb mijn keuze volledig zelf gemaakt
- nvt
- Het'soort'studenten die de studie volgen.
- niemand
- Vooral de informatie die je krijgt op de open dag van een universiteit.
- Andere personen hebben geen invloed gehad op mijn keuze, dit komt doordat het toch om mijn vervolgopleiding gaat en die keuze moet ik zelf maken. Mijn ouders zijn wel met mij meegegaan naar open dagen en vonden ook dat de opleiding die ik gekozen had ook bij mij past.
- Voornamelijk mijn familie en mijn ouders hebben invloed op mijn studiekeuze.
- De opleiding en zijn open dag zelf, daar kom je er pas achter wat de studie werkelijk inhoudt.
- vrienden

- muziek docent van eigen muziekvereniging
- Vriendje
- Nee
- nee
- nee
- Nee
- NEE
- n.v.t.
- iemand die de opleiding heeft gedaan
- nee
- nee
- Ikzelf...?
- Vrienden uit andere klassen (6vwo) dus niet eigen klasgenoten.
- hulpbegeleider in opleidingen
- nee
- Vrienden/kennissen.
- Mijn werkgever en de mensen met wie ik in contact ben gekomen via werk.
- Locatie - vriendin
- de sfeer van de bezochte opleidingen. Dit heeft een hele grote invloed gehad, vooral waar ik de opleiding ga doen
- Gewoon vrienden / vriendinnen
- Ouders
- Nee.
- Nee
- capaciteiten
- opendagen meeloopdagen
- Nee
- Nee
- Financiële plaatje
- de kwaliteit van de studie zelf
- mijn studiekeuze is door de meeloopdagen beïnvloed
- nee
- Vrienden, Mensen die ik op de open dag tegenkwam.
- nae
- andere leerlingen die deze opleiding doen
- nee
- het gevoel dat ik beter wil doen dan HAVO.
- door een bepaalde ziekte die ik had
- nee
- nee
- Mijn ouders
- Mijn nicht die studeerde in Nijmegen.
- Nee
- Mijn eigen interesses zijn van invloed geweest op mijn studiekeuze. Ik bepaal wat ik ga studeren, niet iemand anders.
- Ik heb een interview gehad met een persoon die het beroep dat ik graag zou willen gaan beoefenen. Zij heeft me ook wat meer kunnen overtuigen en kunnen vertellen over het beroep
- -Familie leden die de studie al hebben gevolgd
- -Mensen van vorig jaar die de studie nu volgen
- vrienden
- Vrienden
- Kennissen, vrienden.
- Een belangrijke factor voor mijn studiekeuze was de kwaliteit van de opleiding. Ik wil het liefst de beste opleiding volgen die er is.
- Broer, die al studeert aan de universiteit van mijn keuze, en in hetzelfde gebouw (de studie die mijn 2e keus is geworden)
- Mijn zus, die de pabo heeft gedaan en vrienden van mijn zus die in Nijmegen studeren

11. Meerkeuzevraag

Percentage

De volgende vragen gaan over je eigen rol in het keuzeprocess: wie of wat je keuze bepaald heeft voor je vervolgopleiding en welke rol LOB daarin gespeeld heeft.

Kruis de 3 activiteiten aan die de meeste invloed hebben gehad op je studiekeuze:

Introductie site LOB-decaanaat voor 4 havo/vwo	2,5%
Bezoek Fontys-hogeschool Venlo (alleen 4havo)	7%
School Traject Spiegelbeeld	3,5%
School Traject Wereld werk	0%
School Traject Beroepen	2%
School Traject Opleidingen	8%
Mijn levensloop (in Spiegelbeeld)	2,5%
Bezoek open dag MBO	1,5%
Bezoek open dag HBO	53,8%
Bezoek open dag Universiteit	32,7%
MBO-infoavond	0,5%
HBO-infoavond	32,7%
WO-infoavond	8,5%
Presentatie en motivatie gekozen opleiding	9%
Interview met beroepsbeoefenaar	7%
Interview met student	19,1%
Meeloopdag bij een vervolgopleiding	63,3%
Meeloopdag bij een bedrijf of instelling	8%
Interesse in een beroep	16,6%
Advertentie van jezelf	0,5%
Keuzegids en kwaliteitstest van het Hoger Onderwijs	0,5%
Ilias (alleen 5vwo)	2%
Mijn toekomstige opleiding	13,1%
Evaluatie leerlingen helpen leerlingen	0%
Niet beantwoord	1%

12. Meerkeuzevraag

Percentage

Welke personen hebben de meeste invloed gehad op je studiekeuze? Kruis deze personen aan (maximaal 2 mogelijkheden)

Ouders	72,9%
Mentor	8%
Decaan	12,1%
Vakdocent	1%
Klasgenoot	11,1%
Voorlichter vervolgopleiding	53,3%
Anderen (te vermelden in volgende vraag)	15,1%
Niet beantwoord	2%

13. Open vraag

Vermeld hier de persoon of personen die je bij de vorige vraag bij anderen zou willen noemen.

- Nvt.
- /
- Bekenden, studenten, mensen die de opleiding reeds doen
- Mijn vriend, omdat ik via hem de lesstof daadwerkelijk heb kunnen inzien. Tevens heb ik via hem ook met andere mensen die dezelfde opleiding volgen contact gehad, waardoor ik een heel

realistisch beeld heb gekregen.

- nvt
- geen
- mensen die lid zijn van dezelfde verenigingen als ik, en die interesse toonden in mijn vervolgstudie.
- Geen andere personen
- Familie waaronder broer en zus
- Personen die de opleiding volgen die ik wil gaan doen.
- Vrienden of familie
- Mijn neef die zit op de school waar ik naar toe wil. Deze heeft mij ook uitleg gegeven over de opleiding. En mij ook overtuigd.
- mijn neef
- Ik heb geen anderen gekozen
- Ik heb niemand bij anderen genoemd.
- Niet van toepassing
- Studenten die de opleiding al volgen
- ik heb de keuze vooral alleen gemaakt
- nvt
- Studenten van de opleiding.
- nee
- Vriendje
- ikzelf
- Nee
- n.v.t.
- iemand die ik ken die de opleiding ook heeft gedaan
- personen die al op die school hebben gezeten
- Student op die opleiding
- Leraar Filosofie aan de volksuniversiteit in Roermond
- vriendin
- Jongeren die zelf een HBO opleiding volgen en die hun meningen prijs geven
- vrienden
- mezelf
- Alles en iedereen.
- De studenten van de gekozen opleiding
- Nee.
- Familie, en toch als ik een 3de keuze mocht, mijn klasgenoten.
- Leerplichtambtenaar
- Personen die je op de informatie avond, open dagen en meeloop dagen hebt gesproken
- nae
- studenten van deze opleiding
- mijn oom
- Praten met beroepsbeoefenaars
- Vrienden & Familie

- eigen ervaringen
- mezelf
- mijn zus en haar man
- De leraar bij de meeloopdag.
- vrienden
- Personen die een baan/bezigheid hebben in de muziek.
- Vrienden
- Mensen van vorig jaar die dezelfde studie als mij willen volgen
- Familieleden die dezelfde studie hebben gevolgd
- Ikzelf
- Klasgenoten/vrienden.
- Een vriende die geneeskunde studeert.
- Vrienden en bekenden buiten school en familieleden.

- Studenten die ik gesproken heb op meeloopdag

14. Ja/nee-vraag

Percentage

Bij de volgende 5 vragen noem ik steeds een "Loopbaancompetentie" en geef jij aan of je na het doorlopen van het LOB-programma beschikt over deze competentie. De 5 competenties worden met een voorbeeldvraag toegelicht.

I.: Kwaliteitenreflectie: geeft antwoord op vragen als: "Wie ben ik en wat kan ik?"

Heb je hier een antwoord op gekregen?

Ja	77,4%
Nee	22,6%

15. Ja/nee-vraag

Percentage

II: Motievenreflectie: geeft antwoord op vragen als: "Wat wil ik en waarom wil ik dat?"

Heb je hier antwoord op gekregen?

Ja	70,9%
Nee	28,6%
Niet beantwoord	0,5%

16. Ja/nee-vraag

Percentage

III: Werkexploratie: geeft antwoord op vragen als: "Waar vind ik werk of een opleiding die bij me past?"

Heb je hier antwoord op gekregen?

Ja	58,8%
Nee	40,2%
Niet beantwoord	1%

17. Ja/nee-vraag

Percentage

IV: Loopbaansturing: geeft antwoord op vragen als: "Hoe kan ik dat werk of die opleiding vinden, hoe bereik ik dat?"

Heb je hier antwoord op gekregen?

Ja	56,3%
Nee	43,7%

18. Ja/nee-vraag

Percentage

V: Netwerken: geeft antwoord op een vraag als: "Wie kan mij helpen dat werk of die opleiding te vinden?"

Heb je hier antwoord op gekregen?

Ja	53,8%
Nee	46,2%

19. Meerkeuzevraag

Percentage

Welk cijfer geef je jezelf voor de energie en tijd die je zelf in het proces van de studiekeuze hebt geïnvesteerd? Kruis het juiste cijfer aan:

1	0,5%
2	1%
3	1%
4	0,5%

5	2,5%
6	16,1%
7	32,2%
8	30,7%
9	11,6%
10	4%

20. Open vraag

Een leerling van 4 havo / 4 vwo staat aan het begin van het keuzeprocess voor een vervolgopleiding. Jij mag die leerling een advies meegeven.

Hoe luidt dat advies dan?

- Kijk niet eerst naar de vakken die je hebt, maar naar je interesses.
 - Voor het kiezen van het profiel: weet je zeker dat je geen technische studie wilt gaan doen (dus TU/eindhoven etc.) dan pak vooral geen wiskunde B.
Aan de 'medische/welzijns-richtingen' heb je meer aan wiskunde A.
Verder: informatie op internet opzoeken en opendagen per hogeschool/universiteit bezoeken.
 - Ga zoveel mogelijk zelf op zoek, meestal hebben die boekjes niet veel nut, je moet namelijk zelf je zelf ontdekken. Het internet is een goed begin, daar staan namelijk meer objectieve informatie over deze onderwerpen op dan dat je van LOB kan krijgen. Ga ook zoveel mogelijk naar open dagen, infoavonden en begin daar in 4 vwo al mee, dan heb je al direct een betere indruk van wat je mogelijk zou willen gaan doen. Doe ook zo snel mogelijk een meeloopdag, in een meeloopdag zie je namelijk het beste of de opleiding wel wat voor je is.
- Leraren weten vaak niet waar ze over praten!! soms wel, maar meestal niet.
- Probeer vooral via gesprekken met je ouders, klasgenoten, vrienden en andere mensen uit je directe omgeving erachter te komen wie je bent. Als je hier een idee van hebt kun je de volgende stap nemen en opleidingen gaan uitselecteren. Vanuit dit punt ga je naar Open Dagen en probeer je de opleidingen die het minst bij je passen weg te strepen, totdat je je ideale opleiding overhoudt.
Ik heb namelijk gemerkt dat de LOB-begeleiding hier op school voor mij amper tot niets heeft toegevoegd, aangezien de resultaten die hier uit komen, vaak niet kloppend waren met wie ik daadwerkelijk was. Ook heb ik nooit iets te horen gekregen van een decaan en heb ik vanuit heel veel andere leerlingen negatieve verhalen gehoord. Zij zeiden vaak dat deze decaan met een algemeen verhaal aankwam en geen verduidelijking gaf. Ik denk dus dat wanneer decanen beter willen functioneren, ze het profiel van de leerlingen beter moeten kennen. Dit kunnen ze bereiken door aan het begin van de vierde en zesde jaar met iedere leerling een kort gesprek te hebben, om te kijken waar iedereen staat. Wanneer leerlingen dan meer gesprekjes nodig hebben, kunnen ze zelf nog komen. Op deze manier heb je dan voor de overige gesprekken meer (achtergrond)informatie.
 - Kijk vooral naar jezelf. Weet goed wat je kan en wat je wil. Dan kun je een goede keuze maken. En wees vooral niet te zuinig met opendagen.
 - Meteen beginnen! Ik heb zelf altijd een beetje gedacht: "Oh, studiekeuze? Dat duurt nog wel even". Ik zou deze leerling als advies geven dat hij/zij meteen moet kijken naar wat hem/haar leuk lijkt en naar open dagen moet gaan. Hou het in de 4e en 5e nog wel breed, met een tunnelvisie schiet maar heel weinig op.
 - Kijk wat je interesseert en waar je misschien altijd al een gevoel bij hebt gehad, dat aangaf dat je het leuk vond. Je moet niet een opleiding kiezen, omdat je na die opleiding in theorie veel geld zou kunnen verdienen, want in de praktijk is het vaak zo dat er geen banen zijn en dan sta je mooi te kijken. Je moet gewoon kiezen voor een opleiding die je aanspreekt, want je moet hem zelf afronden en zit erna je hele leven aan dat werk vast.
 - Opendagen bezoeken.
Je weet meestal wel een beetje in welke richting je wilt gaan en op zo'n opendag wordt er een hoop duidelijk.
 - kijk verder dan je neus lang is. Er zijn meerdere opties dan de voor de hand liggende opleidingen. Een opleiding heeft vele aspecten, duik hier ook eens in.
 - Ga vooral op je eigen gevoel af, je weet uit jezelf al welke richting je interessant vind. Oriënteer je dan verder in die richting. Dan rolt er vanzelf een opleiding uit die je leuk vindt.
 - Luister goed naar je ouders, maar vooral naar je hart. Het is waarschijnlijk een studie die de rest van je leven bepaald. Denk hier dus heel goed over na
 - eerst oriënteren, dmv: opendag, hbo/wo avond, onderwijsbeurs

bedenkt wat je leuk vindt en wat je leuk lijkt om te doen, of waar ben je goed in en verdiep je daar in

dan ga je kijken welke opleidingen vallen daaronder, vergelijk deze met elkaar, wat lijkt jou het leukste waar knap je op af enzovoorts

doe dan weer een opendag/meeloopdag

ga ook op meerdere universiteiten kijken en kies welke je het beste bij jou vindt passen

- Ga naar veel open dagen en maak de verslagen daarover. Dan kun je een goede mening vormen en alles vergelijken. Bedenk goed wat je wilt.
- ga iets doen wat je leuk vindt, waar je plezier in hebt
- Decaangesprek aangaan
- Bezoek open dag, praat daar met een student of docent. Zoek zelf veel op internet op en praat er met anderen over.
- Als je niet zeker weet welke studie je wil doen of als je nog twijfelt, moet je vooral naar de opleidingen toe gaan. Daar leer je het meest van.
- Denk goed na over wat je wilt doen. Vraag om zoveel mogelijk advies van zowel jouw familie als docenten en bezoek eventueel de opleiding die je zou willen volgen
- Volg de vakken die je het leukst vindt, en niet die het beste voor je zijn. Luister vooral naar je hart en overleg met je ouders en andere goede kennissen, want die kennen je hebt best.
- Blijf nooit te lang naar de zelfde opleiding kijken, kijk ook verder dan dat je neus lang is, geen tunnelvisie dus. Luister niet te veel naar leraren of decanen, die weten evenveel/minder over opleidingen als jezelf (ze kunnen je wel doorverwijzen naar de juiste informatie, zoals sites of scholen, maar nooit alleen op de informatie van hun afgaan. Ze kunnen je alleen in de juiste richting duwen.) Praat veel met je ouders, niet omdat zij er alles over weten maar juist dan ontdek je pas wat jij zelf wilt.
- Zorg dat je niet alleen naar de school luistert. Adviezen van klasgenoten die in het zelfde schuitje zitten. Kijk ook op internet want er zijn heel veel leuke studies die helemaal niet bekend zijn.
- ga naar zo veel mogelijk open dagen en meeloopdagen, de informatie avonden vond ik minder belangrijk
- Serieus en al vroeg beginnen met je studiekeuze. Bezoek vooral opendagen, en denk je dat dit wel eens bij je zou kunnen passen. Loop dan ook een dagje mee. Aan een meeloopdag heb je vééééél meer dan aan een opendag.
- probeer naar zoveel mogelijk opleidingen te kijken die jouw enigszins interessant lijken. als het dan niks is, dan kun je hem teminste wegstrepen.
-
- Vooral je keuze zelf maken, niet te veel naar anderen luisteren.
- Ga vooral naar veel open dagen, meeloopdagen en informatieavonden van vervolgoopleidingen. Hierdoor krijg je een goed beeld over de vervolgoopleidingen en kun je beter afwegen welke studie bij je past.
- Begin op tijd (echt op tijd, dus in de 4e klas!) met zoeken naar wat bij je past. Ik zelf wist in 4 vwo dat ik iets technisch wilde gaan studeren en ben vanaf 4 vwo open dagen en meeloopdagen gaan bezoeken. Toen ik eenmaal een opleiding had die me aansprak, bleek deze na een meeloopdag helemaal niet bij mij te passen. Het is dus belangrijk de ervaring op te doen en niet uit te gaan van de informatie die je krijgt.
- Begin op tijd met de orientatie. Laat het niet liggen tot lhet laatste jaar en informeer vooral bij mensen die die opleiding doen
- Begin op tijd. Dat heb ik ook gedaan, en daar ben ik blij om. Ik heb de tijd gehad om elke universiteit te bezoeken en om een goede keuze te maken tussen alle studie richtingen die ik leuk vond. Hierdoor weet ik zeker dat wat ik ga doen, goed ga doen. Ook raad ik aan dat als je weet wat je gaat doen, gaat kijken waar je het wilt doen. Niet elke school is hetzelfde, sterker nog, de verschillen zijn ongelooflijk groot. open dagen geven hier een slecht beeld van, maar meeloopdagen geven heel duidelijk het verschil aan tussen twee opleidingen. Zo ben ik in Leiden, utrecht en Rotterdam geweest, allemaal een meeloop dag, en ik kwam er achter dat waar ik ging studeren ook moet aansluiten bij wie je bent. Rotterdam is ongelooflijk groot, internationaal en druk, en Leiden is kleinschallig maar gezellig, en Utrecht ligt er tussen in.

Ook is het belangrijk dat je niet alleen dicht bij huis gaat zoeken. Wees niet bang om eens in Groningen te kijken! (leuke stad hoor...) Je beperkt jezelf echt als je het niet doet.

- Doe op internet een test, kijk wat je verdere interesses zijn en bezoek veel open dagen en eventueel meeloopdagen.
- Ga op zoek naar testen die waaruit blijkt waar je interesses liggen qua beroepen. Als je weet welke richting je op wil, ga dan kijken welke studies daarbij passen en ga dan kijken waar je deze kunt doen. Ga dan kijken naar de verschillende scholen waar je dit kunt en bezoek dan open dagen.

- Naar vele open dagen gaan, en als je jezelf dan een beetje meer georiënteerd hebt, ga dan naar de meeloopdag van die opleiding.
- Veel informatie winnen over elke opleiding die je interessant lijkt. En vervolgens veel open dagen of meeloopdagen bezoeken en daar de kans pakken om met een student te praten die jouw opleiding volgt. Zo krijg je een goed beeld van de opleiding en of die bij je past.
- Vul alle tests eerlijk in en ga vooral naar de HBO- en WO-infoavonden en ook naar open dagen/meeloopdagen.
- Veel open dagen en meeloopdagen. Van te voren je oriënteren op internet welke mogelijk studies er allemaal zijn. En tenslotte gaan proefstuderen bij de opleiding die je het meest aanspreekt.
- Mijn advies luidt dan om veel open dagen te bezoeken, en daar naar verschillende opleidingen te gaan kijken. vaak zijn er meer mogelijkheden dan je verwacht en uiteindelijk kan je bereiken wat je wil. Ik wist eerst ook echt niet wat ik wilde gaan doen, maar doordat ik me goed georiënteerd heb op internet en enkele open dagen heb bezocht (en tijdens die dagen 2 of 3 verschillende opleidingen) Praten met vrienden of vriendinnen wat hun ervaringen zijn en wat zij graag willen bereiken kan ook goed helpen.
- lob en decaan hebben totaal geen nut voor je keuze
- Wacht niet tot het laatste moment, het bezoeken van open dagen is altijd handig.
- Doe een interesse test. Bekijk welke beroepen en opleidingen hier uitkomen. Zoek meer informatie hierover op en zoek uit of ze echt bij je passen. Als dat zo is, ga dan naar een opendag voor nog meer informatie.
- ga naar open dagen en meeloopdagen
- Probeer je eigen interesse te volgen.

Laat je niet wat anders aan praten door, ouders, decaan of zeker LOB!

Voor mij persoonlijk heeft LOB niets toegevoegd aan het keuzeprocess voor een vervolgopleiding. Het bevestigt je interesses, maar voegt niets toe.

- Veel open dagen bezoeken en daarna een meeloopdag met de studies die hem/haar het meest aanspreken. Ook zou je nog kunnen gaan proefstuderen.
- Probeer zo veel mogelijk meeloopdagen te volgen. Hier leer je meer van dan van een open dag omdat je hierdoor de opleiding 'echt' leert kennen.
- Probeer voornamelijk vanuit te gaan van de dingen die je echt interesseren. Hiervoor wil je je het meest inzetten.

Maar ga echt naar meeloopdagen toe, want daar kun je zelf meemaken hoe het daar is.

Vraag zeker veel aan mensen die veel van je opleiding weten

- Begin op tijd met het bezoeken van universiteiten, dan krijg je een beeld van de opleidingen. Doe ook vooral meeloopdagen en stel veel vragen aan studenten want de uni zelf verkoopt vooral mooie praatjes en veel reclame. Bekijk goed wat de opleiding inhoudt en het verschil met dezelfde opleiding op andere instellingen.
- Probeer zoveel mogelijk open dagen te bezoeken en meeloopdagen te plannen. Hier heb je echt het meeste aan. Voordat je open dagen bezoekt kun je al een test doen wat bij je past en op de site kijken of het iets voor jou is want je kunt ook niet naar elke open dag gaan. Maar zorg ervoor dat je ook de opleidingen die op verschillende scholen worden gegeven met elkaar vergelijken.
- Zoek zoveel mogelijk informatie op, en doe serieus mee aan het LOB-project.
- Ga naar opleidingen zelf toe. De informatie die je op school hier krijgt, geeft geen goed beeld. De school en opleiding zelf kunnen dit heel goed uitleggen dus maak hier gebruik van. En begin op tijd met het zoeken naar opleidingen, ga naar alles wat je interessant lijkt toe, dan zie je of het ook echt zo is en kun je vervolgens wegstrepen wat je toch niet wilt doen.
- doe veel opendagen en meeloopdagen, dat helpt je het meeste en geeft je het duidelijkste beeld.
- Bezoek open dagen en HBO/WO-avonden.
- allemaal die boekjes geven een advies, maar ik zou toch zelf op het gevoel af gaan
- Blijf bij het besluit dat jou het meest aanspreekt, en doe niet wat anderen willen!
- Kies voor je eerste ingeving, bij twijfel moet je zeker open dagen en meeloopdagen bezoeken. Bij je DigiD moet je ook altijd minstens 2 keuzes invullen.
- Gewoon jouw interesses zoeken. Als je je interesses niet vind, moet je eerst met je ouders praten. Dat helpt het meeste!
- ga naar veel meeloopdagen en open dagen dan zie je alles het beste
- Nadenken wat je zelf wilt, en altijd iets achter de hand houden. De opleiding kiezen waar je je het beste bijvoelt en niet laten beïnvloeden door anderen

- Kies een opleiding die je écht leuk vindt, waar je graag je best voor doet
- veel open dagen bezoeken en meeloopdagen, ga praten met je mentor. kijk wat je leuk vindt, dat is belangrijk.
- Ga zelf kijken wat voor beroep je zelf leuk vind om te doen. Houdt je niet teveel vast aan de uitkomsten van bepaalde enquêtes. Doe een meeloopdag, ga naar een open dag en kijk of die opleiding wat voor jou is.
- Alvast op internet zoeken naar opleidingen die je interesseren, en open dagen bezoeken
- Ga naar veel info- avonden, open dagen en meeloopdagen. Hier heb je veel aan.
- Jezelf zo breed mogelijk oriënteren.
- Begin op tijd met zoeken naar een geschikte opleiding! Probeer op 4havo al een keuze gemaakt te hebben. Doe een meeloopdag!
- Kies een opleiding die bij je interesses aansluiten. Meestal kan je wel met alle pakketten bij de HBO's terecht.
- Twijfel vooral niet om een meeloopdag te bezoeken. Dit geeft je net weer dat extra inzicht wat je nodig hebt.
- Ik zou echt een afspraak maken met de decaan. Ik wist zelf ook niet wat ik wou gaan doen en in een gesprek met de decaan is me helemaal duidelijk geworden wat bij mij past en wat ik wil. De decaan gaf aan het eind van het gesprek aan dat hij (de opleiding waar ik bij uit kwam)al lang voor ogen had voor mij. Hoe hij dat wist?? Ik heb werkelijk geen idee...
- Kijken wat je intrinsèques zijn. Naar veel scholen gaan kijken en veel open dagen.
- veel opendagen bezoeken en veel met mensen praten die de opleiding volgen die jij wilt gaan doen.
- Blijf bij je eerste besluit!
- goed oriënteren
- Naar open dagen gaan, daar krijg je het beste beeld van.
- Vraag rond aan allerlei studenten
- Ga eerst met je decaan praten en daarna na een opendag of meeloopdag. De opendagen of meeloopdagen zijn heel zinvol om te kijken wat je wil.
- Gesprek met decaan en opendag bezoeken.
- genoeg beer drinke
- Ga vooral met mensen buiten school en mensen buiten je directe omgeving praten, die veel meer van de door jou gekozen opleiding weten en weten wat je moet kunnen etc.
- Bezoek opendagen en meeloopdagen, daaraan kun je het beste zien of de school je bevalt en hoe de lessen zijn die je in je eerste jaar gaat krijgen
- Vooral naar veel scholen en opleidingen gaan kijken. De sfeer bijvoorbeeld kan op een andere school met dezelfde opleiding weer heel anders zijn.
- oriënteer je goed en ga goed na wat je wel en niet wil en/of kan
- ga naar een school toe, daar kun je tenminste zien hoe het allemaal in z'n werk gaat.
- Oriënteer je vroeg genoeg.
- heel veel open dagen bezoeken, zo krijg je het beste een beeld vd opleiding en de locatie.
- Ga veel naar opendagen en ga veel meeloopdagen doen.
- Kijk naar wat je kan, kijk naar hobby's, kijk hoe je in de vriendengroep ligt. Of je een rustig of een dynamisch karakter hebt. Maar kies iets wat je leuk vindt!
- Begin vroeg
- Veel van alle opleidingen bekijken.
- Ga een beroep doen waar je wat aan hebt.
- Begin optijd met informatie zoeken en stel het niet steeds voor je uit, want voor je het weet beginnen de aanmeldingen op de hoge scholen en ben je al snel te laat.
- vooral doen wat je echt leuk vindt
- ga eerst na of je jezelf wel goed kent. beschik je niet over genoeg zelf kennis, zal je eerder een verkeerde keuze maken. zoek naar jezelf, en kijk dan wat je graag wilt doen.
- De periode van kiezen is écht korter dan dat je denkt en de inzet moet vanaf het begin ruim voldoende zijn.
- Dat je niet moet denken van, oah.. volgend jaar hoef ik het pas te weten, ik ga me nu nog niet verdiepen in mijn studiekeuze. Je komt er dan in je eindexamenjaar wel achter. Het is heel belangrijk dat je een opleiding kiest die bij je past en waar je volledig achterstaat. Het zou zonde zijn om een jaar te verspillen.
- Doe wat je leuk vind en kijk wat je ermee kunt doen
- Ga open dagen / meeloopdagen doen om een goed beeld van die bepaalde opleiding te krijgen.
- kijk breed
- vooral niet lob in vullen en zelf op internet kijken

- bedenk je keuze zorgvuldig want het is bindend
- Doe vooral wat je zelf wilt, en ga er voor ookal heb je beperkingen.
- Blijf dicht bij jezelf en kijk naar wat jij altijd al het liefste gedaan hebt en probeer daaruit een keuze te trekken in wat voor sector je wil gaan werken. Kijk ook naar hoe een opleiding in elkaar zit en niet alleen naar bijvoorbeeld het loon.
- Zo snel mogelijk beginnen met oriënteren. veel soorten opleidingen bezoeken zodat je weet wat je wel en wat je niet wilt.
- Begin met besluiten alsof je nog in de tweede klas zit. Bekijk hoe jij je ontwikkeld hebt en waar je denkt dat het leiden zal. Trek je veel aan van anderen, iedereen zegt altijd wel dat jij diegene bent die alles bepaalt maar 90% van wat je doet en wilt wordt bepaald door de grote wereld daarbuiten... maar blijf vooral trouw aan jezelf.
- Zorg ervoor dat je ook over je 2de keus informatie zoekt/ voor als je zakt of niet wOrd aangenomen
- veel opendagen, veel selecties deelnemen.
- Veel open dagen en meeloopdagen doen als je het nog niet zeker weet. Veel informatie opzoeken over verschillende opleidingen en ook informatie over wat je ermee kunt worden.
- Ga kijken naar de opleiding die je leuk vindt, maar dan niet op een plaats waar de opleiding gegeven wordt, maar op meerdere plekken.
- veel opendagen bezoeken en bij de opleidingen die je interesseren zeker een meeloopdag doen
- Kijk zelf rond en laat je door zo min mogelijk mensen beïnvloeden. Bezoek zoveel mogelijk meeloopdagen, hier leer je het meest van. Blijf gewoon het dichtst bij jezelf, jij bent tenslotte degene die de opleiding moet gaan doen
- Ga niet meteen uit van een opleiding die je denkt te gaan doen. Hoe breder je je oriënteerd hoe meer leuke opleidingen je tegen komt.
- Praat erover met mensen in je directe omgeving. Mensen die je goed kennen.
- Doe het serieus.
- Zoek uit wat je echt leuk vind en waar je je hele leven verder mee wil.
- volg je hart!
- Je leert het meeste door een fout in je studiekeuze te maken, dat klinkt stom, maar dat is ervaring opdoen, en daar leer je het meest van
- Het is belangrijk dat je voorjezelf goede keuzes maakt. Het is iets waar je met zorg mee moet omgaan, want het is een keuze die je best wel lang achtervolgt.
- goed oriënteren en naar meeloopdagen gaan
- Maak alles serieus.
- volg je gevoel en doe wat je zelf het leukste lijkt
- Verdiep je in zoveel mogelijk opleidingen en probeer nieuwe opleidingen en kwaliteiten bij je te ontdekken.
- veel met opendagen bezighouden. traject heeft op mij geen toepassing.
- Breed oriënteren, veel opendagen bezoeken, meeloopdagen bezoeken!
- Niet teveel twijfelen, soms moet je een risico nemen.
- Doe vooral je best om je in de vervolgopleiding te verdiepen, want als je alles op het einde moet doen kom je in tijdnood.
- Je zo goed mogelijk te oriënteren in mogelijke opleidingen
- Ga naar opendagen en meeloopdagen.
Zo krijg je een goed beeld van de opleiding en wat je allemaal moet kunnen.
- open dagen , informatie avonden bezoeken!
- Veel opendagen bezoeken, en ook zeker een meeloopdag volgen.
- Kies iets dat bij je past!
- let niet te veel op lob dat heeft voor mij helemaal niks uitgehaald en doe wat je leuk vind en niet alleen wat bij je past
- ga de opendagen bezoeken en de vooral de meeloopdagen ze zijn leuk en je ontmoet daar waarschijnlijk je toekomstige mede studenten en nieuwe vrienden
- Gewoon zelf zoeken, de LOB heeft vrij weinig zin.
- Luister naar je gevoel. ALS je echt iets wilt kun je dit ook bereiken. Vul de testen eerlijk in.
- Richt je niet gelijk op een opleiding, maar probeer zo breed mogelijk te kijken.
- ga naar open dagen en houd een gesprek met de mentor
- Zoek in een lijst naar opleiding die jou wel leuk lijken, ga naar de (HBO) informatie avond daarvan, als je 1 daarvan echt leuk vind, ga je naar open dag, daarna meeloop dag.
- Zorg dat je niet op één apart ding concentreerd. Zeker als je een opleiding met een stevige selectieprocedure wil gaan doen, moet je al goed weten wat je gaat doen als je níet tot die opleiding wordt toegelaten, anders moet je op het allerlaatst nog megaveel uitzoeken en

onderzoeken, zowel aan jezelf als aan de opleidingen die worden aangeboden. Wat wil je dan gaan doen? en waar?

Bovendien is het ook belangrijk dat zodra je weet welke opleiding je wilt doen, je ook direct naar de eerste de beste open dag gaat, want als het dan alsnog niks blijkt, heb je tenminste nog tijd om iets anders te zoeken

- de testen maken, veel informatie doorlezen, goed nadenken wat je leuk vindt om te doen
- MBO info avond bezoeken
- alle mogelijkheden overwegen.
veel opleidingen bezoeken
rekening houden met reistijden
- ga goed opzoek naar je interesses en praat vooral met studenten van opleidingen deze kunnen het meest objectieve advies geven
- veel informatie opzoeken over opleidingen op internet
naar hbo infodagen gaan en meeloopdagen volgen
- Ga je eigen keuzen achterna, niet dat van je ouders of van je leraren!
- goed nadenken of je die opleiding echt wilt doen en wat je er na je opleiding mee kan
- Kijk eerst in de brochure waar per gebied alle opleidingen staan, selecteer er een aantal (vooral onbekende). Zoek er op internet informatie over op, en ga naar de open dag kijken.
- goed opletten
- the cake is a lie!
- Veel open dagen bezoeken en meeloopdagen bij beroepsbeoefenaars, zo zie je echt de inhoud van het beroep beroep is en zo weet je ook of het echt iets voor jou is.
- doe je best! het is je toekomst, zet je in! hoezee!
- Kijk naar wat je leuk lijkt.
- Denk goed na over wat je kiest, plan tijdig open dagen, laat je niet tegenhouden door de school om deze open dagen niet te bezoeken als je een dag niet vrij krijgt, maar meld je gewoon ziek, dat is echt nuttiger dan 3 uurtjes les krijgen ipv een open dag missen!
- ?
- Kies met je verstand en je hart. Luister naar wat anderen zeggen maar laat je eigen mening ook zeker een grote rol spelen.
- Ga naar veel open/meeloopdagen en bezoek de decaan als je er niet uit komt.
- Bezoek genoeg opendagen, als je dan een opleiding vindt die je aanspreekt, zorg dan dat je aan een meeloopdag kunt deelnemen.
- Doe er iets voor.
- Eerst kijken waar je intresses liggen en dan naar de opleidingen kijken.
- ga op je gevoel af
- als je nog geen duidelijk voorkeur hebt zou ik zoveel mogelijk gaan bezoeken wat jou interessant lijkt. Je kunt nooit teveel ontdekken.
- Veel informatie zoeken over de verschillende opleidingen, meeloopdagen en informatieavonden bezoeken.
- Houd rekening met wat verstandig is bij het maken van je keuze, maar doe vooral wat je echt leuk vind en wat je echt wil.
- ga zeker naar de hbo-infoavond en ga naar de opleidingen die jou het meest interesseren.
En ga ook zeker naar een opendag!
- Goed naar alle opleidingen kijken voor wat het beste bij je past.
- kijk waar je het beste in bent en doe niet wat anderen willen dat je doet. laat je niet beïnvloeden aan maak je eigen keuzes
- ga naar veel opleidingen toe en heid je kjeuze in het begin nog breed, krijg geen tunneleffect
- Kies wat je leuk vindt.
- doe een meeloopdag, dan zie je echt hoe het gaat op een vervolgopleiding
- Kies wat je zelf wilt en niet wat andere voor je kiezen.
- meeloopdag
- Vooral breed oriënteren, en je niet te veel laten beïnvloeden. Ik zou ook zeker naar meeloopdagen gaan.
- Op je eigen gevoel afgaan en je niet teveel aantrekken van wat de decaan zegt, want zij kennen je niet en weten niet waar je goed in bent!
- Niet teveel naar anderen kijken, en je studiekeuze kan vanaf de 4e tot de 6e telkens veranderen. Dat maakt niet uit, het is niet erg om in de 6e nog niet te weten wat je echt wil gaan doen. Zoek vooral iets dat bij je past en probeer daarvoor minstens een keer met een decaan te praten waar je vertrouwen in hebt. Meeloopdagen en open dagen echt goed benutten anders kom je er nooit achter.

- Bezoek veel open dagen, bezoek de HBO en de WO avond en spreek met studenten op de open dagen want die kunnen je veel informatie vertellen die ze op een open dag (vaak bewust) niet vertellen.
- Begin bij een brede keuze en streep door middel van meeloopdagen af.
- Bij alles een kijkje nemen, en kijken wat je aanspreekt.
- Ga vooral naar meeloopdagen. Kijk ook naar andere opleidingen voor vergelijkingsmateriaal.
- Kijk naar je passie en naar je competenties.
Denk na wat kan ik, wat wil ik en waar ben ik goed in.
- Ga al in de vierde naar opendagen, en oriënteer je in verschillende opleidingen. ook als je al zeker weet wat je gaat doen, moet je gewoon naar opendagen gaan van verschillende opleidingen
- Begin niet te laat met je te oriënteren. Bezoek alle voorlichtingsavonden of open dagen en doe mee aan meeloopdagen. Je kunt je beter te veel oriënteren dan te weinig. Oriënteer je ook breed. Kijk verder, ook al denk je bij de eerste opleiding die je bezoekt dat deze het gaat worden. Verder kijken kan nooit kwaad, al is het alleen maar om andere opleidingen uit te sluiten.
- Je moet doen wat je wil gaan doen. maar praat er wel met anderen (bijv. vrienden en ouders) over, zodat je wel zeker weet dat je de goede studiekeuze hebt gemaakt.
- Wat zijn je interesses en in welke beroepen komen deze interesses naar voren? Daarna kun je gaan kijken of je het zou kunnen.
- Heel goed oriënteren wat hij/zij wil. Naar veel open dagen en meeloopdagen gaan. Zo veel mogelijk ervoor zorgen dat je weet wat je wil.
- Goed rondkijken en probeer erachter te komen wat je wilt
- oriënteer je goed. Ook al heb je een opleiding in je hoofd, blijf uitkijken naar andere opleidingen die je interessant lijken
- Direct vanaf het begin veel met je mentor praten. Ook met je ouders. Ga naar HBO- avonden/ WO- avonden. En zorg ook dat je zo snel mogelijk een gesprekje met je decaan krijgt.
- Veel onderzoeken. Ga je interesses na, kijk naar beroepen of opleidingen die daarbij passen en ga op onderzoek uit. Wat je wel of niet leuk vindt. Welke opleidingen je bevallen of niet. Open Dagen bezoeken! Meeloopdagen!
- Begin op tijd met opleidingen te bekijken.
- Bezoek heel veel en ook al vroeg open dagen, regel veel meeloopdagen. Bespreek met je ouders en vrienden de studiemogelijkheden.
- Kijk niet alleen naar één opleiding die je leuk vindt, hou het breed.
- Begin je te oriënteren op de opleidingen. Voor mij was het moeilijk om te beginnen. Het is wel erg belangrijk, ook al lijkt het nog zover weg. Je kunt bijvoorbeeld al eens een studiebeurs bezoeken. Of je kunt testen doen op internet welke opleiding goed bij je past.
- Houdt meerdere keuzes open en bekijk opleidingen in veel verschillende richtingen die jou interesseren. Bezoek van de opleidingen die je het meest bevallen een meeloopdag. Bedenk ook of je je hele leven het beroep van je keuze zou willen blijven doen.
- Begin op tijd met oriënteren. Als je het laat liggen tot het laatste jaar is het te laat! Zoek veel open dagen. Probeer ook dezelfde opleiding op verschillende plaatsen te bezoeken. Dan krijg je een veel betere indruk.

21. Open vraag

Met een kleine groep leerlingen (maximaal 8 personen) wil ik een vervolgesprek voeren over deze enquête. Tijdens dit gesprek, dat maximaal een half uur zal duren, wil ik graag boven water krijgen hoe jijzelf, je ouders, mentor en decaan van invloed zijn geweest op je studiekeuze. Mijn bedoeling van dit onderzoek is de loopbaanbegeleiding op school te verbeteren en het zou fijn zijn als jullie hier een bijdrage aan willen leveren.

Als je wilt deelnemen aan zo'n gesprek, geef dat dan hier aan door je naam op te geven. Als er meer dan 8 leerlingen hun naam invullen, maak ik een willekeurige keuze. Het vervolgesprek zal plaatsvinden na de toetsweek, tijdens een lesuur. Het gesprek kost je dus geen vrije tijd! Het spreekt voor zich dat het verslag van dit gesprek geanonimiseerd zal worden weergegeven in mijn onderzoek.

- Nee
- /
- Willemijn Cauberg
- Daniek Bosch
- nee
- Milou Blokhuisen

- Marc Laeven
- Maud Beulen
- Ik denk, om eerlijk te zijn, dat ik niet veel kan toevoegen aan dit gesprek omdat ik zelf helemaal niks heb gehad aan het LOB hier op school. Ik geloof wel dat dit voor veel leerlingen wel een zinvol iets is en dat LOB er ook zeker moet zijn op een school. Maar als er echt niemand anders is wil ik best mijn mening komen geven. Mijn naam is Noortje Dorscheidt
- Laura Dusink
- Ik wil niet meedoen
- mark mooijekind
H5a
- n.v.t.
- Nee.
- --
- Loes Hendriks, h5d.
- -
- nee
- -
- Jolein Maessen h5D
- nope
- Loes Geelen
H5D
- Nee ik wil niet meedoen
- Ik zou graag willen deelnemen aan het gesprek, heb het gevoel dat mijn antwoorden een beetje vaag waren.

Luuk Wojcik.

- Nee wil ik niet
- Nee.
- nee
- Jessica van Lune
- Cobianne van Laarhoven
- nee sorry
- Daniel Rijs (H5e)
- sorry, ik kan op dit moment geen lessen missen wegens examen
- Tistou T danger "heerser" Geenen
- -
- Kerim Karatas
- Sorry, wil best in een tussenuur of nutteloze les komen, maar heb mijn examentraining wel nodig eigenlijk!
- Aletta Moonen.
- nee
- Ilvy Henderickx
- Lynsey Joosten
- Rian Zusterzeel
- Liza Van den Heuvel.
Alleen als het tijdens het 4de uur valt.
- Martijn Naus V6a
- Ellen Gubbels
- Marjolein Nollen
- Sanne Raemakers, vwo6a.
De enige lessen die ik liever niet hiervoor wil gebruiken zijn het 6de, Latijn, en het 7de, Filosofie
- Manon Hendriks
- Silvie Janssen
- Katja Op het Veld
- Lotte Boonen
- Lydie van Heel
- Juliëtte Vogels
- Lonneke Walraven
- Loes Verstappen, maar niet tijdens het 5e uur.

22. Open vraag

Bedankt voor het invullen van de enquête en succes met je examen en je vervolgopleiding!

Mevrouw Pijls

NB: Als je nog opmerkingen hebt over deze enquête, kun je ze hieronder kwijt!

- De LOB activiteiten uit de 4e klas zijn niet allemaal meer bekend, dus je weet niet precies meer wat ze inhielden.
- Mooi.
- Succes met het afstuderen!
- Succes :)
- nee
- Goed dat er wordt gekeken naar wat de leerlingen van de LOB activiteiten vinden!
- U bent vergeten 'een decaan gesprek' bij de opties te zetten. Dit waren voor mij belangrijke momenten.
- De enkele lessen die we van de decaan hebben gekregen bevatte vaak dezelfde informatie. Misschien kan hier afwisseling in gebracht worden door meer te vertellen over verschillende opleidingen in plaats van hoe je daar bij komt.
- Succes!
- n.v.t.
- als je nog niet weet wat je wilt gaan doen, maak dan een afspraak met de decaan.
- oke
- Succes als decaan !
- Invloed die is is uitgeoefent op mijn keuze door, ouders, mentor of klasgenoten is wel in een positieve zin.
- Goede enquête, maar soms wel veel vragen die op elkaar lijken!
- goede enquete, maar ik weet niet meer precies wat ik in havo 4 gedaan heb met spiegelbeeld enzovoort.

- succes met het behalen van je diploma.
- Succes Mevr Pijls
- nee
- puik werk mevrouw Pijls
- tips:
De laatste keer dat ik met de decaan heb gepraat was in de derde klas. Ik vind dat een keer per jaar een verplicht gesprek met de decaan moet worden gepland. Zo toont de decaan meer interesse in de leerling. Want in principe kennen de decanen de desbetreffende leerlingen niet goed genoeg om een goed advies te geven. Daarom vraag ik eerder mijn mentor om advies dan het decanaat.
Verder heb ik gemerkt dat decanen vaak een bepaalde mening hebben, en dat zij dan jou diezelfde mening ook gaan aanpraten. decanen moeten neutrale mening hebben.
- Het decanaat mag gerust meer individuele aandacht aan ons tonen. Ik heb er eerlijk gezegd nooit gebruik van gemaakt om met een decaan te gaan praten, vooral omdat ze mij naar mijn mening niet kennen. Daardoor lijkt zo'n gesprek mij redelijk nutteloos.

Bijlage 9: Grafiek invloed activiteiten op studiekeuze

	havo %	vwo %
Introductie site LOB-decaanaat voor 4 havo/vwo	4	0
Bezoek Fontys-hogeschool Venlo (alleen 4 havo)	11,2	0
School Traject Spiegelbeeld	4	2,7
School Traject Wereld werk	0	0
School Traject Beroepen	2,4	1,4
School Traject Opleidingen	7,2	9,5
Mijn levensloop (in Spiegelbeeld)	2,4	2,7
Bezoek open dag MBO	2,4	0
Bezoek open dag HBO	72	23
Bezoek open dag Universiteit	2,4	83,8
MBO-infoavond	0,8	0
HBO-infoavond	45,6	10,8
WO-infoavond	0	23
Presentatie en motivatie gekozen opleiding	10,4	6,8
Interview met beroepsbeoefenaar	8	5,4
Interview met student	12	31,1
Meeloopdag bij een vervolgopleiding	56	75,7
Meeloopdag bij een bedrijf of instelling	10,4	4,1
Interesse in een beroep	20,8	9,5
Advertentie van jezelf	0,8	0
Keuzegids en kwaliteitstest van het Hoger Onderwijs	0,8	0
Ilias (alleen 5vwo)	0	5,4
Mijn toekomstige opleiding	14,4	10,8
Evaluatie leerlingen helpen leerlingen	0	0

Bijlage 10: Planning werkzaamheden

Maand	Werkzaamheden
November/december 2010	Literatuurstudie en formuleren onderzoeksvraag en deelvragen
Januari/februari 2011	Hoofdstuk 1
Februari 2011	Hoofdstuk 2
Maart 2011	Hoofdstuk 3 en enquête examenleerlingen
April 2011	Groepsinterview leerlingen en mentoren / data verzamelen
April/mei 2011	Data verwerken en conclusies schrijven